

www.e-rara.ch

Pomponii Melae De Orbis Sitv Libri Tres /

Mela, Pomponius

Basileae :, 1522

Stadtbibliothek Schaffhausen

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-145701>

Ioachimi Vadiani helvetii, in pomponii melae librum tertium commentaria.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

IOACHIMI VADIANI HELVETII, IN
POMPONII MELAE LIBRVM
TERTIVM COMMEN
TARIA.

EXTIMA HISPANIAE LITORA.

ICTA est ora. Pomponius extima terrarum litora lustraturus, quoniam Oceano illa am-
plissimo coercentur, prius de fluxu refluxuq; huius differit, mox ad litorum descriptionē, adq;
insularum quae in Oceano insignes sunt, nomenclaturā conuertitur. *b* Circuitus. Vnus,
unoq; amplexu extantis terrae superficiem ambiens, contra Ciceronis & Macrobij senti-
am: qui ut libro primo docuimus, uetustatis incertam sequuti fidem, Antæcorum & Antipo-

Contra Cicero-
nē & Macro-
bium.

POMPONII MELAE DE SITV ORBIS
LIBER TERTIVS.

EXTIMA HISPANIAE LITORA.

ICTA est ora nostri maris, dictae in-
sulae quas amplectitur: restat ille
circuitus, quē (ut initio diximus)
cingit Oceanus ingens, & infini-
tum pelagus, & magnis aestibus
concitum (ita enim motus eius

appellant) modo inūdat campos, modo late nudat
ac refugit, nunc alios aliosq; inuicem, neq; alternis
accessibus, nunc in hos, nūc in illos impetu uersum.
Sed ubi in omnia litora, quamuis diuersa, terrarum
insularumq; ex medio pariter effusum est, rursus ab
illis colligitur in medium, & in semetipsum redit;
tanta ui semper immissum, ut uasta etiam flumina
retroagat, & aut terrestria deprehēdat animalia, aut
marina destituat. Neq; adhuc satis cognitum est,

te Oceano circumcirca separari puta-
runt. *c* Infinitum pelagus. Ino-
terminatum, quod ad uulgare captū
referendum est: nam extra terrae soli-
da litora, alia non uidentur quae ter-
minarent Oceanū. Sed reuera nostra
litora Oceano limitem statuūt. Alio-
qui si suo potius loco, terram occule-
ret, illam globi rotunditatem, quā ho-
die unā cum extantis terrae superfie-
cie, ut receptissima sententia est, effi-
cit, solus ipse absolueret, & infinitus
diceretur, quod in omni rotundo in-
certa est initij finisq; praescriptio.

Oceanus quo-
modo infini-
tus.

d Concitū. Nā & citus est, ideoq;
ὤκεανός Graecis à celeritate dictus,
ut refert Solinus, ab ὤκῳ quod uelo-
cem significat: Et simul impetuosus,
ac propterea Graecis Enosigeus, uel
n gēminata Ennosigeus uocatus, qd
terram quatit, ἐνοσίγῃ enim concus-
sio est, γῶν ἀτῆρα. Iuuenal. Saty. 10.
Ipsū compedibus qui iunxerat Ens-
nosigeum. nā ad alia quoq; maria ab

Oceanus.

Enosigeus.

Oceano tralatū nomen est. Quin & coniunx, id est uis illa Oceani perpetua Amphitrite dicta, quod litora lan-
cinēt teratq; circumcirca. Ouid. Meta. primo: Nec brachia longo Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

e Inuicem. Vario procursu nunc hos agros, nunc illos inundans: neq; id alternatim uenientibus undis, ut
aliās in omni litore insularum & continentis affolet, sed subito impetu quo fit, ut terrae margo extimus in in-
cepto sit. *f* Pariter. Vni formi accessu. *g* Colligitur. Statis horis reuocatur, seq; resorbet, in semetipsum,

hoc est in propriam sedem redeundo. *h* Vasta etiam flumina. Venit enim altissimis undis, nam octogenis
cubitis supra Britanniam intumescere aestus Pytheas Massiliensis prodidit, authore Plinio. Silius libro tertio de

Silius.

Hannibale: Mira dehinc cernit surgentis mole profundi, Iniectum terris subitum mare, nullaq; circa Littora &
in fuso stagnantes aequore campos. Lege eundem. *i* Neq; adhuc. Multum enim diuq; inter rerum naturae

Lucanus.

studiosos agitatū est, quae causae tantam undarum uim suscitent: & (ut Solinus ait) plura pro ingenijs differē-
tium, quā pro ueritatis fide expressa. Pleriq; deprehendi posse causas negarunt. Et Lucanus poeta cū in alijs

artibus, tum Mathematicarum peritia rerum insignis, in illa quaestione animū despondit nimirum, cum de Gal-
lico locutus Oceano sic ait: Qua litus dubium, quod terra fretumq; Vendicat alternis uicibus cum funditur in-

gens Oceanus, uel cum refugis de fluctibus aufert, Ventus ab extremo pelagus sic axe uoluet, Destituitq; se-
rens, an sperdere mota secundo Thetys unda uage lunaribus aestuat horis, Flāmiger an Titan, ut alentes habet

riat undas, Eligat oceanum, fluctusq; ad sidera tollat. Querite quos agitat mundi labor: at mihi semper Tu quaecumq; moues tam crebros causa meatus, Vt superi uolueres, lates. etc. Est enim maris illa reciprocatio maxime mira, ut diuina cuiuspiam non iniuria uideri possit. Cicero lib. 1. de natura Deorum, ubi natura potentiam constantiamq; extollit Cottam sic loquentem fecit: Quid Chalcidico Euripo in motu identidem reciprocando putas fieri posse constantius? quid freto Siciliensi, quid Oceani seruire illis in locis, Europam Libyamq; rapax ubi diuidit unda? Quid aestus maritimi, uel Hispanienses, uel Britannici, eorumq; certis temporibus uel accessus uel recessus sine Deo fieri non possunt? Haecenus ille, cuius uerba indicant fuisse, qui rem tam mirā sine numine quodam presente fieri non posse existimauerint. Neq; sanè illi inepte.

Natura quid? Illa enim ingens naturae per partes potestas, è uero illo & uno Deo, ad cuius nutus excubat orbis, ceu riuusolent ex fonte manat: ut natura non aliud esse uideatur, quam diuina quaedam uis, mundi membris à se creatis indita. Vnde illa rerum concretio ac dissipatio Anaxagorae in naturae uocabulo intellecta prouenit. Ex ipso enim & per ipsum omnia sunt, atq; (ut Maro ex Academia cecinit) Totamq; insisa per artus Mens agitat mole, & magno se corpore miscet. Addit Augustinus cap. 12. lib. de ciui. quarti: Deum esse sinum quendam in seipso continētem omnia: non tamen ita suae creaturae insitum, ut animal ex Deo & creatura quisquam compositum existimet: quod illorum opinionem rejicit, qui animal esse mundum dixerunt. **Anhelitus mundi.** Varias causas ueterum in Philosophorum placitis Plutarchus explicat. Porro si anhelitus uocabulo, uaporum resolutione, quae influxu & radijs luminarium fit, intelligemus, non adeo alieno à re proposita usi sunt sermone, qui anhelitu mare intumescere dixerunt: id quod Albertus cap. secundo tract. secundi eius libri, quem de elementorū proprietatibus scripsit, propè demonstrat. Sin autem aut animalem spirationem, aut anhelitum utcumq; mundo congruum, tanquam è pulmone quodam ingenti proficiscentem, id facere opinati sunt, multum illi à uero abfuerunt, & errori causam praeberunt, qui mundum animantem esse putarunt: cum Aristoteles nec animantem esse, nec usquequaq; sensibilem, nec rationis compotem, nec intellectus asseruerit, ut in placitis philosophorum Plutarchus scribit. Sunt quidem spiracula passim uentorum, anhelitum simulantia, uerum talium qui citra animalem motum eueniant, non raro certis causis mortifera hominum: quorum in capite de spiraculis meminit lib. 2. Plinius, etiam si omnia quae uiderim exemplaria de Piaculis non spiraculis titulo praeferrunt, falso. **Regerat.** Re sorbeat, retrahat, refluyente oceano. **Vnum animal.** Quod putarunt hi, quibus orbes sua sponte moueri uisum est, quando illi intelligentijs mouentur sed eo modo ut animal non efficiant cum orbibus quos mouent. Ouidius quoq; animal sit tellus nec ne, dubitauit libro Meta. ult. Nam siue est animal tellus & uiuit, habetq; Spiramenta. etc. ut Peripatetici confirmant. Solinus, Phisici, inquit, autumant animal esse mundum, eumq; ex uarijs elementorum corporibus conglobatum, moueri spiritu, regi mente: quae utraq; diffusa per membra, omnia aeternae molis uigorem exerceant. Sicut ergo in corporibus commercia sunt spiritalia, ita in profundis Oceani naues quasdam mundi constitutas, per quas emissi anhelitus uel reducti modo inslent maria, modo reuocent. Haecenus Sol. **Depressi specus.** In quos ingenti se mole uibrans aquarum moles mergatur, & rursum meatuum repagulis pulsa exundet: quod à spiritibus sub aqua existentibus fieri Apollonius Tiancus existimauit, ut libro quinto scribit Philostratus. At ne illa quidem ratio uero est similis: nam aliud esse necessum est, quod totum adeo Oceanum trahit, quanquam partim nunc uento, nunc uaporum spirituumq; eruptionibus, atq; alijs huiusmodi fortuitis causis moueri ipsum contingit. Macrobius lib. in somnium Scipi. 2. illum maris motum ex eo esse putauit, quod sinus Oceani orientales & occidentales, mutuo concursu sese feriant, impetuq; immaniore misceantur: ex quarum collisione nascitur, inquit, famosa illa Oceani accessio, pariter & recessio. At quis dubitet non ita esse, ut ille scripsit? **An Luna.** Lunam per angulos motam, occulta quadam natura mare agitare trahereq; ceu magnetem ferrum allicit, maximi authores confirmant: Ptole. 2. quadripartiti. 12. cap. Plinius quoq; 99. capite secundi libri. Silius. 1. libro: Cymothoes ea regna uagat, pelagiq; labores Luna mouet, Luna immisiss per ceruola bigis Fertq; refertq; fretum, sequiturq; reciproca Tethys. Omnium uero doctissime, ut solet, Albertus Magnus in eo libro quem de elementorum proprietatibus scripsit, totam huius motus rationem ex Aristotelis fere sententia explicat. Et eo iunior in libro de occultis naturae operibus diuus Thomas. E recentioribus Thimon. 2. **Picus.** Meteo. quæst. 2. Picus Mirandula. 15. capite lib. contra Astrologos tertij, nutat quidem, uerum demum is esse mihi uidetur, qui quod à Luna illi maris motus sunt, libenter & facile ipse credat: modo Astrologorum curiositas nullam nonat

Nullam novam in Luna potestatem comminiscatur, præter motum & lucem, quare mare commoveatur, cum pro-
 ditæ omnes in accessibus maris recessibusq; diuersitates, uel à motus diuersitate scandentis syderis, uel declina-
 tis, uel à lucis damnis uel incrementis euidentissime causam habere possint. At Picum urget, & tanquam tergi-
 uersetur, incusat Augustinus Nyphus Succianus, Astrologus ætate nostra minime indoctus, qui & ipse haud qua-
 quam indigna lectu super enunciatur. 25. libri, de nostrarum calamitatum causis tertij adnotauit. Nemo tamen
 omnium Alberto fidelius diligentiusq; Scribit & Georgius Collimitius Mathematicus clarissimus, ad magnifi-
 cum Gabrielem Vogtum, magnanimum Cesaris Maximilian à consilijs & secretis, uirum solertissimū, qui nuper
 in Britannici Oceani litore, cum illam immanium fluctuum statam uicissitudinem conspiciatus esset, causarum cu-
 pidus, Collimitium meum precatus est, uti quicquam uel sui gratia, super re tam mira, quod solidum excusumq;
 iudicaret, in lucem ædat. Equidem cum Collimitio aliquando de fluxu refluxuq; Oceani commētus, cum multa il-
 le, ut afolet, docte simul & dilucide in medium attulisset, haud difficile deprehendi posse aiebat, Accessus maris
 recessusq; haud parum augeri, rursumq; minui ex incremento & decremento luminis Lunæ. Ideo uere Cesar
 Commentario belli Gallici. 4. Eadem, inquit, nocte accidit ut esset Luna plena, qui dies matutinos æstus maxi-
 mos in Oceano efficere solet. Nec minus uere quàm eleganter Gellius. 14. libro Oceanum quasi Lunæ comitem,
 cum ea simul & senescere & adulescere solere ait. Præterea libro de Diuinat. 2. Cicero freta agitata fluxu, &
 marinos æstus Lunæ motu gubernari à ueteribus traditum docet. Illud planè constare aiebat, omni die mensis
 uariari secundum Lunæ transitum per angulos. Sunt autem anguli, orientis, meridici, occasus, & mediæ noctis.
 Agre igitur ratio incrementi & decrementi, accessuum recessuum uel deprehendatur, nisi motu Lunæ & pro-
 prio, & illo quem raptu primi mobilis habet, cognito, præterea & latitudine & uiribus, tum & positura Lunæ
 ad stellas erraticas & fixas, potestate quoq; eius per signa deprehensa illa enim omnia mirifice, cum tempus,
 tum modum & quantitatem fluxus refluxusq; uariant. Nam nulli accessus maris recessibus quantum ad duratio-
 nem attinet temporis, pares sunt: nisi quum in signis æquinoctij Luna existit, aut magis in ipsis æquinoctij pun-
 ctis sine omni latitudine. Id monstrari minime est difficile, ex inæquali signorum ascensione. Vnde fit, ut nulli cir-
 culi paralleli, per quos Luna in alijs alijsq; signorum, à tropicis, æque distantium gradibus circumuoluitur, pa-
 ris sint infra supraq; Horizontem spacij. Estq; consequens, ut ea signa brumalia tenente duratio primi accessus
 recessusq; multo maior sit his motibus, quos ab angulo occidentis sub terra in ortum usq; suscitatur: & contrario
 quidem modo, cum in australibus signis circumuoluitur. Immo contingit duplici spacio durationis alteros acces-
 sus recessusq; ab alteris uinci, cum in tropicis sita Luna rapitur. Rursus accessus recessusq; in uno eodemq; tra-
 ctu quopiam, per quaslibet horas & horarum partes mutantur, Alberti etiā testimonio: Quod ex proprio Lu-
 næ motu prouenit, quo à Sole modo recedit, modo accedit: ut si gratia exempli, hodie Soli iuncta, cum eo die su-
 pra Horizontem exuperet, cras iusto tempore post Solis ortū oriens tardiorcm faciet ex illo angulo accessum,
 quàm priori die fecerit, propter celeritatem qua proprio motu ab occidente in orientem pergit. Nihil igitur mi-
 rum, si incertos Oceani æstus quidam ueterum dixerunt, uelut. 21. libro Tacitus, causa tantæ uariationis uulgo
 non animaduersa. Adde quod maritimis regionibus quadrante secundum longitudinem distantibus, contingit
 eodem tempore ut his accessum, ita illis recessum Oceani fieri. Regionibus uero per diametrum seiunctis, acces-
 sus quidem & recessus simul fiunt, sed illa diuersitate, quā illis secundus accessus fit, cum hi primū habent. Hanc
 ueritatem obsecro nemo damnet, aut rejiciat, ni prius an ita fieri possit cognoscat. Nihil omnium est maiori di-
 gnium odio, quàm dammare temere quod nondum intelligas. Scio quàm egre uideant, quàm egre admittant hoc
 traditionum genus, à uulgari captu remotius, qui, ut Ciceronis uerbis utar, hunc eruditum pulcrem nunquam
 attigerunt. Ratio in promptu est eius quod asseruimus: nam idem est horizon cōtrapositorum per diametrum:
 eum igitur nobis Luna oritur, illis occidit, & oriens primum nobis accessum facit, secundum autem accessum il-
 lis ad eundem horizontem occidens: nec repugnat eundem angulum diuersis & orientalem & occidentalem
 esse. Per instrumenta uero & supputationes Astronomicas haud difficile est pro quolibet climate uerum tem-
 pus initij atq; durationis cuiuslibet accessus uel recessus inuestigare, quod & Albertus confirmat. Quod uero
 ad Lunæ posituram attinet, certum est eam in idoneo aspectu cum Venere aut stella fixa naturæ Veneris, tum
 & in humida mansionem accessus augere. Contra uero in idoneo aspectu Martis aut stellæ fixæ naturæ eiusdem,
 uel si mansionem siccam transierit, eosdem minuere. Et latitudo quidem septentrionalis auget in litoribus septen-
 trioni expositis accessus: in his autem quæ meridianis climatibus subsunt, minuit. Simile fit, cum Luna per signū
 quodpiam discurrit, in quo maiores sibi uires præualeant. Quod si plena fuerit in principio Cancrī & Venere
 eōiuncta, habueritq; latitudinē septentrionalē maximā, maximos recessus abcessusq; fieri indubiū est, eoq; po-
 tissimum tractu, qui parallelo subditur, cui maxima declinatio ab æquinoctiali. 28. graduum & dimidij existit.
 Hæc de causa diuus Ambrosius libro Hexæmeron quarto, Amposius inquit (Græci τῆς ἑκπρωπῆς huiusmodi

Augustinus
 Nyphus.
 Georgius Cola-
 limitius.

Nota.

Accessus recessusq; distantibus simul fieri possunt.

Luna quando accessus uariet

ingurgitationem vocant, quæ in Oceano esse perhibetur, cum reliquis diebus ordinem suum seruire dicatur, Lunari exortu cuius mutationis sue fertur indicium dare, ut mare ipsum occidentale, in quo spectatur Ampsis, solito amplius accedat, & recedat, & maiori aestu fertur tanquam Lunæ quibusdam aspirationibus seorsum trahatur, & iterum ipsam impulsam, & retractum in mensuram propriam refundatur. Quibus profecto uerbis fitetur

Nota. Lunæ uirtute Oceanum agitari. Quin & illud à uero non abhorret, esse litora Oceani aestibus obuia, quibus diebus aliquot Luna nec oritur, nec occidit, sed planè aut supra horizontem manet aut infra, magno argumento. Lunam non lumine tantum, sed & motu per angulos, quibus maxima uis inest, agitare Oceanum solere. Hec singula in suum distributa ordinem, si fallor, dicato opere dabit propædiem in lucem Collimitius: Recte uere Plinius omnes istos aestus in Oceano maiora integere spatia ait, quam in reliquo mari: siue quia totum in uniuersitate animosius est quam in parte: siue quia magnitudo aperta, syderis uim late grassantis efficacius sentit, eandem angustis arcentibus, qua de causa nec lacus, nec amnes similiter mouetur. Ideo Cornelius Tacitus in Agricole soceri uita, Naturam, inquit, Oceani atque aestus, neque querere huius operis est, & multi retulere: unum addidero, nunquam latius dominari mare (Britannicum intelligens) multum fluminum huc & illuc ferre, nec litore tenus accrescere ac resorberi, sed influere penitus, atque ambire etiam, iugis atque montibus inferi, uelut in suo

Tacitus.

Oceani impetu.

Hoc est quod Mela asserit, tanta uis semper immixtum, ut etiam uasta flumina retro agat Oceanus. De impetu nemo dubitet, mergit enim ablutque spatiosos agros. Et hodie ad maritimum oppidum Bataurorum, quod lingua sua Dortrichum nominant, turres cernuntur testes merse oppidi, quæ testæ & pinnaculis tenus eminet, cætera in profunda demersæ. Presentissimo in toto eo tractu periculo si quando pertinacius aggeres, quos accola gens contra fluctuum excursus præstruit, mare perfregerit: quicquid enim iuxta misere pereuntibus quæcunque immittit illo Neptuni numine in prædam unde uendicant. De aestibus alijs extra rationem Plin. 100. capite secundi. Reliqua quæ fluxum aliunde aut iuuant, aut impediunt doctissime, & planè suo more exposuit Magnus ille Albertus, homo Germanus quidem (hoc enim nomine delicatum literatorum uulgus à multis annis barbariem comprehendit, & ignorantiam) uerum mea sententia in rerum naturæ captu latinorum omnium, qui Aristotelem sunt interpretati, quos quidem legerim, citra controuersiam doctissimus, uereque admirabilis, non solum propter eximiam eruditionem, uerum etiam, quod iniquissimis temporibus editus, uincere ingenio infelix seculum potuit.

Contra eos qui

Physicis dispu-

tationibus pa-

rum tribuunt.

Zethus Pacu-

uianus.

Neoptolemus.

Pyrro.

Ingenia suis ar-

tibus non fran-

dantur.

Nota.

Quem coniectorem insignem, & opinionum architectum sunt qui appellent, magni uidelicet illi, non illarum tantum artium quas profitentur, sed aliarum etiam quas ignorant, Aristarchi, qui plus quam Academicæ nostræ de rebus uniuersis ratiocinationem non esse aliud autumant, quam opinionum errorumque scenam quandam: ut quicquid de his quæ à uulgari mortalium captu paulo altius amouisse natura uidetur, affirmes τῶν δὲ τῶν οὐδὲν οὐδὲν, affirmare, uelut in prouerbio est, uidearis. Ut multo omnium sapientissime pro horum sententia fecerit, qui more Zethi Pacuiiani, cuius in Oratore M. Cicero meminit, Philosophiæ bellum indixerit: ac ne Enniam quidem Neoptolemum facile admisit, qui quanquam nimium fastidiuit, mediocre tamen philosophandi studium non reiecit. Quandoquidem illis in Platoni sedemus specu illo, quem libro de R. P. 7. extruxit, & ueterum philosophorum placita æstimantes rerum tantum umbras, non etiam res ipsas intuemur. Præterea tãquam ex Pyrrhonis profecti schola ueritatem opinionum tenebris inuolutam, ita tractamus, ut ne rebus quidem ipsis suam, quæ certa firmaque sit, naturam esse, nedum ut scire eam aliquis possit, admittamus, uanissimo studiorum labore, & deploranda posteris diligentia. A quorum ego sententia dissentiens, pro tot receptissimorum authorum dignitate, tot illustrium doctrinarum ueteri origine longo usu & sollicita traditione, ut nolim credere, ita non possum si uelim, tot præclara ingenia suis artibus tam iugi studio, tanta cura, sollicitudine, & diligentia addicta, non aliqua solidæ intelligentiæ accessione proficere potuisse: ut si in immenso doctrinarum usu, & multiuaria illa ueritatis perquisitione pauca quædam ab errore, & ab opinionum incertitudine ita uindicata sunt, ut de ipsa nobis ueritate polliceri possimus, susque deque ferendum existimem; si in difficilibus labi, in incertis errare, inque obscuris hallucinari eos contingat, qui nunquam id non agunt, ut à turpi ignorantia natum ad disciplinam capeffendas humanum genus eximant. Satiùs enim esse mihi uidetur, ita sentire, quam permittere ut omnis ibi le ueterum in peruestiganda natura labor, cum uniuersa recentiorum industria, cassus atque irritus iacere, sine fruge, sine cōmodo uideri debeat. Quis enim adeo stupidus existeret, ut persuadere sibi uellet, summum illud ingeniosi operis artificem, hanc imposturam nobis magna fraude facere potuisse, ut hominem ederet, solum omnium animantium sciendi desiderio, & notitiæ cupiditate præditum: & ueritatē interim ita rebus eximeret, atque ita contemplantium negaret animis, ut eius prætextu nugas umbrasque suggerere libuerit, tãquam ad huc ludum uidelicet genitū nobis, et certe indignis hoc mō, qui in illustri quodā loco dignitatis siti, totum animantium genus rationis usu uincere crederemur? Porro uelint nolint illi, qui rerum naturæ professores uelut umbras uolitare existimant, permittēt tamē doctrinam esse ex ipso, ut sic dicam, gremio naturæ natam: quæ ueritatē non rationibus solum confirmatam, sed &

euidenti demonstratione stabilitam sui studioſis offerant: de quarum numero illæ præcipuæ ſunt, quas ueteres Græci μαθηματικά dixere, noſtri hodie quadruij nomine ambiunt: hoc eſt Arithmetica, Muſica, Geometria, Gnomonicam & ſcioticam Catoptricamq; ſecum trahens: & illa demum cœli indagatrix Aſtronomia, quæ perpetuis uerq; dignis fide principiis ita nituntur, ita aliud ex alio deriuant, ut illis dediti non temere unquā heſitent, nec difficile harum adminiculo freti potioſiorem naturæ partem capiant, à qua arceri interim neceſſe eſt qui illas ignorant. Quod ſi, ut ad Albertum reuertamur, in ea ſententia es, ut in naturæ quærendis opibus, tanquam in incerto aliquo theſauro, deſpondendum animum exiſtines, nec niſi opinionibus inuolui omnia putes: non Hercle Albertum magis, quam aut Pythagoram, aut Ariſtotelem, aut quenquam ueterum, qui in hoc ſudarent ſtadio, culpandum eſſe duxeris. Sin autem ſciri pleraq; permittis, & operæ præcium eſſe iſthæc perueſtigatibus ſateri poteſ, etiam ſi difficilem uides ad retinendam ueritatem uiam: id tamen Alberto tribuendum fateberis, quod nulli fortæſis ſuorum temporum alij. Quandoquidem de cœleſtibus acutiſſime, de elementis, & ingali horum natura diligentiffime, de reliqua natura non uſquequaq; inepte diſſeruit, interſeritis paſſim ab ipſa experientia ductis argumentis, & aliorum adductis ſententiis, nec quorumlibet, ſed receptorum magis: hiſq; diligentiffime excuſſis non faſtu, aut odioſa contentione, non aculeata detractioſe, poſtremo haud quaquam uana perſuaſione ſuam in medium ſententiâ affert. Idq; (ut paucis quod ſentio dicam) ſuis temporibus in rudi adhuc, & orba literarum Germania præſtitit, quod nec è Græcia illa doctſinarum parente, nec ſanè Italia eloquentiæ magiſtra illis annis ſperare quiſquam facile potuiſſet. Taceo quod Peripateticorum placitis addiſtus, ita ubiq; ſuorum eſt memor, ut in diſcipulo præceptores agnoſcere liceat: ſed ante alios Ariſtotelem, apud quem ueterum aliquot interpretum, neſcio incuriâ ne an ignorantia, pluribus in locis non minus perplexæ, quam obſcure translatus, parergis illis ſuis in loco additis, quas digreſſiones uocat, propè omnia ita ediſſerit, interpretatur, explicat, ut è fontibus hauſiſſe, ipſumq; Græcè philoſophantem Ariſtotelem conſuluiſſe credas. Quod ſi in illa cum temporum difficultate, tum maxime bonorum codicum egeſtate lapſus eſt, pauloq; aberrauit à uia, obſecro homini ne tribues, an temporibus? aut magis receptæ tunc, ac propè inauguratæ infantia? Multum reſerre, inquit C. Plinius, in quæ tempora, cuiuſq; uirtus incidat. Nec dubitandum mihi uidetur, quin qui res tantas Græcis Latinisq; authoribus difficillimas didicit, idq; in neſcia doctſinarum Germania, cum ipſum Græcè Latinæq; ſacundia, modo diſcendi fuiſſet occaſio, ſufficere animo potuiſſe, credamus. Ut parum æquos eſſe illos dicere auſim, qui amore eloquentiæ perſuaſi, mediæ ætatis ſcriptores aliquot nimirum inſigni doctſina præditos, propterea negligendos eſſe putant, quod ieiune, quod barbare, quod cœciſe præclaris de rebus diſſeruerint. Sapienter enim apud Gellium Taurus in eos exclamat, qui non ornandæ uitæ, ſed comendæ gratia orationis, nec ut modeſtiores, ſed ut lepidoſiores fiant, Platonem legunt: rem in tanto doctore magis quam orationem ſpectandam eſſe admonens. Cuius exemplo in illos quoq; exclamare liberet, qui ſuorum temporum felicitate exultantes, quanta neceſſitate ſecula non ita pridem exacta laborarint, nolunt intelligere, ad id unice parati, ut alienæ culpæ uitia citius ſugillant quam deplorent, rebus eximijs uerborum ornatum non adhibutum querentes. Cum M. tamen Cicero libro de ſinibus primo, in Philoſopho ſe ſi afferat eloquentiam, non aſpernari, ſi non habeat, non admodum flagitare dicat: atq; hoc dixit in aureo illo doctſinarum & eloquentiæ ſeculo, quando nemo Romæ non Latine, nemo non Græcè calleret, eſſetq; translaticium elegantia ſtudium. Proſecto ſatiſdixit in Philoſopho ſubtiliſſime diſputante nimis inconcinnam elocutionem, quam tamen nulli ſuæ culpæ, ſed temporum tantum neceſſitati imputare poſſis, non tam delicati, ut ille ait, ſtomachi, quam inſolentis eſt. Cur his nō potius moleſti eſſe pergitur, qui ſtudijs manſuetioribus à proximis annis feliciter, uel apud Germanos effloſcentibus, glande barbarie diſtendi malunt, quam aut arridere felicius promouentibus, aut uaniſſimæ obſtinaciæ ridiculam inſolentiam ſateri, ſine ſine iactitantes frontem uidelicet periſſe de rebus, & in reuocatis eloquentiæ ſtudijs, in ueterum premen diſ uestigijs, in linguarum noſcendarum labore, non ſuis tantum ſtudijs, quorum iactura leuiſſima foret, ſed Chriſtiane etiam eccleſiæ periculū imminere. Hoc ipſum eſt, quod Hieronymus altero ſuper Iob prologo docet, tantam eſſe uetuftatis conſuetudinem, ut conſeſſa etiam pleriq; uitia placeant: uelut hodie quoq; reperiuntur, qui non alios magis ſcripturæ ſacræ interpretes Theologorum nomine dignantur, quam qui proximis aliquot ſeculis floruerunt, ſiue, ut rectius dicam, uixerunt. Quibus multiuaria quidem doctſina præditis, miror ita uideri potuiſſe, ut contra ueterum Theologorum conſuetudinem, eccleſiæ Dei templum Ariſtotelitarum traditionum tibi cinibus fulciendum exiſtimauerint, lapſurum credo niſi hac à parte ſubſidium inueniſſet. Proinde dignum ſit admiratione, adeo prudens conſilium non Ambroſium, non Cyprianum, non Gregorium (ut Latinos tantū, paucosq; nominem) non ipſum philoſophandi auidiſſimum Auguſtinum, non Hereticorum ex proſeſſo hoſtem Hieronymum ea ætate inire potuiſſe, quæ omnia contumacibus ſectarum aſſertionibus perſtrebebant, longe lateque à ſeuiſſimis hoſtibus eccleſiaſtica concordia ciuitas obſidebatur: triumphante tamen, & miris modis iudicatis

Multæ ſciētia
 ueritatis con-
 ſciæ.

Alberti laus.

Taurus Philoſo-
 ſophus.

M. Cicero.

Contra litera-
 rum oſores.

Hieronymus.

Qui ueteres
 Theologos nō
 legunt.

- se se Orthodoxa & Evangelica ueritate: suis enim nō externis praesidijs fidei municipia defendebantur: nec aliis, aut exoticis, sed proprijs auspicijs merebat diuinae sapientiae ueritas. Hodie autem quantum syllogismorum propugnaculis Christiana pietas tuta fuerit, quantum illis contentionum praelijs limites eius promoti sint, sectarum authoribus ē media Europa uidelicet pulsus, illi uellem exponerent, qui nihil Euangelice uerum autumant, nisi quod syllogismus pepererit: ut interim taceam quid fidentiae passim, quid audaciae ex recentissima illa de rebus sacris discernendi consuetudine, enatum esse uideatur. Equidem sic existimo, nisi sacrarum literarum, & solidae Theologiae uere Camillus quidam, ERASMVVS ille Roterodamus, uir disertus, doctus, & elegans, summeq; de R.P. Christiana meritis, etati nostrae obtigisset, de ueteri illo sacram scripturam interpretandi usu, ne specimen quidem aliquod cernere posteritatem potuisset: nisi quantum secunda gloriae Iacobus Stapulensis, magno & ipse ingenio, & singulari eruditione Theologus, intermissi moris reliquias expolire demum a rubigine, & suis, hoc est ueterum authorum amantibus donare potuisset. Porro quod sunt quidam, qui Cleantes & Chrysippos uocent aliquos, sortitū & Gripporum autores, nemini mirum uideri debet, Aristotele semel tanta fide in religionis nostrae contubernium ascito. Cui Platonem longe praetulit Augustinus: nominatim autem cōtemnit, cōtra Pelagianos agens Hicronymus: non ea quidem opinor gratia quod tanti uiri auctoritatem spernendam duxerit: quis enim hoc in principe Philosopho, quem immensa subtilitatis uirum Plinius nominat, cōmitteret: sed hac magis de causa, quod indignissimum iudicauit qui Euangelio patrocinaretur, aut scripturae locis in questionem uocandis ullo modo adhiberi. Equidem magnis laudibus dignum esse Albertum dico cum multis de causis, tum illa cum primis, quod & sobrie Philosophica tractauit, & magistrum in Philosophia suū ita secutus est, ut a sacris prophana, ab Euangelio nō Euangelica, & in uniuersum diuina ab humanis admirabili quadā iudicij dexteritate discreuerit. Etia si scia unū & alterū codicē huiusmodi cōmentationū scholasticarū circūferri, qui certe Alberti nomen nulla bona fide praeferrunt, argumentis alicubi non paucis adnotandis, quae Alberti non esse testentur. Quos si quis cōtentio sus magister Alberti esse cōuincat, cōstet tamē inter omnes sui tēporis ordinis uel Theologos id eū modestissime egisse, qd' alij ad inuidiā usq; ita egerūt, ut ex ueteribus, nouis subinde natis renatisq;, nullus etiā traditionū huiusmodi finis sperari queat: Idq;, qd' mireris, in cōperta alioqui, & simplici ratione pposita, nec amplius nisi se de & operibus iuanda ueritate. Sed praestiterit fortasse nimis digressis ad rē institutā reuerti, maxime qd' uideamus haec omnia in quae tanquā per imprudētiā Alberti nomine incidimus, de eo esse genere, quae seorsum rectius, uberiorq; tractari queant. **a** Ad ortus certe. Certe, inquit Pōp. & adhibenda auctori tā idoneo fides est, in eo praesertim loco nato, qui maximis aestibus urgetur: fluxuū enim Hispaniēsū praecipue meminere in locis supra citatis, Cicero, Silius, & Philostratus. **b** Huc egressos. Huc inquit, hoc est in proximum extra Herculis angustias Hispaniae litus. **c** Dextra. In septentrionē uergētia. **d** Aequor Atlāticū. Ptol. cōtra Hispaniā occidentū uocat. Atlāticū ab Atlante Mauritaniae monte dictū: de quo, Deo auspice, in huius libri fine disceremus. **e** Abducitur. Sinus admittit non magnos. Adhibe hoc in loco picturā. **f** Anam. Turduli. Bethycae terminū. **g** Turduli & Bastuli. In Bethyca praecipui, ut & Bethyca Turdetania dicta sit Strab. 1. lib. 1. Turdetanos eū Ptolemēo quoq; notat: sicut & Bastitanos gentē suo tēpore mixtā, tū & sapientia & literarū studijs praestantē. **h** Gaditanū. A Gadibus in eūsum sinū uergente insula, quae à Bethyca angustio spacio, & ueluti cōtinente abscinditur, ut infra Pōponius ait. Oleastrū uero ab arbore, quā alit, dictū, notū est: omnis enim ea ora oliuetis diues est. Indicat & Sil. lib. 3. Palladio Bethys umbratus cornua ramo. Et lib. 1. Hispaniā intelligens: Nullaq; Palladia sese magis arbore tollit. De Eburā, ad quā Luciferi tēplū fuit, & nota illa sunt maris aestuariā, Strab. Hermolaus Corā legit, nō Eburā, ut inde Corēse litus Plinio dictū sit potius quā Curēse, ut passim habēt exēplaria, Eborā enim alibi est, lib. 1. Strab. Astae meminisse etiā Ptol. **i** Monumentū. Quo conditus

Quo conditus iacet. De Geryone alibi referimus. *a* Bathis. A quo Bathicola Silio lib. 1. Bathicolasq; viros spacijs agitabat iniquis. Oriatur hic in Tegeni saltu, modicus primo, sed multorum fluminum capax: circa ostia crescente oceano maxime oppletur, stagnatq; uersus fontes, ex quibus oritur, spiritu quodam ipsum à mari repellente, ut lib. 5. Philostratus tradit. Illud adnotandum, Bathico uelleri tantam gloriam apud ueteres fuisse, ut quidam ad generosam pecudem procreandam admissarios arietes indidem petitos talentari precio emerint,

Geryonis scopulo magis quàm in insula impositum.

a Bathis ex Tarraconensi regione demissus, per hanc ferè medià diu, sicut nascitur, uno amne decurrit: post ubi nò longe à mari grandem lacum facit, quasi ex uno fonte geminus exoritur, *b* quantusq; simplici alueo uenerat, tantus singulis effluit. Tum sinus alter usq; ad finē puincia inflectitur, eumq; parua oppida Olitingi, *c* Onoba cōtingunt. At *d* Lusitania trans Anā, qua mare Atlanticū spectat, primū ingenti impetu *e* in altū abit, deinde resistit, ac se magis etiam quàm Bathica *f* abducit: qua pminet bis in semet recepto mari, in *g* tria promōtoria dispergitur. Anā proximū, quia lata sede pcurrens paulatim se ac sua latera fastigiat, *h* Cuneus ager dicitur: sequens *i* Sacrum uocant, Magnum quod ulterius est. In Cuneo sunt

inquit Strabo. *b* Quantusq;

Quàm magnus ampliusq;.

c Onoba. Hermolaus tanquam dubius apud Plinium, Onobam, prope Iunonis promontoriū Melæ nominari scribit: eandem *e* Ossonobam in Pomponianis castigationibus appellari posse indicat. Ipse cum Ptolemæo Onobā legere mallet, neque una quidem in Bathica Onoba est, eisdē auctori.

d Lusitania. Hodie ut diximus lib.

2. Portugalliae pars, à qua Lusitani.

Sil. libro tertio: Lusitanumq; remotis

Extractum lustris. *e* In altū.

Vide Ptolemæum. *f* Abducit.

Litoribus scilicet in ortum uersus cō

tractis, Bethyca lōgius se in occasum

pendente. *g* Tria promonto-

ria. Inter quæ duo sinus admittuntur,

bis igitur ait in semet recipere mare

Lusitaniam. *h* Cuneus ager. Strabo lib. 3. Continuum huic (Iunonis promontorio) agrum Cuneum Latini uocant, *σφινός*, id est cuncum uolentes significare: Græcis *σφιν* cuneus quo ligna finduntur, dicitur. Caput hodie sancti Vincentij nominant. Id ipsum Ptolemæus sacrum esse credidit, ut facile in locis non adeo distantibus error committitur. Aelianus quoq; idem esse putauit Cuneum *e* Sacrum, ut Hermolaus adnotauit. At Plinium nemo iuuerit, qui magno errore, quemcumq; tandem authorem est secutus, Vlyssiponensi promontorio oram Hispaniæ occidentalem finiri, *e* septentrionalis lateris flexum incipi existimauit, cap. 21. libri quarti. *e* uideri poterat Celticū intelligere, quod Nerium Straboni dicitur, nisi Vlyssiponense, aut Magnū cognominasset, quod in ora occidentali propè medio, in Atlanticum prospicit. Quin *e* Solinus, ut Capellam præterea, quem multis annis post Plinium uixisse suspicor, nec Pomponio, nec Strabone motus, cum Plinio errare maluit, quàm ueri ampliori facti scrutinio, rationem habere: nimirum perperam, quando animi mihi nec ingenui, nec acuti esse iudicij uidentur, ita quamlibet celebrem scriptorem sequi, ut singula eius uerba singula esse oracula putes. Nò enim tam auctores in disputando, quàm rationum indicia spectare debemus. Quin obest plerumq; his qui discere uolunt, auctoritas eorum qui se docere profitentur: desinunt enim suum iudicium adhibere, id habent ratum quod ab eo quem probant, iudicatum uident, uelut scribit libro de natura Deorum primo Marcus Cicero. Eam ob rē ne Plinius quidem (quod Plinianorum pace dictum sit) culpa caret, quod plerisq; locis euidenter falsis in sua trāsumptis limam paulo acriorem non adhibuerit, nec excusserit pleraq; dubium an non satis à se intellecta, an nimium: utrūq; enim obest quo minus aliquādo fidelis sit authorum traditio. Persæpe enim quæ difficillima sunt, facilia illi iudicant, si norint optime. Cum delectu uero imitari, *e* discrimine habito in tua quicquam transferre, id demum doctrinæ magnæ, probiq; iudicij argumentum est. Porro offendicula prægrandia etiam, quæ morari apud Plinium attentum lectorem possunt, indicanda magis quàm opprobrenda esse non eruditi solum, sed etiam humani existimant: testante certe, siue, ut uerius dicam, ex postulante immensæ subtilitatis opere illo naturalis historiæ, nullum aut mendum, aut erratum in Plinio subsultare posse, quod cū doctrinæ *e* ætati, tum uero maximæ diligentie suæ, qua adeo posteris profuit, condonari non debeat. *i* Sacrum. Quod Barbariū, nisi fallor, Ptol. uocat. Magnū aut, qd' ipse Lunæ montis pmonteriū dixit. De oppidis in Cuneo sitis cū primis Ptolemæus, ceterū ad Sacrum Artobrigā uicinā Salaciæ ponit, Lacobrigā aut trās Vlyssiponē in sinu altero locat. Notandū uero Brigā uetusta Hispanorū lingua oppidū dictum, ut à Thracibus Bria, *e* à Germanis Burgum, *Briga* ex Stephano. Plinius ipsam etiam Vlyssiponem, quam hodie Lisbonam uocant, Salaciam cognominatam tradit.

Onoba.

Cuneus ager.

Locus Plinij.

Contra Solinū

Briga.

Equi ex Fauo-
nio.

Tagus.

Celticum pro-
montorium.

Celerini.

Ierna.

Via.

Principum Portugalliae hodie regia est. Tradidit vetustas ab Vlyse conditam esse. Strabo Vlyseam appellari scribit. Ad Vlyssiponem ex uento Fauonio equos concipi ueteres crediderunt. Et Plinius (quod miror) constat, inquit, in Lusitania circa Vlyssiponem & Tagum amnem equas Fauonio statim obuertas, animale concipere spiritum, idque partum fieri & gigni perniciosissimum, sed triennium uitae non excedere. In quam sententiam libro. 2. rei rust. Varro. Et lib. 7. Columella, Praeterea, Varronem imitatus lib. Georg. 3. Maro. Et Silius testatur libro

1. At Iustin. ultimo lib. recte, me iudice, fabulosa esse, quae de his feruntur existimauit. a Tagi ostium. Auriferis arenis celebratur, Plin. Silius lib. 1. Hic certant Pactole tibi Duriusque Tagusque. Aurum est rametis praestant in Germania amnes multi, sed praecipue Rhenus & Danubius, in Italia Padus magna fama, in Thracia Hebrus, Pactolus in Asia, & in India Ganges. Constat autem nullum absolutius aurum esse, ut cursu ipso tritum & perpolitum. Plin. b Quae recessit. Declivi scilicet in ortum litore: nam si ad Cuneum respicis, tota reliqua in Arcton porrecta ora, sensim Oceano cedit, inque ortum Solis contrahitur. Flexum autem cum intelligit, qui inter Magnum & Celticum promontorium interest: ad quem noscendum pictura utere. c In medium latus. Nam utrinque lateribus promontoria expanduntur. In mediam ergo oram septentrionalis lateris Monda effluit, Durius autem circa radicem, hoc est eo in loco, ubi egredi ab equo litore in altum promontorii basis incipit. De ueteribus illis Turdulis Plin. quoque. 21. cap. lib. 4. De Monda inter ceteros Ptol. Durius maximus inter Hispaniae amnes Numatiam praeterlapsus, ante, quam ad ora Oceani pertingit, Lusitanos a Gallecis, Turdulos, quorum hic Mela meminit, a Braccaris coniungit. d Frons. Flexus eius, cuius meminit, initium. A Durio autem primum plana fronte, mox nonnihil flexam, inde bis recurram ad Celticum procurrere ait. e Celtici. A Celtico. Illud uero est Celticum, quod coelum, terras ac maria discerminat: hinc enim omnia occidua dicuntur, illinc septentrionalia. Hodie finem terrae uulgus peregrinum cognominat. f Ad flexum. Illum modicum, quem post rectam frontem recipit. g Gronij. Graecorum Soboles. Meminit Groniorum & Plin. & lib. 1. Silius, quanquam exemplaria Siliiana Grauios habent, non Gronios.

h Auo. Quem Auum Ptol. uocat. De Celando alij non adeo meminere, & suspitio est corruptam esse lectionem, Auo Celadus, pro eo quod est Auo Celerinorum. Sunt autem Celerini supra Braccaras & Gronios, in citeriori Hispania Plin. quorum agrum is amnis abluat, ut indicat Ptolemaeus. De Nebi & Minio praeter Ptol. alij quoque meminerunt. A minij abundantia in illis terris Minio datum nomen, ut libro ultimo Iustinus scribit. Limiam Strabo & Silius Lethen uocant: Mela quoque obliuionis cognomine dici testis est. Silius libro primo, Quique super Grauios lucentes uoluit harenas Infernae populis referens obliuio Lethes. i Lambriacam. Nec Plinius nec Strabo nominat. Scribit hic tamen in hoc litore insignes urbes ab Artabris pariter habitari.

k Iernam & Viam. Strabo his locis Iernam nominat montem, qui alias Artabra dicitur: a quo redditum amnem Iernam uocari potuisse uero admodum simile est. De uia ipse quoque Ptolemaeus coipso in loco, & Strabo libro tertio, Alia, inquit, plura flumina ulterius sunt praedictis equali distantia contigua, eorum tamen nomina non reddit plerumque, exemplaria sic habent, Iernam & illam partem quae prominet & c. ut supra dictos fluuios flexum ipsum recipere intelligamus: Iernam autem montem, & reliqua quae in Celticum prominent, Praesamaricos tenere. Nihil statuo, censendi ius alijs esto. De Celticis Praesamaricis cognomine Plin. ceteri. Non praetere rim, Strabonem scribere a Tago adusque Celticum tractum maritimum cum proximis finibus triginta quondam celebribus gentibus habitatum, tanta terrae fertilitas est. l Tamaris. Ptol. Tamara. De Arotebrarum

Mirtylis, Balsa, Ossonoba: in Sacro Lacobriga & portus Hannibalis: in Magno Ebora. Sinus inter sunt, & est in proximo Salacia: in altero Vlyssipo, & Tagi ostium amnis aurum, gemmasque generant. Ab iis promontoriis ad illam partem, quae recessit, ingens flexus aperitur. In eoque sunt Turduli ueteres, Turdulorumque oppida: amnes autem Monda in medium fere ultimi promontorii latus effluens, & radices eiusdem abluens Durius. d Frons illa aliquandiu rectam ripam habet, deinde modico flexu accepto mox paulum eminent, tum reducta iterum iterumque recta margine iacens ad promontorium, quod Celticum uocamus, extenditur: tota Celtici collunt, sed a Durio ad flexum Gronij fluuntque per eos h Auo, Celandus, Nebis, Minius, & cui obliuionis cognomen est Limia. Flexus ipse Lambriacam urbem amplexus recipit fluuios, k Iernam, & Viam. Partem quae prominet, Praesamarici habitant: perque eos l Tamaris,

portu Strab. De Sarte nusquam aliàs legi, quod equidem meminim. Plin. certe Ptolemæusq; Sextianas aras in eo loco statuere videntur, quo Mela Augusti turrim. Plin. uerba hæc sunt: Celtici cognominæ Neræ, superq; Tamarci, quorum in peninsula tres aræ Sextianæ Augusto dicatæ, cum illic turrim Augusti titulo memorabilem, alibi autem cum Pomp. Sextianas aras statuere debuerint. Confer quos cito scriptores, & ita esse deprehendes. Nerios, Nerias cognominat Plinius. a Artabri. In utraq; oram expansi. Meminit horum Silius libro. 3.

& Sars flumina non longe orta decurrunt: Tamaris secundum Arotebrarum portum, Sars iuxta turrem Augusti titulo memorabilem. Cætera super Tamarici Neriiq; incolunt in eo tractu ultimi. Hactenus enim ad occidentem uersa litora pertinent, deinde ad septentriones toto latere terra conuertitur à Celtico promontorio ad Scythiam usque. Hinc perpetua eius ora, nisi ubi modici recessus ac parua promontoria sunt, ad Cantabros penè recta est. In ea primum^a Artabri sunt, & b Ianasum^c Celticæ gentis, deinde^d Astures: in Artabris^e sinus ore angusto admixtum mare, non angusto ambitu excipiens Adrobicum urbē, & quatuor amnium ostia incingit. Duo etiam inter accolentes ignobilia sunt, per alia duo^f Mearus exit, & Narius ad Libuncam. In Asturum litore Næga est oppidū, & tres aræ, quas & Sestianas uocant, in peninsula sedent, & sunt Augusti noie sacræ, illustrantq; terras ante ignobiles.

mouet Artabrus arma. Starbo multa libro tertio. Id notandum duxi, non æqua fertilitatis gloria omnia Hispaniæ litora habitari: quæ enim in Arcton uergunt, duri cœli, & montibus pluribus aspera, ne pabuli quidem copiam habent: oppidis alioqui munitissimis celebra, & gente omnium eius terræ bellicosissima. Notissimi sunt Artabri, Astures, Cantabri, Varduli, ex Augusti oī uictorijs: unde factū, ut principi illi in ea ora monumenta passim partæ gloriæ extructa fuerit. Mela oram totam septentrionis inter Celticum & Scythicum, quod Thabim infra nominat, statuit: quod antiquis quidem tabulis, & ueterum experientie conuenit: nam hodie late ultra Thabim repertæ terræ Scythicæ oram in septentriones uersam longior rem effecerūt, de quibus suo loco.

Hispania non ubiq; fertilis.

b Ianasum. Ptol. Flauium Brigantum inter Artabrorum oppida, numerat, quod hodie Compostellam

uocari quidam existimant. Dubium an idem Ianasum: sed aliud putarim, pro oppidorum in hoc litore passim authoribus descripta multitudine. c Celticæ gentis. Quæ plurima in Hispaniam aliquando uenit, & iuxta Iberum sedes occupans Celtiberorum peperit nomen. Silius libro tertio: Venere & Celtæ sociati nomen Iberis. Præter hos & Græcam gentem in Hispaniam uenisse Iberos, Persas, Phœnicas, & Pœnos tradit ex Varrone Plinius. d Astures. Memoratissimi, apud quos tolutarij quondam equi, quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis alterno crurū explicatu glomerati, ut Plin. libro octauo scribit Martial. Hic breuis ad numerū rapidos qui colligit ungues, Venit ab auriferis gentibus astur equus. Meminit Asturum multis lib. 3. Silius. Eorum tractus Asturiæ nomen habet. e Sinus ore angusto. Eius Sinus nusquam meminit Ptol. nec de Adrobico quidem, qd meminim legi. At Mela magna fides, qui & Hispanus fuit, & in his quæ non uidit, nobilissimos indubie secutus authores. Nec uero est, ut quod non legerimus hæctenus, id statim nusquam inueniri, tibi persuas deas, studiose lector: minimum est quod uidimus: quoq; magis fidem probes nostram, non pudet ingenue fateri non legisse nos, quod tu obiter fortasse & citra laborem inuenias. f Mearus. De Mearo amne & Libunca Ptol. Verum Nario illam, non Mearo uicinam facit, ut legendum hoc loco uideatur: per alia duo Mearus exit & Narius ad Libuncam. Quatuor enim ostiorum meminit: quorum duo ignobilia sunt etiam accolis, reliqua duo, quod Narium edant & Mearum, magis celebra. Ad hanc lectionem accedunt, licet nō integris uersis, pleraq; quæ uiderim exemplaria. Si quis Hermolaum sequi malit, susq; deq; tulerim. De Næga ex Ptol. & Plin. est notum. g Sestianas. Meminere, ut dixi, Plin. & Ptol. Cur uero Sextianæ siue Sestianæ dicte, alij referant, mihi diuinare non licet. Certum est, Augusti eas nomine quando Astures Cantabrosq; deuicit, has quondam terras illustrasse, ante ignobiles: sero enim deuicta hæc Hispaniæ pars est, sicut & Galli septentrionis tardius sub iugum olim P. R. uenire, gentibus uidelicet illic multo ad arma cōmodius natis. Liuius lib. 127. scribit Augusto in Narbonē ad confluentē maris & Rhodani arā dicatā fuisse, C. Iulio, Verecondari Dubio Heduo sacerdote sacro. Hoc refero, ut illud eo similis uero fiat. In Hispania uero non aræ tantū Augusto positæ, sed templa etiam extructa, inter quæ celeberrimum Tarraconense fuit, Adriani Imperatoris sumptibus aliquando

Eq tolutarij. Astures.

Candide dictū.

Sestianæ aræ.

instituratum, uelut in hulus uita tradit Spartianus. *a* Saliam. A quo Saleni accolæ dicti, quos Selinos Ptolemæum nominasse existimat Hermolaus. *b* Angustantibus. Bene ait, nam occidua ora Hispaniæ etiā à Cuneo decursum ordiendo, duplo est amplior eo Isthmo, qui circa Pyrenæos inter mediterraneum & Oceanū interest. *c* Cantabri. Bellicosissimi, & ægre uel ab Augusto uicti. Ideo & Horat. 2. Carm. Cātabrū indoctum iuga ferre nostra ait. Sil. lib. 3. Cantaber ante omnes hyemīq; æstusq; famisq; Inuictus, palmāq; ex omni ferre labore. Itē lib. 5. Tum quo non alius ueniētē in prælia dextrā Ocyor attulerit, conductaq; bella probarit Cantaber, & galeæ contempto tegmine Vasco &c. Nā hodie quoq; Vascones durāt, ad arma & prædā agendam nati. *d* Cōcipi nequeant. Quod argumentū est, longe à Roma na lingua alieno eos tum sermōe usos fuisse. *e* Saurium. Quē, ut magna nominum uariatio est, alterutrū puto horum, quos post Nariū Ptol. statuit, Nauilubionē alterū, alterum Nelū uocans, siue Neruiam. Autrigonum præter Ptol. meminit Plin. 3. ca. li. 3. Origeuorum, qui Origeni Ptol. dicuntur. 20. lib. 4. De Nesua amne Ptol. qui Deuam Diuam nominauit. *f* Tobolicum. Ad differentiā Tritij, quod alibi situm Metallum cognominatur, etiam Ptol. uocabulum (duplex) à marginis glossmate quopiam in ipsum Melæ contextum, inertia librorū insertū crediderim: quā sepiissime cucire solet, ut in Flori a. Epitomatis lib. cap. ultimo, ubi de Pollione fit mētio, hæc tria uerba inserta sunt, nil prorsus ad sensum facientia (Hic secundus orator) quæ ab auditore aliquo in marginē excepta sunt, cum alijs fortasse pluribus. Pariter & hoc loco fieri potuit, ut cum Tritij Tobolici facta esset mentio, leætor aliquis duplex illic Tritium esse haud sanē male adnotauit. De Iturissa & Easone oppidis, præ cæteris libro secundo Ptolemæus. Magradam uero puto eo in loco fluium, cui postea aliud datum sit nomen. Nam iuxta Iturissam & Easonem Menlascum amnem Ptolemæus nominat uocabulo, ut mihi uidetur, magis distorto, barbaroque: quem si ad situm loci respicis, eum ipsum esse quem reddidit Pomponius, fortasse non dubitaueris.

Duplex Tritium.

Flori locus.

At ab eo flumīe, quod *a* Saliā uocāt, incipiūt ora paulatim recedere, & latæ adhuc Hispaniæ magis magisq; spacia cōtrahere: usq; adeo semet & terras *b* angustantibus, ut earū spaciū inter duo maria dimidio minus sit, qua Galliā tangunt, quā ubi ad occidentem litus exporrigunt. Tractū *c* Cantabri & Varduli tenent. Cantabrorū aliquot populi amnesq; sunt, sed quorū nomina nostro ore *d* cōcipi nequeant: per eosdē & Salenos, *e* Sauriū: per Autrigones & Origeuiones quosdam Nesua descendit: Deua Tritium Tobolicum attingit, deīde Iturissam & Easonem Magrada. Varduli una gens, hinc ad Pyrenæi iugi promontorium pertinens claudit Hispanias.

EXTIMA GALLIARVM ORA.

Equitur Galliæ *g* latus alterū, cuius ora primo nihil progressa in altū, mox *h* tantundē penē in pelagus excedēs, quantū retro Hispania abscesserat, Cātabricis sit *i* aduersa terris, & grādī circuitu inflexa ad occidentem litus aduertit. Tūc ad septētriones cōuersa iterū longo rectoq; tractu ad ripas Rheni amnis expāditur. Terra est frumenti præcipue, & pabuli *k* ferax,

EXTIMA GALLIARVM ORA.

ATVS ALTERVM. Quod sub plaustra uergit, Ammiano. Id extenditur à Pyrenæis ad Rhenū usque. *b* Tantundem. Imò si Ptol. credis, latius abit, nam Osismiorū litus & Gabeū promontorium, ad quod flexus ille terminatur, adusq; 51. gradū declinationis procurrit Celticum autem promontorium intra 47. gradum sistit. Porro Hispania in meridiem flexa, minus alicubi ab æquinoctiali declinat, quā ipsa quæ late tamen in meridiē procurrit, Italia. Aut reuera tanto ora tractu egredi rursum Galliam Pomp. uoluit, quanto propē ipsa Hispania à Celtico ad Pyrenæum usq; retrocesserat: quod & ipsum uerū est. *i* Aduersa. Cōtraposita, Aquitanico ingenti Oceano intermedio. *k* Ferax. Extat oratio M. Agrippæ ad Iudeos, apud Iosephum libro de bello Iudaico. 2. in qua situs Galliarum & felicitatis multa mentio est, & eximia quædam cōmendatio: nisi suspicari licet, illum dñi Iudeis pacem

Iudeis pacem, obsequiumque persuadere nititur, pleraque oratorie amplificauisse. Quamquam quid amplius in Gallie laudibus possit aliquis, quam rerum capiat fides? *a* Immanibus. Aut magnis, ut Virg. posuitque immania templa. aut certe seuis, ob Druidarum homines immolantium religionem. *b* Frigoris impatiens. Quæ admodum uineta, quæ crebriora magisque feracia in Narbonensi sunt. Et Belgicæ magna pars æquo cum Germania tractu in Arctos expansa, durioris est cœli, ac propterea frugum complurium inops, nec infesta serpentibus, quæ genuini conscie frigoris uicti

& amœna lucis *a* immanibus, quicquid ex satis *b* frigoris impatiens est ager, nec ubique alit, & noxio genere animalium minime frequens. Gentes *c* superbæ, *d* superstitiosæ, aliquando etiã *e* imanes, adeo ut hominem optimam & gratissimam diis *f* uictimam crederent, manent uestigia feritatis iam abolitæ: atque ut ab ultimis cædibus temperant, ita nihilominus, ubi *g* deuotitas altaribus admouere, *h* delibant: habent tamẽ & facundiam suam, magistrosque sapientiæ Druidas. Hi terrarum mundi que magnitudinem & formam, motus cœli ac siderum, & quid dii uelint scire profitentur: docent multa nobilissimos gentis clàm & diu uicenis annis in specu, aut in abditis saltibus. Vnum ex iis, quæ præcipiunt, in uulgus effluit, uidelicet ut forent

la superbia Germanorum legati insignes apparuerunt, quando Claudij principatu, ut Suet. in eius uita scribit, cū simplicitate, tum fiducia, relicto populari postliminio, in orchestra sedere sunt ausi, uirtutem & conditionem suam nihilo deteriore Parthis & Armenis prædicantes: quod pereleganter de iisdem adnotauit lib. 13. Corn. Tacitus. Quamquam Ammian. 15. lib. Celsioris, inquit, statura, & candidi penè Galli sunt: omnes rutuli, luminumque toruitate terribiles, auidi iurgiorum, & sublatius insolescentes. Lege in Celtico Appianum, & lib. 6. Diodorum.

Nota.

Germanorum fiducia.

d Superstitiosæ. Quantum mores mutantur: hodie Christiani peculiariter dicuntur, horumque reges Christianissimi sibi supra omnes titulum uendicant. *e* Immanes. M. Cic. in oratione de prouincijs consularibus, Alpibus, inquit, Italiam munitur ante natura non sine aliquo numine diuino. Nam si ille aditus Gallorum immanitati & multitudini patuisset, nunquam hæc urbs summo imperio domicilium, ac sedem præbuisset. Quo in loco immanitatem Gallis approbat. Sed adnotandum Romanos authores nullis gentibus, in historia immanitatis uitium crebrius obijcere solere, quam his quarum uirtute sunt periclitati. Scythæ igitur & Parthi, Galli quoque & Germani, qui Gallorum quandoque nomine censentur, in Romanæ historiæ monumentis immanitatis accusantur, quemadmodum perfidiæ Pœni. Pomponius crudelem sacrificandi ritum taxat, nec aliud intedit.

f Victimam. Plinius primo capite libri trigesimali. 657. demum anno urbis Gn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Cos. senatusconsultum factum est, ne homo immolaretur, palamque in id tempus siluit sacri prodigiosi celebratio. Gallias utique possedit, & quidem ad nostram memoriam: namque Tyberij Cesaris principatus sustulit Druidas eorum, & hoc genus Vatum Medicorumque. Suetonius in Claud. non à Tyberio, sed Claudio diræ hanc immanitatem penitus sublatam scribit: nec sub Tyberio, sed sub Augusto ciuibus interdictum, ne hominem immolarent. Lucanus Hesium & Theutates eorum uocat numina libro primo: Et quibus immitis placatur sanguine diro Theutates, horrensque feris altaribus Hesus. Horum Lactantius meminit capite. 21. primi Diuinarum institutionum. Theutatis nomine Mercurium etiam Cicero intelligit. & Liuius sexto libro tertie Decad. scribit, in Hispania prope Carthaginem nouam, montem esse, qui Mercurius Theutates aliquando dictus sit. Contra immolandi hominis immanitatem sic libro quarto Silius: Quæ porro hæc pietas, delubra aspergere tabo? Heu prima scelerum causæ, mortalibus ægris Naturam nescire deum, iusta ite precati Thure pio, cædumque feros auctore ritus. Mite & cognatum est homini deus: hæcenus oro, sit satis ante aras casos uidisse iuuenços. De Gallorum uetustis moribus non indigna scitu Cælius libri decimi capite uigesimo primo conscripsit. Lege de Druidis Ammianum. 13. libro, & 6. commentario Cesarem, capite ultimo. 16. libri Plinium. Nomen à robore datum, quod Grecis Δεῦς dicitur, cuius uiscum mira superstitione illi coluere. Sunt qui Druidas, non Druidas uocet. *g* Deuotas. Victimam. *h* Delibant. Morsu scilicet, quod abolitæ feritatis est indicium. *i* Quid dii uelint,

Ne homo immolaretur, la ta lex.

Hesus. Theutates.

Silius.

Druidæ.

- Lucanus libro primo: Solis nosse Deos & celi numina uobis, Aut Solis nescire datur, nemora alta remotis Ine-
litis lucis. &c. Ea re factum est, ut & futura prædicere fuerint ausi: nam mortuo Vitellio cum conflagrasset ca-
pitolum, rerum humanarum possessionem transalpinis gentibus portendi, magno legionum metu caneabant, ut li-
bro. 20. scribit Tacitus. **a** Ad bella meliores. Certa enim futura uite spes effecit, ut fragilis uite commo-
da minoris facerent. Magno quidem munere priuatur, cui uite lux illa surripitur. At quia uicturum me, alibi cer-
tius meliusq; certum est, nõ adeo gra-
uate desultoriam hanc, ut sic dicam,
uite rationem, quam alioqui fragile
esse uideo, eripi mihi patior. Quod
ad religionem nostram attinet, bonis
tantum hæc sententia suffragatur. Ma-
li enim uita defuncti, alibi uiuere be-
ne nequeunt: quippe qui uitiorũ assue-
tudine etiã uiuētes mori incoeperint.
- Grauis Demo-** Dixit enim Democritus, quod uiuere
criti sententia. imprudenter, intemperanter, impie,
non tam sit male uiuere, quã diu mo-
ri. Pro quã Christiane & uere?
b Apta. Idonea, commoda. Ut si ra-
tionem negotiorum uiuus nõ fecisset,
facturũ esse eum apud inferos illi cre-
derent: simili modo & eris alieni diluendi illic locum esse putarunt. Itaq; creditor non dubitauit, mortuo sibi im-
mortuum exigendi crediti ius integrum fore. **c** Comata. Plinius quoq; lib. 4. Gallia, inquit, omnis Coma-
ta uno nomine appellata in tria populorum genera diuiditur, annibus maxime distincta, à Scalde ad Sequanam
Belgica, ab eo ad Garumnã Celtica, eademq; Lugdunensis, inde ad Pyrenæi montis excursum Aquitania. Are-
morica ante dicta. Videtur ergo Comatæ nomen reliquæ Gallie, prouincia seclusa, conuenire, id quod ante a do-
cebamus. Ptolemæus eam totam Celtogalliam uocat, ut uno nomine Græci Gallos omnes Celtas dixere: & in
Celtico Appia. Senones, qui urbem incenderunt, Celtas uocauit. Verum ad Ligerim Aquitaniam Ptolemæus fo-
nit, ut Belgicam ad Scaldin Plinius, diuersitate, nil prorsus offendere. Ammianus Marcellinus. 15. lib. Mele ac-
cedit. **d** Ausci. Plinius. 4. lib. populos Aquitanie supra. 4. 4. enumerat: potissimos uero Aquitanos, à qui-
bus ei parti datum nomen. Est & Auscia ab Auscis inibi dicta, Aquitanicæ pars, & eorum clarissimum Elusa-
Guienne. berris aliquando Elusaticũ, tota Aquitania hodie à Gallis Guienne uocatur: in qua & Burdegala Ausonio Poë-
Ausonius. ta alumno ciuitas nobilis: & Aruerni populi, apud quos Apollinaris Sidonius natus est. Horum monimētis præ-
Sidonius. clara Gallie loca famam habent: nam Mosellam ille uersu tersissimo, hic Martiũ Narbonem Phaleco haud quas
quam ineleganti descripsit. **e** Hedui. A Sequanis non longe distantes. Horum Augustudunum Ptolemæo
Lutetia Parisi- memoratum, & Marcellino lib. 15. quod Autum uernacula lingua Galli uocant. Celeberrima est hodie Parisio-
rum. rum Lutetia, præter cætera Gymnasio maxime insignis, è quo uiri prodire tum religione, tum multifaria do-
ctrina insignes: & merito quidem Ioannem Gersonem nominauerim, in quo perditæ per ea tempora eloquentiæ,
reliquæ quædã cluxere minime temerandæ. Alioqui profuisset tantam artium alumnæ urbem, caruisse quibus-
dam, qui barbariem tanquam postliminio reuersam asserere tutariq; conati sunt: quam tamen secunda rursum
literarum, & merito aurea uocanda secula, ut exoticam Scythiisq; dignam exploserunt, quando Gallis suis lucẽ
attulit ueræ eloquentiæ, & exquisite humanitatis Gulielmus Budeus Parisiensis, uir supra communem uel lite-
Gulielmi Bu- ratissimorum hodie captum eruditus, & ut ipsa indicant doctrinæ suæ monumenta, integer uite, scelerisq; pu-
dei laus. rus, amansq; æqui & honesti: quæ dum doctrinæ accedunt paulo ampliori, magno in loco statuenda mihi uidentur.
Hunc si ex suis pleriq; fuerint imitati, non est dubium habituram Galliam, olim barbaram dictam, uiros qui
uel cõptissimæ Italiæ nulla in parte florentiũ studiũ dignitate sint cessuri. Quod ipsum & de ERASMO
Erasmus. Germano dixerim: sed de hoc uiro alibi. **f** Treueri. Vctusti sanè, nomenq; retinentes, nec pristina ceden-
Treueri. tes famæ: apud quos insignis olim cognoscendarum causarum P. Romani curia, Treuiorum cognominata, cuius
in Floriano meminit Vopiscus. Refert Ammianus, horum omnium caput ueteres Belgas fortissimos dictos fuisse,
ea propter quod ab humaniori cultu longe discreti, nec aduentitijs effreminati delitijs, diu cum transrhenanis
certauere Germanis. Aquitani enim, ad quorum litora ut proxima placidaq; merces aduentitiæ conuoluntur,
moribus ad molliciem elapsis, facile in ditionem uenire Romanam. Id obiter notandum, Belgicam Rheno uicinã

Ptolemæo in Germanias diuidi, inferiorem, & quæ ab Obrica fluuio, quem Mosellam hodie nominant, initium habet, superiorem. Marcellinus lib. 15. superiorem primam Germaniam uocat Moguntiacos, & Vagiones, & Nemetes, & Argentoracos ambientem, quorum hodie nota sunt nomina: alteram secundam Germaniam, quæ ab occidentali exordiens cardine Agrippina, & Tungris amplis & copiosis ciuitatibus muniatur. Mox primam Belgicam iuxta Treuiros & Mediomatricos: secundam autem quæ Ambiani sunt, & Cathelani, & Rhemi, ca.

Germania inferior & superior.

Duplex Belgica.

Heduis Augustudunum, in Aufcis Elusaberris. ^a Garumna ex Pyrenæo monte delapsus, nisi cum hyberno imbre, aut solutis niuib. intumuit, diu uadofus & uix nauigabilis fertur: at ubi obuius ^b oceani exæstuat, accessibus adauctus est, iisdemq; retro remeantibus suas illiusq; aquas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit, ad postremum magni freti similis, nec maiora tantum nauigia tolerat, uerum etiam more pelagi sæuientis exurgens iacet nauigantes, atrociter utique ^c si aliò uentus, aliò unda præcipitat. In eo est insula Antros nomine, quam pendere & attolli aquis incrementibus ideo incolæ existimant, quia cum uideatur editior, aquis obiacet, ubi se fluctus impleuit, illam operit, nec ut prius tatum ambit: & quod ea quibus antea colebantur ne cernerentur obstitant, tunc uelut ^d ex loco superiore perspicua sunt. A Garumna exitu latus illud incipit terræ procurrētis in pelagus, & ora Cantabricis aduersa litoribus, aliis aliisque populis media eius habitantibus, ab Santonibus ad Osismios usque deflexa: ab illis enim iterum ad septentriones frons litorum respicit, pertinentque ad ultimos Gallicarum gentium Morinos, nec portu quem Gesoriacum uocant, quicquam habent notius. ^e Rhenus ab Alpibus decidens, propè à capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium: mox diu solidus, & certo alueo lapsus, haud procul à mari huc & illuc dispergitur: sed ad sinistram amnis etiā tum & donec effluat Rhenus ad dexteram primo angustus, & sui similis, post ripas longe ac late recedentibus iam non amnis, sed ingens lacus, ubi campos impleuit,

qui tractus, ut est coniectura, hodie in superiorem & inferiorem Burgundiam absumitur. Supra uero hos omnes Heluetijs adnexos, Sequanos, Bistuntios, et Rauracos clarissimis oppidis celebres, idem author statuit, qui hodie quoque bona fœderatorum Heluetiorum pars sunt.

^a Garumna. Nemo de eo Mela diligentius, meminerit aliis multi. Ausonius in Mosella omnium horum, qui terminos trium faciunt Galliarum, hisce duobus uersiculis pereleganter meminit: Non tibi se Liger anteferet, non Sequana princeps, Matrona non Gallis Belgisq; inter sita fines. Idem de Garumna: Aequore te commendabo Garumna.

Garumna.

Aequore te commendabo Garumna. Aequore te uero dixit, quod aestu Oceani, cuius Mela meminit, pariter stagnet.

^b Oceani exæstuat. Sidonius in Panegyri ad Socrum: Quæ pulsus ab aestu Oceanus refluxum spargit per culta Garumnæ, In flumen corrente mari, transcendit amarus Blanda fluentia latex, fluuijque impacta per alucum Salsa peregrinum sibi uendicat unda profundum. Idem in Burgis, quæ Pontij fuit, descriptione: At cum summotus lunariis incrementis Ipse Garumna suos i dorso recolligit æstus, Precipiti fluctus rapturæ dedit, atque uidetur In fontem iam non refluxus, sed defluus ire. Sunt et alij iuxta plerique amnes, quorum Ausonius in Mosella partim, Sidonius partim, cum alibi meminit, tum in Panegyri ad Maiorianum sic: Rhenus, Arar, Rhodanus, Mosæ, Matrona, Sequana, Ledus, Clitis, Claris, Atax, Vacalis, Ligerimque bipenni Excisum per frustra. &c. De Matro-

Oceani æstus.

na multa Ammianus. ^c Si aliò uentus. Tunc enim è contrario agitato magno impetu undæ insolescunt. Nec mirum si sit insula, quæ restagnantibus undis operiatur, quod de Antro hic Pomponius refert. ^d Ex loco superiore. Cum super eam nauibus uecti in plana despicunt, aliis non nisi latera & ripam cernentes. De Santonibus et Osismijs Ptolemæus, Strabo, ceteri. Caesar lib. 2. belli Gallici, eo in litore Venetos, Vnellos, Osismios, Curiosolitos, Seluiuos, Aulericos, Rhedonesque censet, Oceanum attingentes. Sunt et Morini inibi notissimi. Gesoriacum cum hodie esse existimat Hermolaus, qui Clusias uocetur, siue, ut uulgus Belgicū nominat, Callys. Ptolemæus certe Gesoriacum à Brugis magno intervallo separat. ^e Rhenus. Omnium Germaniæ amnis. Rhenus

- celeberrimus, ab iisdem propè alpibus decedit: è quarum iugis non adeo magnis interuallis, in meridiem fluens Abdua, Athesis in ortum, in occasum Rhodanus, ipse uero maximus Rhenus in septentrionem elabuntur: hic quidem à primo fonte modicus uagusq; est, mox riuus utrinq; uenientibus auctior ualido fluxu confederatos Rhetos & Heluetios determinat. A Borea in uallem sui nominis elapsus, oras abluit bellicosarum gentium: nec infecundos præterit, optimi uini cliuos. Ab austro montium prærupta, quæ Solem brumalem, aut orientem, aut altissimum haud facile admittant, late prospectans. Lacum Acronium gemino aluo ingreditur: quorum alterum uetusti Rheni cognomine uocant accolæ, palustri effigie adeo tardum, ut quam in partem eat, uix obserues: Alterum Rheni nomine, plenis ripis, tanta ui undas emittentem, ut candidus amnis fluxus, suum inter cœruleas lacus undas iter in multam à litore distantiam retineat. De Acronio & Veneto in ea epistola, quam ad Agricola nostrum aliquando scribebamus, satis dictum. Solinus Brigantium, Ammianus Brigantia lacum, à Bregantia uetustissimo oppidulo nominauit. Id adhuc haud longe à Rheni ostijs meridiem uersus pristina lacus litora tenet. Libet uero Marcellini uerba adscribere, quæ quantum è corruptissimis exemplaribus colligere potui, sic habent: Inter montium celso anfractus impulsu immani Rhenus decurrens extenditur, qui penes Alepontos in deciduas cataractas inclinatione pernici ut Nilus funditur, torrens ab ortu protinus primigenio, copijs aquarum proprijs irruit cursu simplicitiamq; adiutus niuib; liquatis ac solutis alta diuortia riparum abradens, lacum inuadit rotundū & uastum, quem Brigantium accolæ Rhetius appellat, quadringenta & sexaginta stadia longum, pariq; penè spacio late diffusum: horror squalentium sylvarum inaccessum efficit, nisi qua uera in Alemania uirtus, & sobria uita composuit locum, barbaris & natura locorum, & cœli inclementia refragante. Hanc ergo paludem spumosis sternendo uerticibus amnis irrumpens, & undarum quietem permeans, mediam uelut funali interfecat libramento, & tanquā elementū perpetua discordia separatum, nec aucto, nec imminuto agmine, qd̄ intulit, uocabulo & uiribus absoluitur integris: nec cōtagia deinde ulla perpetuens, Oceani gurgitibus intimatur: quodq; est impendio mirū, nec stagnū aquarū rapido transcurso mouetur, nec limosa sub collumie tardatur properans flumen, & confusum misceri nō potest corpus: qd̄ nisi ita agi ipse doceret aspectus, nulla uē credebatur posse discerni. Hæc tenus Ammianus. Cuius tēporibus lacū eū nō adeo oppidis fuisse celebrē existimo atq; hodie est. Sed in hoc decipitur, etiā si ipse uiderit, qd̄ propè tā latū esse ait, quā est lōgus. Cōstat enim. 12. millia passū, ubi latissimus est, nō excedere, eū longitudinē habeat passū nō minus. 24. millū. Lōge aut falsissimū est, aquæ eū esse limosæ, cuius collumie Rheni undæ uidelicet nec tardentur, nec inquinentur. Quāquā hodie sunt qui amnis undas reliquis impermixtas mediū Acroniū traicere è uulgi sententia sibi persuaserūt: quod nō esse ipse obseruauit, etiā si ab ostijs paulo ampliori impetu, qd̄ grādia ubiq; flumina solent, sese immergit. Quod ad orā attinet, oīa hodie uinetis pomarijsq; cultissima sunt, paucis in locis planicies litorum mollior, scirpo & arūdine sterilis est. Oppida Brigantiū uetustissimū eū amne & arce comitū de Monte forti, de oppido sic ualæ pbridus mediæ ætatis author nō ignobilis, Locus, inquit, est antiquæ structure, seruans inter ruinas uestigia, ubi terra pinguis, & fructuarijs prouentibus apta, montes per gyrum excelsi: eremus uasta & imminens, oppido planicies copiosa. Et infra paulo, Nomen, inquit, eius Brigantiū. Lindauū in insula sitū, opportunissimo portu, & claris ædificijs nobile. Hydropurgū pagus infra est, nomē dedit eius loci alumnus Rudolphus noster Agricola. Mox oppida, quæ latine non facile protuleris, Longonargum cum amne, Buchorna, Merzburga, quæ Antistitis est Constantiensis. Is erat dum hæc scribebam, Hugo de Landēberg uetustissima ex Heluetijs prosapia Præsul. Mox Vberlingum. Altero uero in litore citra Rhenum omnium clarissima opibus, dignitate, & magnitudine
- Constantia.** Constantia: supraq; eam in ora propè media Arbona cum arce, antiquissima illa & diui Galli morte nobilitata, Non longe uero supra Rheni ostia in eius ripa situm oppidulum Rhinegum, Comitum quondam eius nominis, nunc à multis annis, Heluetiorum. Prætereo pagos plurimos, aliq; scitu memoratūq; digna, quæ referre alijs opere fuerit. Ab Arbonæ litore occasum uersus passibus plus minus octo millibus, intra montana non admodum syluestria, nec infœcunda, oppidum extat imperiale ad sanctum Gallum, cū Coenobio sectæ diui Benedicti, ueteris doctrina quondam & eximia sanctimonia celebre: hodie opulentum, & studijs ad opes conuersis magno potentatu uisendum. Cui Gallus quidam è Scotia profectus, originem præbuit, uir tam uitæ sanctimonia, quam rerum omnium contemptu, & spontaneæ paupertatis uoto clarus: qui annis retro ferè nongentis à Rhetorū oppidulo peruetusto Brigantio digressus, cum in montana abiisset, eremi quærendæ gratia, in loco deserto antea ferisq; & sylvarum asperitate horribili, tenuibus iactis fardamentis (tam exilia magnarum rerum exordia esse solent) urbi cum primis celebri nescius ac nolens auspiciatissimū initium præbuit. Hæc dulcis patria nostra est, hæc familiæ Vadianorum non uno seculo beneuola & munifica nutrix est. Debeo igitur tantæ altrici, cum publico gentis nomine, tum obligatione priuati debiti. Cui enim non ingrato nec ignobili patriæ facies iocunda non sit: cui non dulce natale solum: ea maxime gratia quod genuit, quod educauit. Ac ne quis amore me magis quā studio
- Lacus Acronius.**
- Marcellinus.**
- Acronij latitudo & longitudo.**
- Oppida Acronij.**
- Oppidū ad sanctum Gallum.**
- Vadiani patria.**

quàm studio ueritatis motum, ut plura de ea referam existimet, ab omnibus prorsus hoc in loco præconijs absti-
nendum censi. Alio in opere conati sumus, & porro ubi poterimus, conabimur, ne quis erga patriam ingratos
nos fuisse aliqua in parte obijcere queat. Quod si loci commoditatem ob montes, ob flumina, ob aëris gratissimā
salubritatem, & coeli affluxum minime noxium, si ciuium religionem, prudentiam, æquitatem, humanitatem, bel-
li pacisq; administrationem, non satis pro rei dignitate retulero, si studia probatissima, & famigerata per Euro-
pam mercimonia, non fucro pro dignitate consecutus, ueniam mihi posteri dabūt, quod primus illa fuerim ausus:
quandoquidem in magnis, ut Propertius ait, & uoluisse sat est. Et pleriq; qui post me alijs erunt in annis, nostra
audacia ducti fortasse meliora proferent. Quorum ē numero futurum speramus, Melchiorē Vadianum fratrē
nostrum ea etiamnum iuuenem indole præditum, ut polliceri mihi ausim, modo bonus Genius uitæ dux fuerit, cō-
sarturum cum post nos quicquid disparibus studijs occupatæ uires nostræ inabsolutum ediderint. I V X T A pa-
triam intra Rhenum & Rhodanum Heluetij sunt, quibus & ipsis paginæ nostræ debetur locus. Liberi illi hodie,
& suis iusti legibus, armis uiam faciunt, ubi aut religioni, quam peculiariter obseruant, aut æquitati suus nō da-
tur locus. Bellicosissimi uero, & quod in armorum studio raro alioqui cernitur, mire humani & mansueti: pedi-
tatu adeo ualidi, ut herbam uel uictores præbeant. Nulla his mora, quin uel paratissimo ad uictoriam hosti, pu-
gnæ faciant copiam. Ex æquo certatur quoties ea defenduntur, quæ publicis consilijs decreta sunt. Nihil autem
refert, pauper an diues, plebeius an imaginibus clarus quis sit, iuxta uitæ mortisq; periculum omnibus est, ne
queri quis possit eandē alē fortibus uiris, pari sorte nō ludi. Utinā autē securā doli fiducia cautius quādoq; de
se periculū faceret. Nimiū nōnunquā (pace meorū Heluetiorū dixerim) nimiū est impetus: nec est satis ualere
uiribus, nisi ipsis magna industria utaris. Haud frustra Palladē, galcā, ægidē, & hastā armatā uetusti, hoc est do-
ctissimi Poëtæ sinxerūt: cū sit cōpertū in bello plurimū quidē loci uiribus esse corporis. Ceterū multo præstan-
tiores esse in quosuis usus, si eadē rationis frenis obteperent. Id qd' in Heluetiorū castris alioqui peculiariter, et
nullo nesciente solet retineri. Verū semel iterumq; peccasse quid obsit? Errare turpe uidetur, esto: at certe nulla
solida sine errore uirtus. Tūc enim cautius sapimus, quā uirtutis amorē nobis cōmisi errores peperere. Nec est
in toto inquirendæ prudentiæ genere maior uirtutis fomes, quā quū sæpe errādo, sæpe periclitādo, sine magno
incōmodo nostro tandē quid pro salute agendū sit cernimus. Quorsum hæc? quū Heluetiorū ex officio memini,
pugna mihi incidit ea, quæ anno ab hinc tertio prope Mediolanū multorū sanguine incruduit. Quādo in euidē-
tissimū admirandæ fortitudinis præstādū de se indicitū, Helueticus exercitus nihil cōstanti pditionis rumore ter-
ritus, sine equitatu, nec totus, nec ordine, sine ducibus, sine die, imminente iā uespere, subito tumultu, Gallorū insi-
gniū, immo Germanorū, Hispanorū, Vasconū, Venetorū, nullis nō uigilijs, nullis nō tormentis, nullis nō fossis mu-
nitas copias, unis in castris, tāta alacritate adoriri est ausus, ut singulari uel ipsi hosti spectaculo fuerit, peperere
ritq; ea res ingētē terrorē. Quo in loco, qd' in feruida pugna pars Heluetici exercitus profligata est, eruperunt
uelut ex equo Troiano uiri non indocti, qui tanquā ad Triarios res Heluetica iam inclinasset, Gallorū potētis-
simo regi Francisco, nescio an munerū captandorū magis, an studij ueritatis gratia, congratulari nō planē mo-
destis numeris, utcūq; uoluerunt. Nimirum quod inauditum esset cēsisse Heluetium: aut quod hæc res, quæ nul-
li olim imperio, nulli regno non contigit, quod Heluetijs contigisset, digna memoratu uisa est. Nec enim facile di-
xerim quantam inuidiam eius gentis felicitas passim nutriet. Sed non licet, inquis, gratulari? licet utiq;. Et ma-
gnū est candidi amoris testimonium, letari ex pectore, quoties his quos amas, bene successerit. Verū cōtemne-
re fastu quodam, & maledictis laceßere, quid aliud est, quā publicis perturbationibus fidelia fundamenta iace-
re? Nemo Heluetius Ludouico amplissimo Gallorum regi est congratulatus, quando ad Idus Maias Anni. 1509. Venetus exer-
inter Cassanum, Triuium, & Rioltam siccam oppida, Venetus exercitus fudit, fugauitq; decem amplius nulli-
bus desyderatis, ut tertio lib. an. lect. scribit Cælius: idq; Heluetici roboris cum primis opera. Absit autem ut
quispiā nostrū non agnoscat, cōmunē hanc esse regnorū & imperiorū sortem, ut uincere & uinci, prout iusserit
quādoq; fortuna, translatiū sit. Cedimus enim (ut Persij uerbis utar) inq; uicē præbemus crura sagittis. Audio
uero & alios esse, quæ nescio quā Iliada edituri sunt, pro gloria illi agent etiā sua, si ueritatē historiæ ducem cōsti-
tuent: sin autē aut amori tribuent quicquā, aut odio indulgebūt, audient male: nā nisi me fallit animus, multi erūt
inter Heluetios Scæuolæ, qui olim in publicæ huius inuidiæ flammæ seueri stili manū iniicient. Adco enim durū
nobis cælū nō est, ut persuadere sibi quis debeat, Latias Musas amoënos Alpū recessus nō aliquādo petitturas.
Quod ad pugnā attinet, scio quā fortiter Gallus, quā cōstāter Germanus cōgressus sit. Vespere quidē utrūq;
uicerat Heluetius, nisi pugne nox obsuisset. Mane sequētis diei cū diu præliū ancipiti alē cōmitteretur, Gallus
uictoriā retinuit: magna ibi seueritate decertatū est, & multæ utrinq; generosæ efflatæ aniæ, multūq; ab utraq;
crucioris parte datū, atq; utinā alterutri alio quopiā periculo aut uincere, aut uinci datū fuisset: casus enim fortitū
uiciorū quicūq; illi sint, me miseret. Heluetius quidem præter uires in lacertis positas nihil habuit reliqui, quo in

Melchior Va-
dianus.
Heluetij.

Pugna Helue-
tiorum cū Gal-
lis.

Venetus exer-
citus profliga-
tus.

hostem impetū facere potuisset. Id enī à patribus maioribusq; suis habet, ceu gentiliū, ut magis uirtute contendant, quā aut dolo, aut insidijs nitantur. Nulla crant tormenta, & si quæ fuissent, nullus erat usus, puluerē corruperant fossæ aquis plene, toties superandæ. At Gallus equitatu & tormentis tota nocte in Helvetium adparatis, non alio uicit magis: pauci enim ex nostris pugna comminus facta cæsi sunt, incautos tormenta rapuere, quæ fugiturus miles, dum nullo ordine in latera hinc & inde dispalescit, urgentem in equitem incidit, ubi coit rursus, rursus conferta diripiunt tormenta:

eaq; immani necessitate factum est, ut ^a Fleuo dicitur, eiusdemq; nominis insulam amplexus sit iterum arctior, iterumq; fluuius emittitur.

uctius fuerit coactus. Quo primum tempore, quod in hominum memoria sit, Heluetica acies inclinari uisa est.

Neutiquam autem illa refero eo animo, ut aut nostratum probandam temeritatem, aut hostium uersutiam incusandam putem, tanquam belli iure illa aut amissa, aut parua uictoria non fuerit. Dolus enī an uirtus (ut Virg. ait) quis in hoste requirat? Sed multo magis, ut rebus actis sua fides constet. Porro bene habent res nostræ: hosti pulso uictor insigne præbet compertæ uirtutis testimonium. Scimus Franciscum potētissimum Galliarum regem, post uictoriam illam suam pari clade cruentam, euestigio legatos misisse pacis gratia cum Heluetijs inuendæ: quam ægre impetratam, septies centenis millibus scutorum sole insignium persolutis stabiluit. Ea nostratum clades est uidelicet, quando uictis Heluetijs id obtigit, quod paucissimi uictores consequi solent. Sed nimium digredior, reuertamur ad instituta.

Franciscus Gallorum rex.

Oppida Heluetiorū potiora.

um digredior, reuertamur ad instituta. Oppida Heluetiorum fœderatorum potissima sunt Tigurum, cum situ, tum potentia insigne, Berna, Lucerna, B A S I L E A, Friburgum, quod Auantici nomine uocari multorū hactenus sententia creditum est: ceterum uernacula uox liberam ciuitatem significat. Soloturris uetus, Schafhusia, & trans Rhenum dum hæc scribebam, perpetuo fœdere socia facta Rotuuiula. In montanis altioribus pagi quidem sunt, sed qui uictis illam, & imperiorum altricem parsimoniam, atq; uirtutem adhuc retineant. Extat de his non inelegans Catalogus ab Henrico scriptus Glareano, & nuper Osualdi Myconij Lucernatis commentariolis haud quaquam indoctis illustratus. Illud non præterierim, Heluetios Romanis iam olim fœderatos fuisse, ea tantum cōditione adiecta, ne in ciues reciperentur, ne quis hodiernum libertatis studium aut nouum esse his gentibus, aut prorsus tale quid permitti eis non debeat, occlamet. Meminit ciuis fœderis in Oratione pro Cornelio Balbo M. Cicero. Illud fortasse miretur quisquam, nullam hodie ciuitatem esse suis uiuentem institutis & legibus, in orbe Christiano, ad quam crebriores maximorum principum legationes uisuntur: neque hodie gentem esse ullam, quæ grauioribus stipendijs foveatur, maiori Principum cura ambiatur, pluribus fœderum conditionibus inuitetur, parte quidem ut prosint, parte ne noceant: adeo magnis regibus non pollicitationibus tantum, sed Græca etiam, quod dici solet, fide in eos munificis. Proinde uidemus esse, qui alienæ felicitati inuidentes, non desinant rusticos Heluetijs mores, uictum aridum, horridum atq; incultam uitam obijcere: non admodum memores his uirtutibus, quas uitiorū opinione suggillare pergūt imperia creuisse, uictorias partas esse, leges sanctas, & auitos mores summa seueritate retentos fuisse, ambitione & auaritia, atrocibus ciuitatū pestibus, neglectis.

Henricus Glareanus.

Heluetiorum laus.

Vere enim non minus quā eleganter M. Cicero in diserta illa Oratione, quam pro Roscio habuit, uitam rusticam, quam per contumeliam Erucius agricolam uocabat, parsimoniam, diligentiam, iustitiamq; magistratam esse dixit. Hanc tantum abest, ut in nostris uitio dandam existimē, ut uehementer etiam optem ne nos recētibus uicta moribus illa deserat, & luxui omnia hodie tentanti, simulq; auaritiæ uarijs scelerum notis asperse, facile locum cedat, ueterum nimirum cum constantiam, tum innocentiam unice seruatura. ^a Fleuo dicitur. Plin. 15. cap. lib. 4. alterum ostiorum Rhæni Fleuum, alterum Helinum appellatum scribit. Per Fleuum ad septentrionem in lacus effunditur, à latere occiduo in Mosam corruat, ea parte Vualis dictus, lib. 4. belli Gallici Cæsari, medio inter hæc ore modicum nominis sui custodiens alueum. Cornelius Tacitus lib. 3. Fleuum castellum esse ait prope Rhæni in Oceanum exitum, in quod Olenius insensos fuga Phrygios præuertit, à quo aut sumptum nomen, quod alueo daretur, aut certe mox ab alueo natum, retentum est. Maro Aeneid. 8. bicornem Rhenum à claris ostijs duobus dixit: uno Romanum olim imperium terminante, altero effluente per Barbaros, ut inibi Seruius ait. Intus nobilissima Batavorum insula est, Germaniæ attributa Plinio, & Cæsari, etiam si Tacitus lib. 20. exiguum Galliarum portionem uocat. Est hæc uetustissima rei militaris fama insignis, tum clara hodie, ut ego iudico.

Batavorum insula.

Erasmus Roterodamus.

ERASMO Roterodamo alumno, multifariam erudito homine, tum & græcarum & latinarum literarum peritissimo: in quo natura satis indicauit Germanorum ingenijs nihil deesse, modo studium ac diligentia non desit, quo minus Græce Latineq; ita proficiant, ut certare cum linguarum indigenis uel de palma queant. Quod ad Rhenum attinet, inquit Cæsar, multis eum capitibus in Oceanum elabi. Ceterum de duobus ostijs receptior sententia est. Claud. in Alarici uictoria: Te Cimbrica Teithys, Diuisum bifido consumit Rhene meatu. Tacitus

Augustæ historie lib. 2. Rhenus, inquit, uno aluæ cōtinuus haud modicas insulas circumueniens apud principiū agri Bataui, uelut in duos amnes diuiditur: seruatq; nomen & uiolentiam cursus, qua Germaniam præuehitur, donec Oceano misceatur, ad Gallicam ripam latior, & placidior affluens: uerso cognomento Vahalem accolet dicunt: mox id quoq; uocabulum mutat Mosa flumine, eiusq; immenso ore in Oceanum effunditur. hæcenus Tacitus. Cæsar igitur Vualin uocat, Tacitus Vahalin, eundem alucem: tantillum libriorum credo oscitantia,

in uno tantum nomine literarum uariatis apicibus.

GERMANIA.

ermania hinc ripis eius usq; ad Alpes, à meridie ipsis Alpibus, ab oriēte^b Sarmaticarum confinio gentium: qua septentrionē spectat, oceanico litore obducta est. Qui habitant, imanes sunt animis, atque corporibus, & ad insitam feritatem uaste utraq;

mensus est, ut ipse Plin. indicat, qui tamē Rhetos, Vindelicos, Noricosq; non omnino sciungit. Stra. 7. li. id tradit, quod Pomponius. Quod si proprios limites obseruare libet, intra Rhenum Danubiumq; Germania est: si gentium migrationem, & lingue commercium attendimus, rectius Alpibus à meridie, nec omnino ab occasu Rheno terminabitur. Sunt qui magnam uocant eam, quæ intra Rhenum, Danubium, & Istulam est: reliquā trans Rhenum Gallie contiguam, ut diximus, in inferiorem diuidunt, & superiorem, huic totum tractum adnumerantes, qui intra Alpes & Danubium usque ad Pannōnas protenditur. Tacitus, Germania, inquit, à Galliis Rhetijsq;, & Pannonijs Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisq; mutuo metu & montibus separatur. Diuus Ambrosius. 2. Hexæmeron scribit Rhenum memorandum Romani imperij aduersum feras gentes murum suis sc. Ut haud obscure quāta rerum omnium uicissitudo sit, uel ex hoc ipso intelligere queas, quod pleno hodie maiestatis nomine in feras illas uidelicet gētes translato, principium imperij cernere est, ubi uel Ambrosij ætate ditionis Aquilarum finis erat. ^b Sarmaticarum. Quas & Scythicas dictas constat, ipsamq; Sarmatiā Scythiam, ideo Plin. 15. cap. octauū, Germaniam conterminam Scythiæ fecit. Idem quarto libro, Scytharum nomen usquequaque in Sarmatas, & Germanos transisse author est: cui sententiæ multis Strabo locis suffragatur.

^c Immanes. Insignium uirum, animoq; ad arma cruoremq; prompto: tales Romani immanes frequenter dixerunt: utpote in quibus corporis robur quidem fuerit, uerum animus rudis, & ad arma magis, quàm artes promptus. Nam à uirtute & humanitate alienos, eos fuisse Tacitus negat, etiam si syluestri habitu, & uiuendi acerba quadam parsimonia, naturæ modestiam satiarunt. Nam ut Cæsar tradit, à principio quarti commentarij, cū à reliquo luxu, tum uino maxime abstinerunt, nec ad se importari siuerunt, quod ea re ad laborem ferendum mollescere homines atque effeminari arbitrabatur. Addit Tacitus, auri eos & argenti maximarū pestium fuisse pretores, tardamq; Venerem admisisse: nec alia in re magis quàm pecuaria suas statuisse opes. Idem indigenas putat, minimèque aliarum gentium aduenis, & hospitibus mixtos, nec earundem connubijs infectos, propriam, & sinceram, & tantum sui similem gentem extitisse. Id euenisse puto, partim modestia gentis, quæ nulla externa miraretur: partim fortitudine, qua appetentes se facile retulerunt. Ideoque & linguam, quæ hodie utuntur, uetustissimæ illi non omnino absimilem esse crediderim: nam nec ductis coloniis, nec hybernis latinariū legionum sparsim habitis, nec planè Romana ditione alios mores, alia uerba propagante, uitari potuit: id quod Galliis Hispanijsq; accidit. Nunquam enim tota ab aliqua externa gente uicta est: A Romanis quidem, in quos hostilem hæc gessit animum, ut Strabo scribit, crudeliter petita, & non semel inuasa est. Quodq; mireris, Mauris, Osærcenis, & Parthis sagittarijs contra eos eductis, quod in Maximinis Capitolinus indicat. Cæterum magna semper audaciæ poena, & potissime Augusti temporibus trium legionum clade, ut tradit Suetonius. Carbonem Cassium, Scaurum, Aurelium, Seruiliū Cepionem, Manlium, magnos imperatores interim cæsos, interim fugatos, mitto. Id addiderim, Romanos post sexcentimum & 40. conditæ urbis annum Germanorum arma in Cimbris primum omnium cognouisse: à quo tempore ad Traiani Imperatoris alterum consulatum anni. 200. & 100. computantur, ut Tacitus asserit, quibus annis Germania non uicta, sed petita est. Medio uero tam longi æui spacio, inquit Cornelius multa inuicem damna. Non Sannis, non Pœni, non Hispaniæ, Galliæ uel, ne Parthi quidem sepius admonere, quippe regno Arsacis acrior est Germanorū libertas. Hæc Tacitus. Hodie moribus mutatis molliores facti sunt, & externum deuictarum gentium luxum paulatim, ut fit, adnuerunt. Nec id quidē

GERMANIA.

ermania. Albertus Magnus à meridie Danubio Germaniam suam terminari scribit, in ea ferè sen

tētia Ptol. fuit: Agrippa à Danubio

Imperiū translatum.

Sarmatia Scythia dicta

Cæsar.

Tacitus.

Germani indigenæ.

Germania quæ do Romanis cognita.

Alpes Germanis contra extrariae molliciei illecebras natura uidebatur: quamvis altis iugibus impedire potuere, nisi forte prius in Gallias Romani mores, mox trans Rhenum in Germaniam grassati sunt. Mirum uero non amissam pristinam fortitudinem, quam etiamnum constantissime retinent, nusquam enim non est bellicosa gens. Et est Silesia (ut hodie nominatur) Boemia, Norico, Saxonia, Dacia, Noruegia, Baioaria, Vindelico, Heluetico, Rheticoque tractus: est Suevia, Pomerania, Vuestphalia, Alsatia, tum et toto illo Oceanum litore, quod intra Rhenum et Istulam est, uiri agunt, quos omnibus collatos gentibus, non ueteri tantum militie fama, sed propria uirtute, et recenti fortitudine prestare et uincere uideas: ut non frustra in Germaniam, uelut Asylum quoddam delegisse sibi Imperium Romanum, inque ea sedem posuisse uideri cuiuspiam debeat. Id uero laudandum, quod graecas latinasque literas eximie colere coepit, magistra Italia, est cuius scholis doctrinarum allatus est splendor. Secundum eos autem quos ante retuli, nominare libet Ioannem Capnionem, Bilibaldum Pirckheimerum, praestantes utraque lingua uiros. Addo et multis B E A T V M Rhenanum, Huldricum Zinglium, Philippum Melanchthona, Ioannem Alexandrum Brassicanum, Iacobum Ceperum, Henricum Glareanum, Nicolaum Gerbellum, Casparem Vrsinum Silesium nobile poetam, cuius illud extat ad me aliquando scriptum in germanicas literas Eulogium.

Germania graecae et latinas literas colit.

Itala Cecropia cum Pallade Pallas, obibant
 Passim Theutonici culta Lycea soli.
 Altera uix magno in Latio, uix altera docta
 Se tantum Cecropis sensit in orbe coli,
 Atque nouem Phaebo uiderunt auspice musas,
 Gorgonei sacras pandere fontis aquas,
 Et iuuenes duplici texentes carmina lingua,
 Attica Romano iungere mella fauo.
 Admirata prior Graeca, inquit, Athena, uolauit
 Huc etiam alato Calliopea gradu?
 Vnde nouum hoc studium? bello gens dedita Martis
 Temperat Aonijs classica seuia modis?
 Ausonis haec contra, post debellata Quirini
 Moenia, Sueuorum Vandalicaque manu,
 Paulatim ingenij cepit Germania cultum,
 Atque tuo atque meo claruit eloquio.
 Et merito, Imperium qui transtulit, illicet artes
 Transferat ingenuas eloquijque decus.
 Sic ego Romulidas inter, dum regna manerent,
 Inter Cecropidas maxima tu fueras,
 Hanc sibi regna modo usurpant uictricia laudem,
 Quae claudunt dominis Rhenus et Hister aquis.

Bar. gar.

Germani unde dicti.

Strabo.

Tacitus.

Vnde autem Germani dicti sunt, non conuenit inter plerisque. Sunt qui a uernaculo ductum uocabulum putent, quod Gar man illi totum uirum nominant, atque hinc dictos ab insigni fortitudine sibi persuadent. Cui opinioni ut non refragor, ita non accedo: quanquam in uocabulo Alemannus non dubitem, quin est Barbaro Germanoque in latinam linguam illud abierit: unde Lemannum lacum uocare uoluit Albertus, quem supra Acronium Pomp. nominat, iuxta enim habitauerunt Alemanni toto in litore, quod ex Alberto et Ammiani. 15. lib. plane constat. Strabo. 7. lib. uerisimilius, Trans Rhenum, inquit, in ortum uergentia Germani colunt, nationem Gallicam paulisper imitantes, et feritatis abundantia, et proceritate corporum, et colore flauo et c. Ideo Romani hoc illis nomen iure indidisse mihi uidentur: perinde ac eos fratres legitimos Gallis eloqui uoluerint: legitimi namque fratres romano sermone germani intelliguntur. Tacitus non a Gallorum consonis moribus, sed ab eiusdem gentis natione, quae Gallis pulsus Rhenum traiecit, nomen ortum scribit. Eius uerba sunt haec. Ceterum Germaniae uocabulum recens et nuper additum, quoniam qui primum Rhenum transgressi Gallos expulerunt, nunc Tungri, nunc Germani uocati sunt: ita nationis nomen, non gentis euasisse paulatim, ut omnes primum a uictore ob metum, mox a se ipsis inuento nomine Germani uocarentur. Haec Cornel. At si romana dictio est, et adeo sero cogniti eis Germani sunt. Neceesse est aut uernaculum latino consonum nomen habuisse, quodcumque illud fuerit, ut hodie se maxime Bruder uocant, quod Germani uocabulo respondet: aut certe Germanos dictos, siue quod et ipsum tritum est Lantzman, quo moti Romani Germanos dixerint: aut ante aliud habuisse nomen, quae se fuerit, quarendum relinquatur: nisi quis Rheunos ab amne, ut sepe fit, dictos uelit: quod certe et Stephanus indicat. Minime uero meo iudicio

meo iudicio male de his sentiendum est, qui quacunq; diligentia populorum nostratum locorumq; uocabula, etymo reddito à ueteri & inuolato uernaculæ linguæ usu deriuant: cum idem in Libycis, Scythicis, Mordis, Assyrijs, & id genus alijs gentium uetustis nominibus, Græci Latiniq; fecerint: uelut in Astusape Nili, & Astabora Plin. in Arimaspis, Exampæo, Mendæ, & id genus non paucis alijs Herod. Constat enim omnium gentium propria quedam esse, quæ indigena sint, uelut apud nos Alemānus, Germanus, Longobardus, Hærcynia sylua, Marcomannus: quæ quanquam fortuita persepe & imposita sine causa rebus uidentur, plerunq; tamen suæ secum originis uestigia trahunt, & unde enata sint indicant. Extat autem hodieq; Alemānorum agri nomen uetus, supra Brigantiū & Lacū Acronium, Algöy uernaculæ linguæ, pro eo quod integrius antea, das Almangöy dicebatur, hoc est Alemānorū ager, siue conuallis, cōposito nomine, teste etiam Vladislao. Proinde Almangauj rectius diceretur, quos hodie Algauios uocamus. Porro illis in locis, & utroq; Acronij litore Alemānos coluisse, Ammianus Marcellinus idoneus in primis author indicat, & testatur in uita Proculi Vopiscus. Germanorū eodē nomenclatura complexus. Quanquam in Marij uita Spartianus tanquam sciendos referens, Denique, inquit, ut omnis Alemannia, omnisq; Germania cum cæteris, quæ adiacent gentibus &c. Item in uita Probi Flauij Vopiscus, Testes, inquit, Franci in uis strati paludibus, testes Germani & Alemanni longe à Rheni summoti litoribus &c. Præterea in Caracalla Spartianus, Cum Germanici, inquit, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen ascriberet (nam Alemannorum gentem deuicerat) &c. Vualafidus certe mediæ ætatis non temendus author, in uita Diui Galli, Rhetis proximos, & supra Acronium Rhenumq; tum & in occasum ad Tigurinum lacum & Limagum habitantes, ubi hodie longe lateq; Heluetij habent, Alemannorum nomine censet. Jam à promissis barbis Longobardos dictos Paulus historicus scribit. Marcomānos autem sunt qui à Marca distos existiment, quo nomine equum Celtæ uocarunt, & hodie uetus horum sedes, Merhenlandt dicatur. Ego à limite, qui Germanis mark dicitur, sic uocatos credere mallet, amne eorum magno & piscosissimo nomen adhuc retinente: & iuxta late patentes cāpi, croco, uino, frumēto, & frugibus mirifice fertiles, cis Danubiū è regione Viannæ Noricæ, siue Ostrie, Markfelt cognominati ab amne, siue limite Pannonico Noricoq; , in quos extremi Germanorū inclinarent. Porro fatentur illi Germanice se, die Mærker, siue antiquius die Markmänner cognominatos. Nec aliorum id relatione trado, sed obseruauit ipse, ut alia multa non indiligenter, cum anno superiore è Sarmatia Viennam illac pergerē, Olomunzj clarissima horum ciuitate toto triduo eius rei gratia apud Marcum meum Rustinicum insignem in literis hominem, moratus. Habuerunt olim Principes suos Marchiones distos indigenas, mox Ostrij ducibus paruerunt, hodie ditionis Pannonicæ & regni Boemicæ pars, uiris doctri-
na, & humanitate prestantibus, præterea & oppidis & arcibus munitissimis clari. Cæterum quoniam de limite incidit mentio, quo uero similior sententia nostra fiat, adnotandum duxi Romanos in Pannonico, Norico, Rheticoque, ut alibi frequenter, limites imperij statuisse olim, cum legionum excubijs aduersum liberas gentes, & iugi nescias, quarum milites postea Limitanei & Stationarij dicti sunt, sicut & duces limitanei uocati, quod limitibus tuendis præessent: à quibus Marchionibus nostris & Margrafsijs, ita uocamus, sua nomina unā cum nobilitatis fama obtigisse, ut mihi persuadeam, coniectura minime leuis efficit. Lampridius in Alexandro Seuerō, Sola, inquit, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus, & militibus donauit: ita ut eorum essent, si hæredes eorum militarent, nec unquam ad priuatos attinerent, dicens attentius eos militaturos, si etiam sua rura defenderent. Addidit sanè his & animalia & seruos, ut possent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum, uel per senectutē possidentium desererentur rura uicina Barbariæ, quod turpissimum ille dicebat &c. Quem locum si diligens lector paulo attentius obseruarit, intelliget sanè illiusmodi Limitum custodibus occasionem perpetuæ iuxta Barbaros mæstionis datam fuisse: quippe qui proprijs bonis hæredi prouidere amplissime potuerint: & turpe fuerit, q̄ semel hostis rura occupassent, ea demū deserere. Præterea in Aureliano Vopiscus, ubi de Valeriano Augusto mentio est, ita limitaneorū ducum meminit: Assidentibus etiā Amulio Saturnino Scythici limitis duce, Murëtio ad Aegyptū destinato, Iulio Triphone Orientalis limitis duce, & Meceo Brūdufino præfecto annonæ orientis, & Vlpio Crinito duce Illyriciani limitis, & Thracij, & Fulvio Boio duce Rhetici limitis &c. Rursus de limite transrhenano idē in Taciti uita: nam limitem transrhenanū Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes ualidas, nobiles, diuites, & potentes &c. Itē Rufus consularis in epitome ad Valentinianū, Machoniani, inquit, & Scadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubiū & Drauum, pulsi sunt, & limes inter Romanos & Barbaros ab Augusto per Vindeliciū, per Noriciū, Pannoniā, & Mæsiā est cōstitutus &c. His ego locis moueor, ut credā, aut certe suspicer Marchionum siue, ut germanice dicimus, Margrafiarum originem in illos limitū duces referendā esse, quæadmodū & ducū: indubiū autē est Margrafsios à marca, hoc est limitibus dictos, quorū Grafsij, id est præfecti præsidēsue fuerint, ueteri officiorū cōsuetudine hodie penitus abolita: duratibus tantū noīn uestigijs, sicut & in Marcomānis, & Ostrij Margrafsijs, qui tamē rebus feliciter auctis,

Alemanni.

Longobardi.
Marcomanni.Marcus Rusti-
ninus.Limites.
Limitanei.
Stationarij.Austriæ Mar-
grafsij.

Limitem restitueret.

cum Alaudarum legionis insignibus praeclerent, imaginibus mutatis in ducū nomenclaturā abiere: neminem retinent Badenſes & Brandenburgenses Marchiones. Porro limitē restituere dicebantur, qui longius graſſatum hostem repressissent, sinibus prioribus uendicatis: quod ubi contigisset, pacatus limes dicebatur. Vopiscus in Aureliano: Exercitum duceret, limitem restitueret, praedam militibus daret. Ausonius in Panegyri ad Grat. Testis, inquit, est uno pacatus anno & Danubij limes & Rheni. Magnificam autem limitum curam fuisse apud ueteres idē Vopiscus testatur his uerbis, quae sunt Flauij Claudij ad Aureli-
 anum: Omnes exercitus Thracios, omnes Illyricanos, totum limitem in tua potestate constituo, solitam nobis de uirtutem. &c. Ne quis uiliora

exercet, bellando anſos, corpora ad cōsuetudines laborū: a maximo frigore nudī agūt antequā puberes sint, & b longissima apud eos pueritia est. Viri c sagis

Heluetij sunt Germani.

isthaec existimet, quā ut nostratium origo principum inde petenda sit. Ac de Alemannis quidem & Marcomānis, de quibus limitibus horum occasione dictum sit haecenus. Ad Germaniam reuertamur, Galli cum olim uiribus ualerent, ingressi sunt, sedesque locauerunt Boij ualida gens, uereque Gallica, ut scribit Tacitus: rursum Treuiri & Neruli circa affectationem Germaniae originis ultro ambitiosi fuerunt, tanquam per hanc gloriam sanguinis a similitudine & inertia Gallorum separentur, eodē auctore. Heluetij quoque: Gallia in Germaniam profecti intra Rhenum & Moenin habitauerunt, quemadmodum & Testosages illi, quorum sex. Commentariorū belli Galli ci Caesar meminit. Contra uero Heluctionum uetustorum tractum hodie habitant ē Germanis illuc profecti. Nec mihi de hoc dubitandum uidetur, cum linguae commercio intimis Germanis respondente, tum maxime, quod morum & uirtutum, quibus olim Sueuos usos Caesar scribit, insignia apud eos ornamenta adhuc durant. Atque utinā non placuisset ueterum Germanorum etiam uitia retinere in illa bellorum & fundendi sanguinis facilitate, tum & apud exteros merēdi amore, qualiter Punicis olim bellis, & ciuilibus Pompeij & Caesaris discordijs mediae sese Romanorum aciei immiscuisse Germanos, ex Liuiο & Appiano nouimus. Praeterea ut olim Romanorum alii quot principum custodes & stipatores Germani fuerunt, id quod in Tyberij gestis libro primo Tacitus tradit, & in Maximino & Balbino haud obscure testatur Capitolinus: ita regum sunt pontificumque: hodie stipatores

Heluetij Principum stipatores.

Heluetij, Leone dum haec scribebam, Pontifice maximo duas centurias ad eam operam magnificis stipendijs alēte, Gallorum autem rege Francisco, pari liberalitate & beneficentia alteram. Faxit autem Deus Opti. Maximus, ne unquam probrosum illud & extremae perfidiae facinus nostrorum consilia ita rapiat transuersa, ut quēadmodum ab Antonino Imperatore aduersus Germanos bellum moliente, Germanorum auxilia contra Germanos cōempta auroque impetrata sunt, teste Capitolino, ita nostri contra Heluetios, auro corrupti Heluetica auxilia destinent. Vitium enim istud etiam si Germanorum fuit, nostrum esse nollem: cum quod alienissimum esse a bonorum cogitatione debet, tum etiam quod hac una ratione aduersam scederibus discordiam, multorum principum expectatione in praesens & inuitabile excidium Reipublicae nostrae cieremus. Sunt porro & alia migrationis Germanorum in Galliam testimonia. Sicambros trans Rhenum ex Germania Augustum transtulisse, auctor est in Augusto Suetonius. Tyberius quoque, ut idem auctor refert, Germanorum dedititiorum millia. 400. in Galliam traiecit, iuxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocauit. a Maximo frigore. Frigora atque inediae caelo solūe tolerare assueuerunt, Tacito. Verum ut calor soluta & languida efficit corpora, ita modo contrario frigus, dum consuetudine subigitur, membra firmat, & calorem corporis unit magis, unde maior

Seneca.

quoque animorum ad arma uehementia est. Seneca libro de ira primo, Germanis, inquit, quid est animosius? quid ad incursum acrius? quid armorum cupidius? quibus innascuntur innutriunturque, quorum una illis alia negligentibus cura. Quid induratius ad omnem patientiam? at quibus magna ex parte non tegumenta corporum, non sus-

Indicia legitime prolis.

fragia aduersus perpetuum caeli rigorem. &c. Quin & prima legitime sobolis indicia Rheno iudice, olim data sunt: a partu enim filios ad Rhenum detulerunt, scutoque impositos aluco uel rapidissima commiserunt, agnoscentes pro suis quibus unda pepercit: quos hausisset, adulterio conceptos opinati. Claud. in Eutropium: Et

Ianus Parrhasius.

quos nascentes explorat gurgite Rhenus. Quem locum post Caelium Calcagninum, Ianus Parrhasius exquisitae doctrinae Grammaticus primus explicuit. b Longissima pueritia. Id in hodiernum usque natura seruat, nec emendat industria. Verum tracta illa pueritia optimam senectuti nauat operam, si nullus interueniat luxus. Causam tribuo cum caelo calido minus, tum etiam uictui, qui uulgo crassior est, ut uideri possit animos in nostratium corporum mole tardius sui compotes fieri. Quanquam quod ad doctrinarum attinet studia, nil deest Germanis ingenijs, modo praceptor sit idoneus, & qui (quod multis deest) praecipere calleat, lente, fateor, discentibus nobis. At haerent fidelissime quae paulo tardius capiuntur: praecoxque animus, ut ille inquit, raro ad frugem peruenit. c Sagis. Vestibus uillo linoue grossiore textis, qualibus non multos ante annos Heluetij uel in castris

Sagum.

pro thoracibus, ut diximus, sunt usi, passimq; hodie vulgus induitur. Sago ut paludamento usos ueteres Romanos Sallustius testis est. Tacitus, Tegumen, inquit, omnibus solum fibula, aut si desit, sterna consertum. Lege Tacitum. **a** Libris. Subere, quo adhuc more quodam gentis magis, quam corij penuria, plebei alicubi calceamenta consuunt. Strabo lib. 11. Massagetum quosdam insularium in Scythia arborum cortice uestiri scribit.

b Nandi. Herodianus. 7. lib. multa de superioribus Germanis, deq; annibus Rheno & Danubio locutus, inter

Germani nandi peritissimi.

uelantur, aut ^a libris arborum, quamuis sæua hyeme ^b nandi non patientia tantum illis, studium etiam est: bella cum finitimis gerunt, causas eorum ex libidine accerunt: neque imperitandi ^c prolatandiq; quæ possident, nam ne illa quidem enixe colunt, sed ut circa ipsos, quæ iacent, uasta sint. ^d Ius in uiribus habent adeo, ut ne ^e latrocinii quidem pudeat, tantum ^f hospitibus boni, mitesque supplicibus: uictu ita asperi incultiq;, ut cruda etiam carne uescantur, aut recenti, aut cum ^g rigentem in ipsis pecudum ferarumque coriis manibus pedibusque subigendo ^h renouarunt. ⁱ Terra ipsa multis impedita fluminibus, multis montibus aspera, & magna ex parte syl-

ter alia, ut Politianus transtulit, sic refert: Sunt autem Germani peritissimi natandi, ut qui tantummodo in fluminibus lauentur. In eandem sententiã Tacitus tradens Germanos, ut fluminibus suctos, nandiq; peritia eximios frequenter commendat. Durat hodie quoq; id studium: sed quod sciam, hyeme minus. **c** Prolatandiq;. Excedendi limites, sed magis ut uastatis proximis, hostis à castrametandi cōmoditate prohibeatur. Tacitus quoque prodigos alieni & sui contemptores ueteres Germanos fuisse scribit.

d Ius in uiribus. Idq; maxime si lacessitus iniuria quis sit. Vnde illa ceteri iuris in Germania quondam duellorum seueritas, sacris hodie canonibus

prohibita, quod iustitiam haud quaquam tueantur: in duello enim nemo debilis, nemo imbellis iustitiæ palmam obtinet. Durant uestigia apud Sarmatas & Boemos maxime, apud quos graui aliqua iniuria affectis, non aliud est uotum ardentius, quam ut collatis publice pari armatura uiribus periculum fiat, utri iustitia fauere uelit. Id nobilitati maxime concessum, nec aliud gratius mortalibus illic spectaculum: ita mihi retulit Vuolfgangus Haliarius Morauus, homo præter eximiam eruditionē, & humanitatem, ueteris simul & recentis historiæ in primis peritus. Ius autem reuera in uiribus habent, qui ui parta, ui tuentur: iudicem non uerentes, nec sequestro morigeri.

e Latrocinij. Tacitus in eandem ferē sententiā, Materia, inquit, munificentie per bella & raptus, nec arare terram, aut expectare annum tam facile persueris, quam uocare hostes, & uulnera mereri. Pigrum quinimo & iners uidetur sudore acquirere, quod postis sanguine parare. Caesar quoq; Commentario sexto, Latrocinia, inquit, nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiusq; ciuitatis sunt, atq; ea iuuentutis exercendæ ac desidiæ minuendæ causæ fieri prædicant. Latrocinia autē dicuntur furta publica uolentiaq; & latrones prædatores illiusmodi, peregre proficiscentibus molesti. Fuit autem quando stipendia militaria latrociniorum nomine significarentur, & latrones dicerentur qui mercede militarent. Rursum & principum stipatores latrones aliquando dicti, id quod uulgo notum est.

f Hospitibus. Tacitus: Quemcunq; mortalium tecto arcere ne phas habetur, pro fortuna quisq; apparatus epulis excipit, cum desecere: qui modo hospes fuerat, monstrator hostij & comes proximam domum non inuitati adcunt: nec interest, pari humanitate accipiuntur, notum ignotumq;, quantum ad ius hospitij nemo discernit. Hanc hospitalitatem ut alia pleraq;, quorum Tacitus meminit, etiamnum incredibili humanitate Heluetij custodiunt. Quod de cruda carne Pomponius refert, nusquam hodie apparet: nisi suillæ carnis salitæ, adipisq; porcini usum, inter cruda referimus: nam ne elixatis quidē pleriq; nisi conditissimæ sint, uesci consueuerunt, adeo uetustatis duriciam admissa uicit mollities. Ceterum miraculum uisum est, quod homo Germanus semel Augustæ Vindelicorum spectante magnanimo Cesare Maximiliano, crudam carnem haud grauate comedit.

g Rigentem. Frigore. Quod ad pisces attinet, crudis hodie quoque uescimur: nam Halece salito crudo cum aceto & cepe nihil uel meo stomacho gratius est.

h Renouarunt. In priorem molliciem redegerunt. **i** Terra ipsa. Nemo expectet, ut urbes referam, tam cultæ hodie terræ, satis sit hæcenus de Germanis retulisse. Illustrare Germaniam. **a** Libris Cunrandus Celtis uoluit, studiosissimus uetustatis obseruator: sed cum iam orsus esset, aliud fata iusserunt. Sunt hodie qui idem præstabant, eruditi uiri, deq; literis & literatis optime meriti: è quibus nominare uel honoris gratia libet Iacobum Spicgellium Cæsareum à secretis acutissimo ingenio, nec uulgari eruditione præstantem, ueterumq; & nouarum Germaniæ regum peritissimum: qui nunc in manibus habet Commentarios in Austriadem Bartholini nostri ceptos nuper,

Heluetiorū hospitalitas.

Haleces saliti.

Iacobus Spicgell Cæsareus à secretis.

mox edendos, ut mihi retulit. De quibus sanè polliceri studiosis ausim, nihil ab illustribus authoribus passim de rebus Germaniæ annotatum, nihil traditum olim, quod illi non clarius, aptiusq; & suauiori gustu auido lectori sint exhibituri. Porro qua copia, quo ornatu, qua diligentia, cura, dexteritate Iacobus noster ueterem, simul & recentem suorum historiam reddere possit, præter genuinam suam in hoc scribendi genere facilitatem, & gratiam præclari aliquot antea ab hoc acerrimi iudicij uiro emissi commentarij haud obscure indicant. a Pa-

ludibus. Quas plurimas admittit ea maxime parte, qua in Rheno ostia & Oceanum expanditur, ubi primum nota esse Romanis armis coepit: parum enim cis Rhenum, qua longius ab Oceano abest, Cæsar negotij fuit: satis erat uisam esse ab se Germaniæ or-

uis ac⁴ paludibus iua: Palud^b Suevia, Mesia, & Mel-
fiagū maxia. Syluarū^d Hercynia, & aliquot sūt, quæ
nomē habēt: sed illa dierū sexaginta iter occupās, ut
maior aliis, ita & notior. Mōtiū altissimi^c Taurus &

Germania syl-
uis & paludi-
bus impedita.

apud Capitolinum in Maximini ferè sic habet: Ingressus Germaniam transrhenanā per. 300. uel. 400. millia, Barbarici Soli uicos incendit, greges abegit, prædas sustulit. Barbarorū plurimos interemit, cepit innumeros, militem diuitem reduxit: & nisi Germani per amnes & paludes & syluas confugissent, omnem Germaniam in Romanam ditionem rede-gisset. Idem Capitolinus infra paulo, ex Imperatoris ad senatum epistola, Peruenisse mus, ait, ad syluas, nisi altitudo paludum nos transire non permisisset. Præterea Tacitus, Terra, inquit, etsi aliquanto specie differt, in uniuersum tamen aut syluis horrida, aut paludibus sæda, humidior qua Gallias, uentiosior qua Noricum & Pannoniam aspicit, satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fecunda, sed plerumq; improcera. &c. Idem libro primo, Augustus in his, inquit, trames uastas inter paludes, & quondam à L. Domitio aggeratus, cætera limosa, tenacia, graui cæno, aut riuis incerta erant, circum syluæ paulatim accli-

Germaniæ fer-
tilitas.

procedentibus lubricus, corpora grauiā lorice neq; uibrare inter undas poterant. Hodie qua in septentrionē uergit, magis humida, & minus est fertilis: qua in meridiem, uel fertilissima, maxime uero ubi in Pannonias inclinat: nam crocum gignit optimum, & uino præstat nobilissimo, terra adeo fertili, ut nihil non genitura uideatur. Fit autem ut cum amnium magnitudine latis ostijs exeuntium, tum etiam Oceani impetu, proximi litorum tractus alicubi paludose existant, lacusq; ambient præpatulos. b Suevia. A Suedis, ut puto, quos inter Germanos Tacitus Suiōnas nominat, durant hodie, regno subditi Daciæ, uerum à septentrione obuersione terris & magno Oceani sinu intermedio, horum propè totus tractus lacubus paludibusq; peruius est. Mesiam quoque à

Misnij.

Melsijs dictam est coniectura, qui hodie longius à mari inter Salam & Albim siti Misnij nominentur, & eorum regio Misnia. c Melsiagum. Extat hodie Melsingum, siue, ut uulgus nominat, Elbingum, uerū trans Istulam in Prutenorum litore, ubi piscosissima Visulæ paludes sunt: nec mirum si inter Germaniæ loca Pomponius numerat, cum & Tacitus non Istula, sed confinio Sarmaticarum gentium hanc terminarit: & Glessum à Germanorum litore afferri Plinius tradat: quod tamen longe ultra Istulam in ortū expandi constat. d Her-

Hercynia.

cynia. Nomē quidam è barbaro ortum autumant, quod Germani uernacula sua Hartzmaldt eum uocant: de quo equidem non dubitauerim. Cæsar Hercyniam uocari illis ait uoce planè uernacula. Illud mirum, Eratosthe- ni & ueteribus Græcis notam esse potuisse. Huic, quem admodum in Asia Tauro, priuatim multa nomina sunt, prout aliæ atq; aliæ gentes adhabitant: alicubi quoq; à pinuum abundantia nigra dicta. In uniuersum uero syluestria omnia à Rheno ripis per Germanos Sarmatasq; tractim adusq; Rhipheos & Mæotim, ipsaq; Asiæ com- finia, Hercyniæ nomine comprehenduntur: ideo sexaginta dierum spacio extendi Pomponius dicit. Cæsar Com- mentario sexto: Huius Hercyniæ syluæ, quæ supra demonstrata est, latitudo nouem dierum iter expedito patet: non enim aliter finiri potest, neq; mensuras itinerum nouerunt. Oritur ab Heluetiorum, & Nemetum, & Rauri- eorum finibus, recta fluminis Danubij regionibus pertinet ad fines Dacorum & Anartium, hinc sese stetit sin- strorsus diuersis à flumine regionibus, multarum gentium fines propter magnitudinem attingit: neq; quisquam est huius Germaniæ, qui se aut audisse, aut adisse ad initium eius syluæ dicat, cum dierum iter. xl. processerit, aut quo ex loco oriatur acceperit. Hactenus Cæsar, apud quem præpostero characterum ordine. xl. pro. ix. le-

Taurus.

gi uidetur. Porro uitiosam apud alterutrum lectionem esse indubium fuerit. e Taurus. Durant hec in No- rico & Carnithia nomina. Multi uero Tauri sunt, hoc est Tauri, ut ipsi uocant, uarie ab accolis cognomina- ti: adeo alti, ut qui media æstate superant, cum ad uerticem peruentum est, frigore infestentur: nullus curribus lo- cus, angustissimi tramites, adeoq; præcipiti subinde asperitate, ut iumentis tantū clitellarijs, ac ne his tuto qui- dem, nisi affuctis illac iter esse queat: grandia uero pericula, cum aut subito exorti uenti in præcipitia deturbant

euntes, aut

euntes, aut uerno tempore immensi conuolutarum niuium globi syluas, saxa, iumentaq; & iuxta sitas persepe domus funditus auferunt. Mirum uero in plerisque horum montium locis, cū paulo altius acceperit Sol, in ipsis niuibz natos uermiculos ceu tineas quasdam cerni: quod uiri mihi uero maxime idonei, dum annis superioribus in Carnithia agerem, retulerunt, nec est ut quispiam uacillet. Tacitus quoque grauis author, superioris Germanie montem alicubi Taurum uocat, libro duodecimo.

Rhetico. In Rhetijs, quorum pars Engedini hodie dicti, supràque eos in Rhenum

Rhetico, nisi quorum nomina uix est eloqui ore Romano. **Amnium** in alias gentes exeuntium **Danubius & Rhodanus**: in Rhenum **Moënis** & **Lupia**: in Oceanum **Amisius**, **Visurgis**, &

uergentes Curientes à Curia Rhetie uetustissimo oppido, quiq; in uallem Telinam & Larium lacum uergunt bellicosissimi, & Heluetijs transrhenanis foederati, in ortum Vualganij hodie & Algauij, hoc est Almanga-

Rhetico.

nij dicti, quorum paulo ante meminimus, & pars Athesini, fortes & ipsi, & ad arma promptissimi, Ducum Austrie, Rheticonis uero non continua, nec paris altitudinis iuga, uaria sunt nomina, & iuxta uallis Montafun hodie dictum, quod Comitibus de Sonnenberg, à quibus nomen habet, paret, iuxtaque alia uallis uetusti nominis reliquias seruans Pretikew p litera addita, ut facile corrumpuntur uocabula, aliàs Rhetikew, hoc est Rhetico.

Vallis Montafun.

Vnde illius, clarus annis elapsus Rhenum intrat haud longe ab oppido Feldkirch, quod Vellcircum uetustiores nominarunt, quod uallibus septum esset, ut Ladislaus Sunthaim Geographus diligentissimus, & dignissimus fide, in Rhetie descriptione, quam sua lingua, hoc est Germana edidit, testatus est: fidem faciunt multa circum loca, quorum Lombardica hodie nomina durat: uelut arcis prope Vellcircum uallis dulcis cognomine, quae hodie corrupte, uadutz, ac si ualldulcz dicas nominatur: & infra ad monticulum iacens uiculus, montiglum adhuc nomen habet, hoc est monticulum, à situ. Porro & Rhetorum oppidulum Lombardis Magauella, id est magna uilla olim uocatum, corrupta, ut fit, uoce hodie Magenueit appellatur. Prope thermas illas Fabaricenses, iuxta in Heluetijs uicus sterili in loco monti subiaccens uilis terrae cognomine Vilters dicitur, sicut in lacus Vesenij litore meridiano Sextanorum & Quintanorum etiamnum in modicis uiculis uestigia sunt, Oppidulum item Vualhenstad, intra quod & Vesenium uicum, in lacum à Borca prominens, locus amoenissimus, & agro pascuo uisendus, quia prominet, & difficili aditu rupium praecipitijs undique clauditur, ueteribus accolis Amont, tanquam monte extantem & conspicuum locum dicas, nominatus. Magno argumento illis in locis aliquando ex Italia profectos habitasse, quibus pulsus Germanica gens successerit, Lombardos illos fuisse, non temere autumant, Etiam si libro uigesimo Iustinus uetustissimos Rheticonis accolae Thuscus fuisse testetur.

Illus fluius.

Vellcircum.

Ladislaus Sūto haim.

b In alias gentes. A fontibus enim ad ostia usque à Germanis Rhenus habitatur, Rhodanus in Gallos egreditur, Danubius in Pannonias & Dacos: omnium clarissimus Rhenus, ut satis quarto commentario Caesar, & libro sexto Herodianus indicant, & ipsa res habet: quanquam si undarum uim, cursusq; longitudinem aestimas, multo Rhenum Danubius superat. At ille quia maximis oppidis frequens est, & fortissimarum gentium terminus censetur, claritatis prerogatiua quadam pollet. De eo peruetustus ille est Germanorum rhythmus: Die Tuonou, aller uiaffer ein frau. Aber der Rein, mag nit eren ir man sein. Ex Ladislao. **c** Moënis. Tacitus quoque Moënim nominat. Sunt qui Moënis hic legendum putent, ut legit capite decimo quinto libri noni Plinij Hermolaus: ego Moënis malo.

Rhenus.

Moënis.

d Lupia. Cōiectura est eum esse, quem hodie Neccharū uocat, qui haud longe à Danubij fontibus ortus per Vuirtenbergensem Ducatum lapsus, moxq; in occasum uersus Rhenum seorsum illabitur. Aliàs nullus in ea ora adeo clarus est, qui Rhenum intraret, praeter Moënim, quem Moënum hodie nominant, per medios Franco-nes gentem uetustam & nobilem incedentem, & Francfordia celeberrimo Germaniae emporio clarum. Strabo longe à Pomponio alius, Lupiā in Visurgim deferri ait, ut Lupiae nominis non Neccharus, sed is annis quem hodie Fuldā uocant, intelligatur. Mele magis accedo. Quanquam Tacitus (adeo in re tantilla uariant scriptores) libro Augustae historiae secundo, Lupiā uocat amnem non in Rhenum, sed Oceanum elapsam.

Lupia.

Amisius.

e Amisius. Strabo Amasium uel Amasiam. Ptolemæus Amasium, qui Vidrum tamen alium, nescio an bene, iuxta nominat: hodie Ems uocatur, quasi Emisus corrupto uocabulo: quanquam uerius est Latina illa nomina ex Germanis nata deflexaq; fuisse. Ortus hic in Vuestphalia montanis, inter Frisios, & quos hodie Bremenses uocant, oceano miscetur. Tacitus libro primo in Teuthopurgensi saltu inter Lupiam & Amisiam tres Vari legiones à Germanis fuisse tradit, non admodum consona plerorumq; traditioni sententia. **f** Visurgis. Hodie der uueser, tanquam dicas der Visurg, hoc enim inde natum est. Difficile autem est dictu, quā plerunque distorte, quā barbare Latini nostris proprijs, gratiam suae linguae induerint: cum in dandis nominibus uertendisq; multo iudicio sit opus, nec unquam committendum, ut à natino barbaroque adeo eloquio distent, ut agnosci neque-

Visurgis.

Nota.

ant etiam meliora facta. Propria enim nomina, ut rectissime docet Hermolaus, per omnes linguas inuoluta manere, nec nisi parte detorta, in alius linguae siue idiomatis usum transumi debent. Visurgis per Ducatum Brava Albis. Schuuitzensem, in oceanum exit. a Albis. Quem & Albium Strabo uocat: ad hunc olim Sueuorum fuit & Cauorum sedes: hodie Saxones clara gens adhabitant, corriuat è Boiemorum iugis: aliquotq; quorum Sa-

la praecipuus est, annibus acceptis, ubi Hamburgam clarum oppidum attigit, in Oceanum egreditur. Trans huc & Sueuus fluit uetusti nominis Straboni. Vistula est proximus Silesiorum Odera, ad quæ Francfordia huic, quæ ad Moenum est cognominis, clara etiam Gymnasio. Non ausim dicere Gutallum uocari Plinio, quanquam coniectura esset, nisi ante Vistulam nominaret, cum inquit: Amnes clari in Oceanum defluunt, Gutallus, Iustillus, siue Vistula, Albis, Visurgis, Amisus, Rhemus, Mosæ. à Ptolemæo tamen Viadū dici propè indubium est. b Codanus. Plinius decimotertio capite libri quarti, de extimis Europæ gentibus. Seuo, inquit, mons ibi immensus, nec Rhiphæis iugis minor immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum, qui Codanus uocatur, refertus insulis, quarum clarissima Scandauia est incomptæ magnitudinis. & infra parum: Quidam hæc habitari Istulam usque fluuium à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hyrris, tradunt. Hactenus Plinius, cuius uerbis si tabulam Europæ octauam, aut uerius picturam Nicolai Germani, reliquis Ptolemæi adnexam contuleris, quis Codanus ille quantusq; sit, intelliges. Ptolemæus Oceani Sarmatici nomine dignatus est, eiusq; partem Venedi-

Seuo mons. cum sinum fecit, ut in eo alios quoque sinus minores Plinius nominat. De insulis inferius mentio fiet. Seuo mons ille, qui passim Daciæ, Suetiæ, Gothiæ, Noruegiæ, & illi tractui, quem Engronclant nominant, imminet. Cimbricum promontorium in extrema est Chersoneso Daciæ, Plinio. Inter quod & oppositum litus nõ amplo introitu sinus initium habet. Applica, si sapis, lectioni picturam, & memoriæ tantilla re adiua. c Acre mare. Infestissimum nautis, & creberrimis naufragijs propè infame: uadosum enim est, tenijs alicubi fundum exasperantibus, & crebris insularum anfractibus retusum, expositumq; Aquiloni. d Late. Si ad oceanum respicias: unde fit, ut ingens lacus magis quàm mare uideatur. e Transgressis. Quod septentrionis Oceanus peculiariter solet, ut ante dictum est. f Facie amnium. Terras enim lancinat, angustisq; affluxibus ingreditur. g Contentum. Clausum, pressum. h Tantundem. Pari distantia. i Supercilio. Longo margine, eoq; inflexo, sensim enim se in Sarmatica & Gothica litora incuruat. k Cimbri. Mariæ

Hermiones.

na notissimi uictoria: sunt & trans Istulam hodie Theutonici cognominati equestris ordinis eo nomine passim per Europam fusi. Hermionum etiam Tacitus meminit, hodie ut coniectura est, Pomerani uocantur. Nec uero putandum solos hos Codanum ambire, sed trans Istulam quoque gentes plurimas, de quibus mox.

SARMATIA.

Sarmatia. quemadmodum Ptol. scribit lib. 3. à septentrione Oceano Sarmatico, & parte terræ in Arctos incognitæ terminatur, ab occasu Istula, ab ortu cōfinibus Chersonesi Tauricæ, ipsaq; Mæotide, & Tanai adusq; Rhiphæos, & ignota q̄ supra eos sunt, à meridie Carpathijs mōtibus. Huius iusta pars hodie Polonia dicta, à planitie uidelicet terræ, quam ipsi uernacu-

Polonia unde dicta.

SARMATIA.

Sarmatia intus quàm ad mare ^b latior, ab iis quæ segtur, ^c Visula amnedi screta, qua retro abit usq; ^d ad Istrum flumē immitit, gens habitu armisq; Parthica proxima, uerum ut cœli asperioris ita ingenii, non se ^f urbibus tenet, ^g & ne statis quidē sedibus, ut inuitauere pa-

la lingua Pole etiamnum uocat. Orientale eius latus in .2. lib. principio pro uirili explicuimus. Reliqua sequi calamo non pigeret, nisi hodie reddissent pleriq; inter quos uel diligentissime Raphaël Volaterranus. Coloni planè è Germania profecti uidentur: nam cum Boiemis lingua cōmunicāt, & sunt cum uita sinceritate, tū morū candore māsuēctiores, quàm

Sigismundus Poloniae rex.

ut Scythici sanguinis esse, qui nunc habitant, quispiam existimet. Vtq; in Germania uetusta ferocitas, ita Germanorum in Polonia Scythica feritas hodie incognita est. Regem habent, is erat dum hæc scribebam, Sigismundus Casimiri filius, princeps seculorum dignus memoria. Est enim & bello (ut paucis ambiam) & pace insignis: tanta formæ præstantia, ut dignam regno maiestatem uel sola uidentibus offerat. Huius mater, longe Lampido illā Lacedæmoniam uincens, regis uxor, regis filia, neptisq; regis soror, & sex regum pientissima parens, ut alibi sumus testati, extitit. Gens ipsa Christiana religione insignis, & optimorū antistitum hodie custodia incolumis. Quos inter, quos equidem nouerim, Erasmus est Vitellius præsul Plocensis, Ianus Ludbrantius Posnaniensis, Mathias Dreucius Vladislauensis, Ioannes Conarsky Cracouiensis, & candidissimi animi Petrus Tomitius Premisliensis, uiri in uniuersum, cū seorsum literatissimi, & nullis non doctrinis dediti, tum studiosorū amantissimi & magni patroni. Id quod in præsulibus Christianis nō naturæ solum, sed etiā gratiæ munus esse uidetur. Noui enim plerosq; uel estimatissimos, quibus magis curæ est quid habeant, quàm quid sciant: nec quàm docti adsint, sed quot compiti ministrēt, respiciunt. Porro & altissima in ocio socordes ab opibus & auariciæ studio spectari uolunt, quibusuis ueteribus tyrannis in deglubendis pauperibus seuiore immittioresq;. A quibus longe & uere Δὲ Διὰ πᾶσι, qđ aiunt, illi dissentiunt. Inter quos nomino cum honoris præfatione Silesiorū Ianū Thurzonem Vratislauensem, & Morauorū Stanislaum fratrem suum Olomuncensem, genere, doctrina, uirtutibus magnos, eoq; mihi cōmendabiles uel maxime, quod hic Ianum Dubrauium inter multos, ille CASPAREM Vratinum amplectitur, uiros ut ipsa indicant studiorū suorum uel nunc edita monumenta, doctrina elegantiaq; præstantes. De Iano Conarsky Iurecōsulto inter insignes regios oratores clarissimo quid sentiendū sit, ipsa me humilitas sua, simul & eruditio monuit: satius uero est modestum uideri me suarū laudum præconem, si minus quàm fert animus, hoc in loco retulero, quàm affectatæ laudis suspitione premi, dummodo fatear nihil esse, quod adeo de me merito uiro non debeā. ^b Latior. Nā ab Istulæ fontibus ad Tanai circūq;, Euxinū uersus multo erat Melæ tēporibus spaciosior, quàm in ora septentrionalis litoris, cuius magna ignota pars fuit. ^c Visula. Mira nōis uariatio, nā Visula, Iustula, Iustilla, Istula, Vistula uocatur. Oritur in Carpathijs, qua in Iaziges, & Marcomannos Polonia imminet: in Codanum egreditur non uno ostio, & amplissimo, antequam Dantiscum attingat alueo, ubi mira piscium copia. Dantiscum clarum & opulētum aduectis mercibus oppidum, aëre ob uiscina, quæ palustri humore madent, nonnihil insalubri. Memorabile uero ætate nostra Ioannis Dantisci nomine, Iurecōsulti, poëtæ, & Sigismundi Poloniae regis (qđ fidei suæ & cruditioni debebatur) secretarij. ^d Ad Istrū. Ideo Ptol. nō Istula tātū, sed & mōtibus, qui in Iaziges imine ne, & Germaniæ parte terminari ait.

Poloni religiosi.

Antistites Sarmatici.

Ianus Thurzo præsul Vratislauensis.

Ianus Conarsky.

Vistula.

Dantiscum.

Ioannes Dantiscus.

Poloniae magnitudo.

Sarmatia apta bus abundat.

^e Armis. Hodie quoque equitatu maxime præstant, habentq; qui arcubus antiquo gentis more utantur.

^f Urbibus. Clarissima sunt hodie Cracouia & Posnania, inter plurimas. At maiores multo in Lituania, & ea ora quæ in Tauricam Chersonesum & Euxinū spectat, sitæ: inter quas eminet Vilna præcipue, tum & Orscha arx munitissima, Kyoyu Rutnorum metropolis, & in Podolia præ ceteris munita Camyenyetz, quam latine ob situm loci, saxeam cognominant. Quod si quis ad terrarum regniq; amplitudinem respicit, non erit adeo ce-

mellisq; nusquam maior copia sit. Nec artem ibi expectant, nec industria iuuari uolunt, sibi met alue aria intra roborum excavata latera construunt, adeo ut grauissimas hyemes iuxta facile ferant. Est hec terra planè suis prædita floribus, & per æstiuâ nullos magis Sol afficit, quando longissimus est dies, qui animali ad labores nato, breuibus umbris operam intercipit. a Equitare. Scribit libro octauo Plinius, Sarmatas equos habere tolerantissimos laborum: quos cum iter acturi sunt, inedia pridie præparant, exiguum tantum potum imperti-

entes, atq; ita per centena millia, & quinquaginta continuo cursu cunctibus insident. Idem & Scythicarum gentium more herbarijs quibusdam succis corpora tinxerunt: fuitq; adeo agrestis uictus, ut pulte alerentur, farina crude equino uel sanguine uel lacte admixto. Durant crudelitatis reliquie in Tartaris, qui pars quidè Sarmatarum sunt, sed Scythicis immanes moribus. Vaga illa gens, & incertis cõtenta sedibus, nec aliud lucri, quàm quod præda adiicit, improuisis incur-

Tartarorum
immanitas.

Sidonius.

Tartari Hip-
pophagi.

sibus maxime noxia, profundis & trucibus oculis, ac ferè caecis, turbinato craneo, & circum tempora capite presso. Plerosq; nuper Cracouiæ, & haud ita pridem aliquot Viennæ in ipsis catenis uidimus: ac nescio an uiderit Apollinaris, qui de iisdem tum uere, tum elegãter in Panegyri ad Artemiũ Augustum sic refert: Iacet axe sub urse Gens animis membrisq; minax, ita multibus ipsis Infantũ suus horror inest, consurgit in arcum Massa rotunda caput, geminis sub fronte cauernis Visus adest oculis albetibus, acta cerebri In cameram uix ad refugos lux peruenit orbes. Horum semper iustum numerum, qui diuersum opus faciant, compeditos, & ergastularios habet in arce sua Cracouiana rex Sigismundus: equina his carne non est cibus alius gratior. Certa fides, si equum utcunque morbidum indicaueris, rem egisti Gratijs dignam, aduunt, cadauerosum extrahunt, suoq; in carnario euiscerant, carnibusq; partim asis, partim clixis, grandi in fornice focis circumsidentes hiãtem exatuant uoluptatem. Cum Cracouiæ essem, leonem catulum, qui in aula tum forte mortuus erat, euiscerabant, celeabriq; deuorabant conuiuio, adstantibus etiam nobis, & feritatem demirantibus, ridiculo nutu ut comessemus inuitatis. Equorum ossibus mire expolitis, & faberrime efformatis manubria scuticarum præmuniunt, intus uisenda arte cultros ceu in uaginam condentes, quorum in itinere pro Tartarorum more possit esse usus. Equidem cum è Cracouia Bochniam uisum abissem Salinas, & Ioannis Boneri Salinarũ præfecti beneficentia in arcem Bochnianã hospitio receptus essem, à Iano de Oleschinsky Damiani domino, qui tũ Boneri uicè gerebat, uiro & uirtutibus & literis iuxta claro, humanissime tractatus, inter cetera mihi homo Scythia ostendebatur, præterquam quod agreste Sarmaticum fidibus ludebat, ad nocturnas tantum uigilias natus: qui nec minis nec uerbe ribus ab esu demortuariũ felium canumq; deterri potuit, claculum uel è cono cadaueribus, quibus uescretur, raptis asisq;. b Virginitas. Cogitur enĩ esse uirgo, si nullũ occiderit. Est ergo poena, cum sit maxie honorificum, id manu consecutam semellam, ut nubere possit. Nihil horum hodie usuuenit, præter miram in plerisq; Sarmatis equitandi agilitatem. Vulgare est medio in cursu ex equo in equum insultare, idq; sine mora, sine casus metu. Quod ipsum anno ab hinc tertio in Pannoniæ claro oppido Posonio, cum illuc ad Vladislauum Vngariæ regem frater Sigismundus uenisset, spectaculi gratia (nam nostri mirabantur) iterum iterumq; exhibuerunt, ut mi-

Victor Gam-
pus iurecon-
sultus.

Salifodinæ Sar-
maticæ.

hi retulit Victor Gampus Viennensis, iurecõsultus clarissimus, & dignus omni fide homo, qui tum cum Cæsareis oratoribus Posonium profectus, crebris illis ludis interfuit. Cornelius Tacitus author grauissimus in his maxime quæ ad Christianorum historiam nihil attinèt, libro Augustæ historiæ. 17. Equitatum Sarmaticũ cõtendãs, Mirum, inquit, dictu, ut sit omnis Sarmatarum uirtus uelut extra ipsos, nihil ad pedestrem pugnam tam ignauum, ubi per turmas aducnere, uix ulla acies obstiterit. Libet autẽ hoc in loco, quoniam dignissima res est, nec aliena proposito, utpote de terræ insignibus locis commentantibus nobis, Salifodinæ Sarmaticas orbi pateface- re: præsertim quod hanc admirandam naturæ secunditatem à scriptoribus, quos equidem uiderim, latinis, aut historiæ penuria, aut certe experientiæ inopia, siue (quod suspicor) raris alibi gētium Salinis, copia magnitudinẽ Sarmaticis illis respondentibus, neglectis traditam uideam. Nec uero facile aut Arabum Carras illas, iuxta quas è salis frustis, ut Plinius tradit, aqua ferruminatis ædificia exstruuntur: aut Oromenũ Indiæ montẽ, è quo salis glebæ lapidinarum more caduntur, quantum scriptorum lectiõne cõsequi animus potest, ualde mi-

rabitur, qui

rabitur, qui Sarmatiae aut Bochniae, aut Veliscum uidit. DVOBVS in locis ceditur, metallicus atq; fossilis, oppidis utrobique ob mortalium frequentiam, & operum magnitudinem, enatis. Horum propius Veliscum uocant, à Cracouia passibus plus minus. 8. mil. Alterum Bochniam. 30. maximum millibus distans, cum arce perelegante, à Salinarum praefecto, quæ sua lingua Zupparium uocant, habitata. Velisci situs æquus in septentrione, ad meridiem & ortum molli assurgit cliuo altiusq; atq; altius: perinde montanis extantibus, agri quemadmodum & Bochnia, iuxta ferè steriles sunt. Intra oppidulum prope sacram ædem uno hiatu, quem ipsi Schibum nominant, in illa tenebrarum regna descenditur. Fossa ipsa undique præceps, roboribus in quadratum ferè contignatis altissime demittitur, sine prægrandi è machina pendente, quo glebæ salis quas Bancas ipsi appellant, ex uarijs cauernis ad eius fauces deuolutæ, tandem in lucem extrahuntur. Qui descendunt, restibus ex subere, ima in parte craticule in modum contextis, & grandem illum ad finem nexis, insident: manibus sese retinentes, atq; altero crure ad finem applicito, quo minus qui ita pendet, uacillet. Bini frequenter iunctis lateribus pensiles intromittuntur, ita tamen ut septeni atq; etiam octeni ordine appensi demittantur. Stupentibus autem & inexpertis antea, periti rerum fossiores interniscentur, qui altera in manu lucernam gestantes, pede alterutro finem immani altitudine fluctuantem regunt, ne in compacta quadrato robora si impingat, leuissime sedentes excutiat, enecetq; casu. Cum ad fundum peruentum est, ocysissime sese primi explicant, finemq; diuersum in cuniculum trahentes, sequentibus consistendi relinquunt locum. Hic primus per puteum, qualem diximus, introitus est, tantæ altitudinis, ut subitus statibus nullus unquam cerni dies queat, & omnis desuper clamantium uox euanida sit, nec quicquam eo modo ab his illis uel significari queat. Stipulas accensas & carbones deijciunt, qui superne astant, illis inuicem finem magno nixu crispantibus, aut grandi malleo contignata robora in imo quatitibus, talem impetum pedibus magis, quam auribus horum excipientibus. Hic mutus signorum modus est. Aduenis non raro, qui descendere aut nolunt, aut non audent, putei altitudo indicatur straminis succenso fasciculo, iniectoq; uisu sequentibus eum qui astant, hoc modo altitudinis parte deprehensa. Nec facile periculum in igne fuerit, udis semper primarum faucium roboribus. Velisci uno tantum puteo (ita uocare libet) descenditur, Bochnia pluribus: sed uno tamen frequentissime demissis operarijs, ex alijs interim salis micis extractis: & Bochnia quidè profunda, & undique de cliui planicie iacet, Velisco, ut dixi, prominente. In huius fodinis amœniora omnia sunt uisu: nam uix usquam periculosus timidus etiam & insuetis intus gradus est, & in latera abeuntes cuniculi ita pãduntur, ut cretius queas incedere. Bochnia in profundum omnia abeunt, altissime subsidentibus fossis, graduq; insuetis præsertim, periculossimo. Ad puteorum lateribus scalæ demissæ tenuibus ferramentis, funiculisq; roboribus annectuntur, exitibus subitus proceribus nixæ, & operariorum frequentia detrita plerumq; à quibus pro fossarum specie abeuntibus, crebro flectendus sit gradus, idq; immani subitus altitudine, qua quidem ab ignaris primis sine metu descenditur lucernis proxima tantum illuminantibus, non etiam profundum aperientibus. Magno uero metu ascenditur, cogitantibus præsertim quantum inanis altitudinis subsit, quamq; pendulo nitantur gradu qui uadunt. Equidem ut de me dicam, non raro terra marique cum timuerim mihi haud leuibus in periculis uersatus, nunquam tamen frequentius præsentiusq; de morte cogitavi, quam cum naturæ noscendarum opum cupiditate uictus, in Bochnianum illud barathrum descendissem: de quo etiamnum ita cogito, ut incolumem me omnia uidisse gaudeam, non amplius quacunque occasione oblata uisurus. Velisci, cum demissi essemus per primum puteum, uario ac perplexo, & uere quosuis Labyrinthos uincente cuniculorum ambitu, in antra non parum spatiosa ducebamur, scenses. Cameras appellat Sarmata, è quarum lateribus ingentes micæ ferreis cuneis malleisq; cedebantur. Vix autem fidem ceperit, quantum omnia salis politissima munditie resplendescant. Ac Velisci quidem, quo magis in latera cuniculos adigunt, eo salè salsiorem munditioremq; deprehendunt profunditate ferè sterili, aut micis certe ob intermixtam glaream impuris. Rarissime uero (id quod in fodinis metallicis Carinthia obseruauimus) in his uisum nit, ut ligneis columnis, aut fornicibus compaginis tellus, ne sidat opprimat uel operarios, suspendatur. Solida sunt perinde effossis salis rupibus cryptæ, nec temere unquam inde periculum cucnit, sicut nec uapor usque noxius, aut fumus pestilens strangulat. Solo casu quotannis sunt, qui pereunt fractis interdum scalis, ac non raro glebis prægrandibus, dum attrahuntur, & rumpitur funis, miserabili clade recidentibus. Porro & primo in descensu periculum est præsens, si funiculi siue restes, quibus insidere solent demittendi disrumpantur. Operarijs merces soluitur, non à tempore, quod in his cauernis nullum est, sed operis modo estimatione facta. Instituta quoque ad eam rem regula, & in salis (mirum) glebis uirium & laboris indicia insunt: hoc modo dispar salarium recipientibus, nec unquam desidia cludentibus qui cædunt. Cumq; nullæ sint illic lucis, & tenebrarum uices, sit ut nec uigiliarum, nec somni modus ullus existat, semper laboratur, opera tamen per uices fortuitas distributa: ut primi graues micæ forma quadrata, sed oblongiori excidant: mox sint qui demolientes, per multiplices eas cuniculos sub introitum primi putei trahant, ut tandem in lucem attollantur: quibus ab opere uacantibus, postrema

Veliscum.

Bancæ salis.

Puteorum altitudo.

Bochnia.

Scalæ.

Salinæ Velis.

Merces pro labore.

Operum uices.

- succedūt, qui tenui mercede puluerem salis conuerrunt, & fragmenta legunt, in ueteres & exhaustas ea fossas conijcientes, aut in factitij salis usus extrahentes humeris portantes, & certatim sub ipsa puteorum trabentes ora, ut attracta demum edantur. Ad hanc autem operam, & inuentus conducitur, cum illa non nisi à robustissimis perficiatur. Fontales uenas Veliscenses fodinae passim habent: ceterum modice scaturientes, quas canalibus & cryptarū ambagibus cōmodum in puteum corruunt mox dolijs attollūt, coquuntq; harenosi salis iniectis fragmentis. Velisci enī & Bochniæ nō tam fossitici salis, quā factitij copia est. Ille solidus ē rupibus cæsus paulo est amarior recens, mox cū aëre superno inuaditur, extractus dulcescit, fitq; optimus. Hic paulo salsior aqua, ut dixi, & fragmentis extractis coquitur, grandi subiecto igne, uelut in Germaniæ Galliæq; locis pluribus. Bochniæ micas statim ut edite sunt, probant puræ sint nec ne, glareæ siue argillæ uenis interturbatas confestim in frusta, ut coquātur, findentes. Puriores integras uendunt, non pondere, sed magnitudine tantū aestimata. Mirum autē adeo facile frangi salem, cum nostro ab aëre humescere cœperit: rursum, dū in cauernis est, leuiorem & diuisculum esse, extractum ingrauescere maxime. Albertus noster ex terreo combusto, crassoq; & aqueo cōmixto, ac terræ frigidityte congelato, salē naturā calidum, & sicum constare autumat: porosum uero esse, & hinc rimis subtilibus: unde coniectura sit minime audax, leuē esse salem, dum sicco in aëre trahitur, mox nostro qui humidior est per hiantes poros hausto, grauiorē fieri, ac facile frangi posse: quoniam laxior molliorq; factus sit.
- Plinius.** Plin. v. lib. 7. capite, prodidisse ait quosdam, leuissimū intra specus suos salem esse, qui in lucem uniuersam prolatu uix credibili pōdere ingrauescat. Cuius euidētē causam putauit esse à cuniculorū madido spiritu sic adiuuante molientes, ut aquæ solent, in quibus grauiora pondera facile mouētur. Mihi certe prior causa magis aridet, qui sum expertus sicum, calidum, acutum, & perquam subtilem in his fodinis aërem esse, ut sudent obambulantes, & nudi etiam Cyclopum more laborent Bochniæ, ocreatis tantū, & bracciis pudibunda uelatis qui fodiunt. Micas, cum ad supremi putei fauces peruenere, appense sinu iumentis extrahuntur, prægrandem rotam anhelō & in circū reducto gyranibus cursu. Et Velisci quidem leuiori opera omnia constāt, Bochniæ magnus in extrahendo labor est, cum quod multis in locis extrahitur, tum etiam quod ex altissimis fossis interim per cuniculos trahitur, interim machinis subtus fabrefactis attollitur, donec hac & illac uario flexu per Cryptas pro uolutus, & sexies minimum subterraneis illis machinis sublatus, demum ad supremi introitus fauces conuoluitur, ut claram in lucem attollatur. Cumq; Velisci fossæ sint præter cameras, alicubi octodecim scalarum altitudinē, quarum nulla breuior sit octo cubitis, multis interim longioribus: constat Bochniæ, præter primarum faucium immanem profunditatem, in altissimā fossā octoginta scalarum altitudinem durare, & quotidie fieri altiore, innumera salis excisa copia. Scalas numerauit Ludouicus Decius noster, regis Sarmatiæ à secretis, & Iani Boneri Salinarum præfecti à rationibus, amœnissimi ingenij, & eximie doctrine homo: mihi sane non nullo metu perturbatori, tum & alia demirato, quorum gratia ueneram, id ipsum obseruare non dabatur. Bochniæ glebæ puriores salsioresq; existimantur. Vtrobique per reliqui salis rupes uenæ quædam euagantur pellucide, & crystalli modo nitidæ, salis gemmæ, ut recentiores cognominant, cuius præcipuus est in Medicinis usus: apparent & uenæ extincto carboni nigrore similes, quarum materiam aurei pondere contritam, & modico uino sumptam alueum soluere aiebant. Sal qui coquitur, uisendæ magnitudinis patinis ex ære, ferrōue factis non sanè profundis, nec crassis admodum infunditur: ubi aquis flammæ in bulicentibus concretus, & sids sal, postquam incanduit, extrahitur. Quod Plinius intellexit, quando scripsit in Gallia Germaniæq; ardentibus lignis aquam salsam infundi. Et libro tredecimo Tacitus in Hermunduris salem prouenire ait, non ut apud alias gentes, eluue maris, arescente unda, sed super ardentem arborum struem fusa, ex cōtrarijs elementis igne atq; aquis concreta &c. Et hic quidem quamuis metallicō illo siue fossili acutior paulo salsiorq; esse solet, parum tamen à natiuo sale abest acuminis ui. Mirum uero inter tot fecundæ naturæ miranda opera spectaculum, tanta altitudine solidos salis demitti mōtes: & cuniculis in tanta spatia adactis, ad lucernarū lumina moles subterraneas excauari. Nullus illic dies uelut Cimerijs olim, nulla nox, sed umbræ tantū sine cœlo. Porro & adeo altum silentium inest, ubi ab opere uacatur, ut manes inesse loco credas. Velisci non raro ingentium sese templorum specie camerae offerunt, immanibus salis columnis extantibus, quibus superiora solido & ipsa cōcreta sale, ceu fornices quidam sustinendis montibus enati imminēt, grauiissimo sese pondere admirabili quadam operariorum industria librante. Bochniæ mille quingentorum pondo Germanicorum graues micas extractas uis dimus: hæc autem Romana pondo tria millia æquant. Aiebant interdum maiores cædi: neque id difficile creditu aestimantibus, salis illic non glebas tantum, sed nontes etiam esse. Ex ingenti uero illo Sarmatiæ thesauro magnum ē Sarmatius uectigal. si hoc quicquid est emolumenti, uix aestimandis sumptibus constat. Illud non præterierim, in multis Sarmatiæ locis copię salis euidētia uestigia spectari, in quibus tamen fodere lege cauente prohibentur, qui adhibant.

ut rei precium cuilescat, & detrimentum emolumento maius fiat. Veliscensem fodinam quatuor plus minus horis bona parte collustrauimus, comitantibus nos Rudolpho nostro Agricola, Benedicto Vadiano fratre, & adulescentibus duobus Cracouianis Seuerinorum familie, spectatissime indolis, qui unà se in horrendam illam altitudinem demisere. Solus Agricola, cui caput est natura uertiginosum, & ex studijs debile, nullusq; omnino ad scandendum incautus animus, tantisper donec extraheremur, & nostro redderemur cælo, nos operiebatur. Bochnie idem serè nobiscum descend-

Rudolphus Agricola.

SCYTHIA.

Nde Asiæ confinia, nisi ubi perpetuæ hyemes sedent, & intolerabilis rigor, Scythici populi incolunt, serè omnes etiā in unum^b Sagæ appellati. In Asiatico litore primi Hyperborei sup. Aquilonem Rhiphæosq; montes sub ipso Syderum cardine iacent, ubi Sol non quotidie ut nobis, sed primum uerno æquinoctio exortus, autumnali demū occidit, & ideo sex mēlibus dies, & totidē aliis nox

runt, ducente nos & singula diligenter commonstrante Ioanne de Ole schincky, Damiani domino, uiro præter humanitatē & candidissimos mores imaginibus etiā & literarū peritia claro. Cui pro singulari beneuolentia & liberalitate sua, non satis uidebatur in hominem peregre aduenā collatum officij, quod unā periculosa uectura demissus in fodinas esset, qd' omnia indicasset & exposuisset, nisi sexta serè hora demum reductum, cū fessum squalidumq; cerneret, & lauā dum curaret, & apparatissimo prandio in regia arce exciperet, toto sodalitia nostro biuano hospitio incredibili humanitate tractato. Porro ne is quidem beneficentiæ finis erat, postridie nos in uillam suam Damianam deduxit, fertili agro ad piscosi amnis ripam extructam, & undique amoenissimo nemore clausam in qua iucunda deambulatione facta, rursum elegantissimo & planè saluari prandio non tam ferculorum apparatu, quàm morum & facilitatis suæ comitate mirifice exhilarauit: additis mox qui nos compendarijs itineribus Cracouiam reducerent. Quid ni autem fatear, sum

Ianus de Ole schincky.

nam beneficentiæ me Ioanni Bonero debere, saline utriusq; præfecto: qui simul ac ituros nos Bochniam intellexit (iam enim Veliscum uideramus) literis actutum præmissis, ut his modis cum uniuerso sodalitia exciperemur, curauit. Est hic uir grauissimus prudentissimq; autoritate, & gratia nullis sanè in Sigismundi regis aula cedens, præterea exterorum (ad Rhenum enim natus est) primus, qui tantis fortunæ ornamentis, tantaq; dignitate apud Sarmatiæ principes inclaruerit. Ac de salis quidem fodinis Sarmaticis hætenus.

Ioannes Bonerus.

SCYTHIA.

Scythici populi. De Scythicis populis non indigna lectu Rhodiginus Cælius uigesimo quarto capite decimi libri. Nos pleraq; à secundi libri principio reddidimus. Moschi hodie tenent siue Moscouitæ, perpetua Sarmaticarum uictoriarum materies: nam non semel proximis annis misere sunt cæsi. de his secundo libro diximus. Id addo, nullum Imperatorem hominum memoria magis ab his obseruatum Maximiliano Augusto, ad quem crebræ sunt eorum è longissimis itineribus legationes: & paulo ante quàm hæc commentaremur, denuo aliquot mense Februuario Viennæ uidimus eximia statura, & decentissimo habitu, quodq; mirabar, uno ex eis linguæ latinæ peritissimo, ut dubitauerim, ac ne nunc quidem planè sciam Italus ne an Moschus fuerit. Ducem sanè Moschorum Basilium, magnanimum esse, & immensarū opum, nec tenuibus hodie uiribus præstantē, & ad Tanaim Scythicumq; Oceanum longe lateq; dominantem, Cæsarearum legationum relatu accepimus. ^b Sage. Herodotus lib. Sage. septimo, Persæ, inquit, Sacas uocāt omnes Scythas. Idem decimo septimo capite sexti Plinius scribit. ^c Hyperborei. Sic dicti quod in Boream, id est Aquilonem expositi sint. Totum uero locum illum in sua transtulisse uidetur Plinius. Pereleganter alicubi Solinus non indigna lectu. ^d Syderum cardine. Diximus supra, sub polo alterutro commodam habitationem esse non posse, propter omnem illic naturæ uarietatem uicibus rerum temporumq; renascentem, abiectam, testibus cum alijs, tum ipso Alberto. Ideo non dubitarem falsum esse, quod Pomponius de situ tradit: nam ipsi etiā Ptolemæo ultra 70. gradum declinationis ab æquatore non uergunt. ^e Sex mensium dies. Quamquam uerissimum est, consequens esse ut sex mensibus dies duret his, qui sub polo agerent, si illic commodius habitationis locus foret, & è regione sex mensium nox. Causa est, quod æquinoctialis horizon est polorum, hic autem per primum gradū Arietis, & oppositum primum gradum Libræ procurrit maximus parallelus co-

Sex mensium dies.

gnominatus. intelligo autem polos, ne quis obiter aliud sentiat, duo illa in firmamento fixa immotaque puncta, axem sphaerae terminantia, ad quos circumagi mundum, & syderum cardines esse eos Astronomi tradidere: ne quis circulos me intelligere putet cum Varrone, qui ut Gellius decimo capite tertij libri scribit, $\omega\lambda\lambda\omicron\upsilon\epsilon$ circulos uocauit, qui in sphaera $\kappa\epsilon\iota\mu\epsilon\tau\epsilon\kappa$, hoc est pertusa siue plana uideri uix queant, uelut hodie in Astrolabiorum instrumentis minimi paralleli cernuntur circa punctum zenith, quos orbiculos Vitruuius quoque libro nono a Grecis $\omega\lambda\lambda\omicron\upsilon\epsilon$ nominari tradit: recentioribus non nisi ipsa cardinum puncta, hoc est parallelorum centra intel-

Locus Plinij. ligentibus. Plinius quoque in eandem sententiam sic habet: Ibi creduntur esse cardines mundi, extremiq; syderum ambitus, semestri luce, & una die Solis auersi, ut non imperiti dixere, ab equinoctio uerno in autumnum. Semel in anno solstitio his oriuntur Soles, brumaq; semel occidunt. Eum Solinus, ut solet, secutus, sic de Hyperboreis: Sunt ergo in Europa, apud quos mundi cardines esse credunt, & extremos syderum ambitus, semestri luce auersum tantum una die Solem: quanquam existant qui putent non quotidie ibi Solem ut nobis, sed uernali equinoctio exoriri, autumnali occidere: ita sex mensibus infinitum diem, sex alijs continuam esse noctem: Hec Solinus. Per extremos ille syderum ambitus, circuitus extimarum stellarum in minimis parallelis intelligit: una uero die dixit, hoc est continua, id quod Solini uerba testantur. Quanquam non nescio maius esse id tempus aliquot diebus, quo solstitialia siue aestiua signa Sol permeat, quam hoc sit quod ei per brumalia signa transeunt respodet. Causa eius est eccentricitas (liceat mihi Astronomico uocabulo uti) Solis in augem altius deferente suo assurgens: nam in Cancro hodie aux est, ut oppositum augis in Capricorno. Bene igitur Pomponij uerba pensanda, ne quis putet parem omnino esse eius diei noctisq; quantitatem. Ceterum solstitio latus solstitij nimirum intellexit, sicut bruma latus brumae, hoc est hemicyclum brumalium signorum: a solstitio enim adusque maximum parallelum tota Solis circumuolutio apud illos occasu caret: sicut, e regione eius ambitus a brumalis solstitij parallello adusque mediatorem, ortu caret & e regione: ut capite septuagesimo septimo secundi libri. Solstitialis dies dixit eos, qui ab aequatore in solstitium usque uergunt: alioqui cum tantum unus sit solstitialis, unius lateris dies improprie solstitialis dicerentur. Auersum uero doctissime dixit, quod illis propter maximam elongationem semper ad latera imminet, unquam ad zenith, quemadmodum nobis, inclinet. Sunt qui legant, non ut imperiti dixere, transpositis tantum duabus uoculis, & contrarium Pomponio sensisse existimant, in quorum numero Hermolaus Barbarus est Plinianus Aristarchus, & Gulielmus Budaeus Parisiensis uir me hercle magni iudicij, & Galliarum ex literis honestisq; doctrinis decus: qui lucis & umbrarum durationem, quam sub polo siti habeant, Plinium non ab equinoctijs, sed solstitijs magis mensum esse credidit. quod si admittimus, ut certe obiter legenti ex ipsis Plinij uerbis apparet, nemo tantum authorem ab errore uel pudendo facile defenderit: nemo enim omnium est, modo prima sphaericae rationis rudimenta non nesciat, quin sciat Sole aequatorem transgresso, tanto longiorem esse eius lateris diem, quanto maior sit declinatio, nullas uero penitus umbras his qui sub

Gulielmus Budaeus. ipso sunt, desinentis in latera declinationis uertice. De Thule uero, quod Plinius ex Pythia refert, indubie ita non est, cum non sit haec insula sub polo sita, ideo obstringere fidem suam auctore citato noluit. Quare alibi uerius scribit, Sole Cancrum transeunte nullas in Thyle umbras esse: & e diuerso in bruma, hoc est tempore brumalis solstitij, ob parem contrariorum rationem. Quandoquidem, ut primo libro docuimus, citra polum nostrum loca sunt habitata, quae Sole Cancrum tenente aliquot dierum horis, nec his quidem paucis, umbris caveant. Hec autem ratio, in globi obseruatione, per Cosmographica instrumenta non doceri tantum sed quod potius

Contra Plinij. est demonstrari potest. Quod ad Plinium attinet, iudicio locus esto. Nam apud me nullum est dubium, quin (quod salua tanti authoris dignitate dictum uelim) clarius tradidisset pleraque praclarus ille author, si rectius intellexisset, neque authorum fide adeo se ubique esset tutatus, id quod homines aliud agentes assolent. Solini errores

Locus Plinij. res emulatio excusat: Simiarum enim est, omnia etiam suo periculo imitari uelle. In illo Plinij multo euidentior mihi erroris neuus inesse uidetur, quod ait fuisse qui Hyperboreos medios fecerint inter utrumq; Solem, occasum scilicet Antipodum, & exorientem nostrum: quod fieri, inquit, nullo modo potest constare, tam uasto mari interueniente. Ecce rem ueram, aut certe uerisimilem, falsa ratione confutat. Nam si sint Antipodes, ut esse possunt, quorum horizon Hyperboreos aut attingat, aut traiciat, illi reuera inter ortum occasumq; Antipodum erunt. Esto uero id fieri nullo modo possit, nondum consequens est, ut Plinij ratio uera sit. Cum enim idem sit horum horizon, qui fieri queat, ut inter ortum horum & illorum occasum magnum aliquod mare intermediet, cum ex eo ipso loco Sol nobis oriatur, in quem Antipodibus nostris occidit? Quod satis Manilius testatur libro primo: Diuersasq; umbras, leuaq; cadentia signa, Et dextros ortus caelo spectantia uerso. Adde quod in eam hanc

Cur Augustinus Antipodes esse negarit. resim Plinius inclinatur, quam Macrobius & ipse quoque Manilius sequitur, mari scilicet adeo uasto Antipodas sciungi, ut raro uel nunquam aut horum ad illos, aut illorum ad hos transitus sit. Quae opinio cum Augustini temporibus uerissima uisa esset, adeo clarissimum illud nostrae ecclesiae columen percudit, ut Antipodas esse

negarit.

negavit, quemadmodum in epistola nostra ad Rudolphum Agricola adnotauimus. *a* Aprica. Aut loci priuata positione naturæ, quemadmodum C. Caesar Britannie loca temperatiora esse ait, quam in Gallia, remissioribus frigoribus, cum longe tamen amplius in septentrione abeant alicubi Britannie: aut quod uerius duxero, fama pollicente, quod re ipsa non sit. At Plin. Nec libet, inquit, dubitari de gente ea, cum tot authores prodant. *b* Vitio gentium. Ante enim hospitio gentium uenerabiles fuerant, mox fide uiolata inuasa uirginis

usque continua est. Terra angusta, *a* aprica, per se fertilis: cultores iustissimi, & diutius quam ulli mortaliū & beatius uiuunt. Quippe festo semper ocio læti, non bella nouere, non iurgia, sacris operati maxime Apollinis, quorum primitias Delon misisse initio per uirgines suas, deinde per populos subinde tradentes ulterioribus: moremque eum diu, & donec *b* uitio gentium temperatus est, seruasse referuntur. Habitant lucos syluasque: & ubi eos *c* uiuendi satietas magisque tædium cepit, hilares redimiti fertis semetipsos in pelagus ex certa rupe præcipientes. Id eis funus eximium est. *d* Mare Caspium ut angusto, ita longo etiam freto primum terras quasi fluxius irrumpit, atque ubi recto alueo influxit, in tres sinus diffunditur, *e* contra os ipsum in Hyrcanum, ad sinistram in Scythicum, ad dextram in eum quem proprie & totius nomine Caspium appellat: omne atrox, sæuum, sine portibus, procellis undique expositum, ac beluis magis quam cætera refertum, & ideo minus nauigabile: ad introeuntium dextram Scythæ Nomades freti litoribus insident. Intus sunt ad Caspium sinu *g* Caspi & *h* Amazones, sed quas Sauromatidas appellant: ad Hyrcanum *i* Albani &

tas est: quo factum ut uirgines, quæ ante Delon usque deferre consueuerant, ad finitima tantum portarent, unde ab accolis alijs alijsque in Delon exportata sunt: quod ipsum quoque exoleuit, ex Plinio. *c* Viuendi satietas. Legimus Diogenem aliquando interrogatum, quis nam anxietate maiori premereur respondisse, non alium magis, quam qui se felicem ac quietum esse cuperet. Omnium autem minime hoc ipsum senectuti contingere ut quæta foret, propterea quod malorum omnium portus esset, adque eam magna morborum uis confugeret. Quæ de re nil mirum fuerit, fuisse mortales, qui senij morbo sitædio ducti mortem sibi consuerint: cum ægritudinibus seorsum uis ad id ipsum per se pelaborantes impellat: & constat Euphratem Philosophum grauissimum tempore Hadriani uoluntaria morte excessisse e uitæ, ueniam dante ei Hadriano, ut citra ignominiam & infamiam, cum propter senectutem, tum etiam propter grauem morbum, cicutam bibere posset, authore in Hadriani uita Dione. Hoc genere mortis extinctos Iulius Firmicus biothanatos uocat, hoc est uiolenta morte, fato non expectato, cōfectos.

Euphrates Philosophus.

Quos in Phedone Plato coarguens, mortem quam omnibus natura constituit, non inferendam, nec accersendam esse, sed expectandam tradit. Vitiorum autem querendam mortem ait, quæ homo sese ipsum abnegans, corporeas illecebras Philosophia docente contemnit, & cupiditatum dulces insidias, reliquasque omnes passionibus exuitur: Haud quaquam aliena à Christiana doctrina sententia. *d* Mare Caspium. Diuersa uetustorum de Caspio sententia fuit. Herodotus quem multi alij imitati, primo libro Caspium, inquit, alterum ac per se ipsum mare est, longitudinis quindecim dierum cursu nauis, quæ remis utatur: latitudinis ubi spaciosissimum est, dierum octo. Contrarium tradunt Dionys. Strab. Plin. quos uidetis. Plinij uerba hæc sunt. 13. cap. lib. 6. Namque id erumpit Scythico Oceano in aduersa Asia, pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus, Caspio & Hyrcano. Ideo Patrocleum nobile scriptorem Strab. lib. 11. in ea fuisse sententia scribit, ut ex India ad Hyrcanos nauigari posse crediderit. *e* Contra os. Contra alui fauces opposito in litore. Hyrcanum est ab Hyrcanis accolis dictum, ab ortu autem Scythicum accipiendum à ueris Scythiis, ab occasu Caspiu, quod illic in ora meridiana inter Armenios & Cadusios siti Caspij sunt, Ptolemæo, à quibus mari nomen: quanquam hic indifferenter nunc Caspiu, nunc Hyrcanum notat, ut ferè alij. *f* Nomades. Alijs in locis Scythiæ eodè dicti nomine, iuxta quos & Sauromatas locat Plin. Meminit Strab. 11. lib. *g* Caspij. Apud hos canes seuisissimi, ut lib. 6. Valer. Placcus scribit, & portæ cognominatæ Caspiæ. Quin & pietas quædam est, parietes non secus ac feras imanitate insignes oculos inedia cōficere, cum 70. annos cōplerent. Strab. *h* Amazones. De iisdè lib. 6. Plin. Sauromatides autem cognominantur, ad differentiam harum quæ ad Thermodoontem in Ponto habitauerunt, quarum prius facta est mentio. *i* Albani.

Plato.

Caspium mare

Hyrcanum.

Caspij.

- Ptol. non Hyrcanis, sed Caspijs iungit, intermedia tamen parte Armenia maioris: horum regio Albania, quam a
Iberes. Colchide ab occasu dirimit Iberia immanibus clausa montibus. Tacitus lib. 5. Iberi, inquit, & Albani saltuosos
 locos incolentes, duritia patientiaq; sueti, à Thessalis se ortos dixerunt, quando Iason post aucta Medea, genus
 totq; ex ea liberos, inane mox regia Aetæa, uacuosq; Colchos repetiuit. Phrixus oraculum celebrat, & arietem par
 cū nunquā eo immolantes ob Phrixū uictum. Hæc ille. Præterea apud Albanos homines gigni Græci scripto
 res tradiderūt, qui in pueritia statim
 canescant, & plus cernant oculis per
 noctem quā inter diē, ut Gellius. 4.
 cap. 9. lib. tradit. Lege lib. 11. Strabo
 nē, qui præter alia Iberos scribit qua
 druplici hominū genere degere. Ex
 primo reges duo deliguntur, alter qui
 genere & ætate antecedit, alter qui
 iura det, & exercitū ducat. Secundū
 genus est sacerdotū, qui inter affines
 ius dicunt. Tertiū militū & agricola
 rum. Quartū uulgi, quod regibus ser
 uit, quæq; ad uitā necessaria sunt, mi
 nistrat. **a Moschi.** Moschorū
 tractus ad Iberū amnem in Cyrū de
 fluentem iacet Sacasani uicinus, ut
 10. cap. lib. 6. Plin. tradit: ab his in
 xta Moschici mōtes, de quibus alibi.
b Hyrcani. In Margianos &
 Oxifluminis ostia inclinant, cæteris:
 nisi totū eū tractum ab Hyrcanis ha
 bitari Pomponius credidit. Iuxta A
 mardi & Pæsici. Ptol. illorū fluuium
 Amardum uocat. Apud Pliniū Amar
 bi, nō Amardi: nisi quod suspicor, uitis
 atus est codex. **Mardi,** ut & hoc an
 notem, ē numero sunt Persarum, ab
 Amardis alij, Plinio. Strabo libro. 11.
Derbices. utring; Amardos nominat. **c Debrices.** Dionysius Dercebios uocat, Strabo Derbicas, Plin. Derbices: ut
 rectius Derbices apud Pomponiū quā Debrices legi uideatur: nec ignoro aliquibus Derbicas, aliquibus Der
 bios uel Terbissos appellatos, ex Stephano ut Coelius Calcagninus in scholijs illis suis Dionysianis adnotauit,
Derbicū seu- Hi supra Stoicam seueritatē minimū quodq; delictū poena capitis puniūt, terrā uenerantur, foemininum animal
ritas. neq; edunt, neq; sacrificāt: qui. 70. annos exceſserunt iugulant, cognatorū carnes uorant, anus strangulant, de
 inde sepeliunt: citra septuagesimū annū obeuntes nō edunt, sed humant, ut lib. 11. Strab. scribit. **d Cerau**
nijs. Hi iuxta Moschicos Coraxicos in Albanos, Iberos, Armenios, Colchos inclinant, ut ante dictū est. **e**
Araxes. Araxes. Ex Armenia cadēs, & codē monte ortus quo Euphrates. 6. milliū passū interuallo, Plinio. Herodotus
 lib. 1. scribit, alicubi multo eū Istro maiore, & insulas ambire Lesbō magnitudine pares, quarū accolæ radicibus
Fructus inebri uescantur æstate euulsis. Addit, arboris illic decerpi fructum, qui in ignē iactus circūsedentes sic ebrios reddat,
ans. ut Græcos uinū, coq; magis quo plus eius fructus flāmis iniectū fuerit, id qd' Thracibus obtingere seminibus qui
 busdā in ignē iniectis supra Pōponius tradidit. Sunt iuxta qui crudis piscibus uescuntur, & pellibus marinorū ui
 tularū se uestiunt. Araxis nomine quondam Peneus in Thessalia uocatus fuit, quod asperitate prope pari per
 abrupta montium prouat, ex Stephano. Diodorus in Alexandri gestis, Araxis Persici meminit, qui Persepolim
 præterfluat. **f** In subiectam non declinet. Adeo citis undis, cum urgetur, accelerat, ut in aërem egressus,
 longo quasi arcu subtus iacentem terrā exuperet. Id multos Scythiæ amnes solere, dū ex rupium præcipitijs in
 mare exiliunt, & subtus uiam relinquunt itinerantibus, Strab. scribit. 11. lib. Sunt & indigenæ, qui in eiusmodi
 loca epulandi, aut sacrificandi gratia descendunt, interdum in antris discumbentes, interdū sub ipso fluctu apri
Cyrus. cantes, eodem authore. **g Cyrus.** Vidē tabulam Asiæ Ptol. quintā. Ipse Pōponius, quē secutus authorem

fit, dubium, à Ptolemæo longe dissentit: nam huic per Scythas Cassios è Cassijs montibus orti distantibus ostijs in Hyrcanum effluunt, longe ab eo tractu cum Albanis, tum Hyrcanis absentibus. Plin. sexti lib. 11. cap. haud obscure indicat Cyrum, & Cambysem supra Armeniam maiorem septentrionem uersus per Iberos & Albanos defluere: hunc autem in Caucasjs, illum in Coraxicis ortum montibus. Idem decimo capite eiusdem lib. Planitiem, inquit, omnem à Cyro usque Albanorum gentes tenent, mox Iberum discreta ab his amne Aragone in Cy

Cyrus & Cā.
byes ubi.

^a Iaxartes & ^b Oxos per deserta Scythiæ ex Sogdianorum regionibus in Scythicū exeunt: ille suo fonte grandis, hic incurfu aliorum grandior, & aliquandiu ad occasum ab oriente currēs, iuxta ^c Dahas primum inflectitur, cursuq; ad septentrionem conuerso iter Amardos & Pælicas os apit. Syluæ alia quoque dira animalia, uerum & ^d Tigres ferunt utique Hyrcaniæ sæuum ferarum genus, & usq; eo pernix, ut illis longe quoque progressum equitem conseq, nectantum semel, sed aliquoties etiam, cursu unde cœperit subinde repetito, solitum & facile sit. Causa

rum è Caucasjs montibus defluente &c. In eadem sententia est Stra. qui tamen Aragum amnem non Aragonem uocat, & iuxta Cambysem regionē à Cambyse scilicet. Quod si situm obseruamus loci, non est dubium Cyri nomine & Cambyse Pliniū & Strabonem eos intellexisse, quos è diuersis tandem confluentes Ptolemæus utrinque Thyras uocat. Cyrum ex Armenia oriri, ideo Strabo scribit, quod è iugis Armeniam à septentrione cludentibus elabitur. Quid si Pō

Locus Mele.

stantibus alueis defluunt, post non longe à mari eodem lacu accepti in Albanum sinum uno ore perueniunt. De parte Cassij, quod Albanū illic uocetur, ipse Plinius. Ante Albanos, inquit, mare, quod Albanū nominatur. Ceterum quod prius Araxis meminit, uidetur omnino alio in loco statuere, tanquam supra Araxem hi amnes meridiem uersus extent: quod & Ptole. placet, sed diuersa etiam descriptione. Ipse Plinio & Straboni magis assensum ferim, quanquam de longissime distantibus locis dubia sit fides: quod si lapsus Pomponius est, minime mirum, cum id perhumanū sit. A Cyro amne Cyrum regem uocatū Strab. lib. 15. testis est. Alias uidebatur à regibus ipsos amnes sortitos nomina: nam Cyrus, ut libro undecimo Strabo refert, ante Torus dictus est. Ammianus. 21. libro, Cyrus, inquit, cui magno & spatio Cyrum ille superior rex amabilis abolito uetere id uocabulum dedit, cum exercitum ire in regna Scythica destinasset. Multi recentiorum in Ptolemæi sententiam pedibus eunt, in quorum numero & Marcellinus est classicus scriptor. Strab. & Plinij autoritas mihi ea in re potior est.

Iaxartes.

^a Iaxartes. Scythæ Silin uocant, amnium ab oriente in Cassium influentium uel maximus: nam multos secum rapit & immani undarum copia extumescit, oritur in ultimis Sogdianorū finibus ex montibus, quos Sogdios Ptol. uocat. Alexandr militesq; eius Tanaim putauerunt, cum sit alius. Trans amnem Apollini Didymæo aras olim statuit nominis gratia Dæmonas Seleuci & Antiochi dux. Citra uero, Hercules, Bacchi, Cyri, Semiramidis, & Alexandri quondam erectæ aræ, ut. 16. cap. sexti libri Plinius refert. meminit lib. 11. Strab. & libro sexto Cur.

Iaxtes.

Sunt qui alium Iaxten eodem in tractu locent, cuius Claud. meminere: Sic nobis Scythicus famulatur Iaxtes. ^b Oxos. Hic multis in locis sex septem uel stadiorum amplitudinem habet, ut lib. 11. Strabo asserit. notissimum uero est ex Curtio, Ammiano, ceteris, Ochum ab Oxo alium esse, nam in Oxum Ochus fluit, maximos amnes recipit, inter quos ex Margianis Margus defluens, & è Bactriana Ochus. Curtius libro sexto sic superatis deinde Oxo & Ocho ad urbem Marginiam peruenit. Ammianus quoque. 21. lib. Itidemq; inquit, Ochus & Orchamones iuncti cōuenis amnibus augent immania Oxifluenta. Eius aluco, ut Strabo ait, Indæ merces in Cassium deuehuntur, mox è Cassio in contrarias Cyri undas, donec per breui itinere ad Phasim traiesci possit, mox Phasis undis in Euxinum: quod si hodie feritas gentium sinceret, nulla esse posset mercium Indicarum ad nos uentura celerior. Ab Oxo Oxifagæ accolæ nominati, Solino, ceteris. Quanquā Hermol. Oxistage legit. Arrianus libro sexto Oxidracas uocat. iuxta & Araxatas est alius ab Araxe, de quo alibi, ex Marcellino. Vide tabulam Ptolemæi Asiæ septimam. De Oaxe alio Cretensi in Catechesi ex Hermol. dictum est: meminit & in Miscella

Oaxes.

neis ANGELVS Politianus. ^c Dahas. Dubium an iisdem Sachæ Ptol. nominetur, & Marcel. Sacæ, Dahæ. Scytharum intra Imaum ultimi lib. 21. Curtius lib. 6. Sagas nominat. Meminit Daharum. 17. cap. lib. 6. Plin.

Dahæ.

^d Tigres. Idem. 18. cap. 8. libri, Tigrin, inquit, Hyrcani & Indi ferunt animal uelocitatis tremendæ, & maxime cognitæ, dum capitur, totus eius foetus, qui semper numerosus est, ab insidiante rapitur, equoq; maxime pernici, & qui in recentem subinde transfertur. At ubi uacuum cubile reperit foeta (maribus enim cura non est sobolis) fertur præceps odore uestigans, raptor appropinquante fremitu abijcit unū ex catulis, tollit illa morsu

Tigres.

Claudianus. pondere citam deyor facta remeat, iterum consequitur, & subinde donec in nauem regresso irrita feritas sa-
uit in litore, hæc Pli. At Pōp. nō litore, sed frequentia colonorū redhiberi Tigridis seuiciā scribit. Meminit eius
ingenij pereleganter lib. 12. Sil. Claud. uersus ex lib. 3. de Proserpinæ raptu adscribere libuit: Arduus Hyrcana
quatur sic matre Nyphates, Cuius Achemeio regi ludibria, natos Auxit tremebūdus eques, fremit illa marito
Mobilier Zephyro, totāq; uirētibz irā Dissipat maculis, nīmūq; haustura profundo Ore uirū, uitree tardatur

imagine formæ. Hæc ille: q. uitrea for-
ma planiciem nitescētis Caspij signa-
te ad Plinianam sententiā dixit: aut
reuera, quemadmodum ex Ambrosij
traditione inibi Ianus Parrhasius in-
terpretatur, orbem uitream a uenato-
re, ut bestie cursum moretur proie-
ctum: de quo. 6. Hexæmeron. Ambro-
sium lege. a Quid nam esset.
Dubitatum enim fuit, terrā ne ulterio-
ra, an Oceanus occuparet: sed a Phy-
sics deprehensum tandem, terrā clau-
di Oceano: est enim aque elementum
natura altius ampliusq; quā terra,
ut. 2. lib. de generatione & corrupti-
one Aristoteles tradit, & Aristoteli-
ci cōfirmant: quia uero animantibus
quæ spirant, ut ante retuli, suæ uitæ
accommoda superficies relicta est, pa-
rimque eminet tellus, necesse est eam
oris terminari in undas, quarum im-
perū cer. is limitibus dominatrix res-
rum. ura cohibuit: quanquam non
tota aquarum desinente seuitia, sepe
qui iuxta siti sunt obrutis, & indul-
get natura priuatim, quod aliās prohibuerat. Sed Pli. citemus, cuius hæc sunt. 68. cap. 2. lib. uerba: Est igitur in
toto suo globo tellus medio ambitu procincta, circumfluo mari: nec argumentis hoc inuestigandum, sed iam ex-
perimentis cognitū. Idē sequēti capite ostendit regū cura, septentrionis orā magna parte nauigatā: nec uerifi-
mile esse illic maria deficere, ubi tanta humoris uis superet. Ad id asruendum, recentissimorū authorum, qui ue-
ro idonei sunt testimonio, Pomp. utitur, quē Plin. idem tradēdo secutus est. b Homerūq; Cuius tanta est
authoritas, ut citari semper possit, cum certam fidem exposcimus: nam non eloquentiæ solū, sed & philosophiæ
magnum authorē cum esse Quintil. testimonio scimus. Ob ambitum autē, undarū parētem Homerus, Virgiliusq;
dixerunt. Vnde & illud: ἐξ οὐπὲρ πᾶντες ποταμοί, καὶ πᾶσα θάλασσα, καὶ πᾶσαι κρήναι, ἐφ' ἧς ἔαται
μακρὰ νῆσος ἴπ. Ex quo omnes fluuij, necnō maria omnia circum, Atq; omnes manant fontes puteiq; profundi.
Difficultas na-
uigandi mare
Arctoum.

Scythicum ma-
re cur dulce.

ex eo est, quod ubi ille interceptos earum catulos ci-
tus cœpit auertere, rabiem appropinquantium fru-
straturus, astu unū de pluribus omittit: hæc proiectū
accipiūt, & ad cubilia sua referūt, rursumq; & sæpius
remeant, atq; idem efficiunt, donec ad frequentiora,
quā adire audeant, profugus raptor euadat. Vlt-
tra Caspiū sinum^a quid nam esset, ambiguum ali-
quandiu fuit: idē mne Oceanus, an tellus infesta fri-
goribus sine ambitu, ac sine fine proiecta. Sed præ-
ter Physicos^b Homerūq; qui uniuersum orbē ma-
ri circūfusus esse dixerunt, Cornelius Nepos, ut re-
centior autoritate, sic certior tradit: testē aut rei Q.
Metellum Celerem adiicit, eumq; ita retulisse cōme-
morat: Cum Galliis procōsul præesset, Indos quos-
dam à rege Sueuorum dono sibi datos, unde in eas
terras deuenissent requirendo cognosse ui tempesta-
tum ex Indicis æquoribus abreptos, emēfosq; quæ
intererant, tandem in Germaniæ litora exiisse. Re-
stat ergo pelagus: sed reliqua lateris eiusdem^c assidu-
duo gelu durantur, & ideo deserta sunt.

Difficultas autem nauigandi, sicut. 8. capite de natura locorum Albertus scribit, ex eo est quod intensa est illo-
rum litorū frigiditas, tempore enī hyemis congelata glacie solidissima sunt, ætatis autē tempore uerisimile est
glaciem fractam passim fluere: alio uero tempore uentus tempestuosus adeo mare agitat, ut nauigare nequeat.
Sol enī nō consumit uapores, sed magis eleuat, præbetq; alimenta uentis. Eā ob rem docte admodū lib. 1. hexæ-
meron Diuus Ambrosius, Aquilonis Oceanum inausum nauigantibus atq; intentatū mare uocat, quod in abdita
se se atq; ipsis etiā fabulis inaccessa loca recipit De glaciali Oceano libro. 1. diximus. Meminit & in Germaniæ
descriptione Tacitus, nec indigna lectu habet lib. rerum Danicarū. 1. Saxo Grammaticus, historicus haud quāq;
temnendus. Tradit Pli. lib. 6. Scythicū mare, cuius & Caspiū pars est, haustu dulce esse, nimirum influentium
amniū magnitudine uicto sale &c. Quod de Caspio uerisimile est, at de magno illo Oceano non adeo hæc ra-
tio magis locum habet, quod cum causa alsedinis in mari sit aduultum quoddam terrestre undis admixtum, quan-
do ab eius summo uapores dulces ui solis eleuantur, ut secundo Meteororum Aristoteles tradit. In septentrio-
nali Oceano minor erit salsedo, cum illic debiliior sit resolutio, & partium dulcium consumptio. Nō est ergo du-
bium, meridiana æquora acerbiora salsioraq; esse, quā illa sint quæ in Arcton uergūt. c Assiduo gelu.

Tradunt

Tradunt nature studiosi auctores marinas aquas lente gelu infestari, propter vapores calidos, qui ut alicubi tradit Albertus, ad huius superficiem frequentes fumant. Ceterum Septentrionis maria, quoniam iam dicta causa minus salsa sunt, & hybernis magis obnoxia frigoribus iacet, facile brumæ tēpore circum litora glacie rigescere constat, ijsq; in locis maxime, quibus remotius abeuntes sinus coactior claudit margo, aut amnes iuxta illabuntur suauibus undis cum salsis mixtis: accolæ ea de re Amalchiū uocant, id est cōgelatum, sicut ex Hecateo Plin.

HISPANIAE ET SEPTENTRIONIS INSVLAE.

His oris, quas angulo Bæthicæ hucusq; perstrinximus, multæ ignobiles insulæ, & sine nominibus etiam adiacent: sed earum quas præterire non libeat, ^b Gades fretum attingit, eaq; à cōtinenti angusto spacio, & ueluti flumine abscissa, qua terris propior est, penè rectam ripam agit: qua Oceanū spectat, duobus promontoriis euecta in altum, mediū litus abducit: & fert in altero cornu eiusdem nominis urbem opulentam, in altero templū ^d Aegyptii Herculis, conditoribus, religione, uetustate, opibus illustre. Tyrii condidere: cur sanctum sit, ossa eius ibi sita efficiunt: annorum quis manet numerus, ab

cōgelabile existimās: quā sententiā ex Gell. mutuatus Macrob. lib. Satur. 7. discretē Disario latius prodidit.

scribit. Mæotis autem tota, & circa Bosphorum Cimmerium Pontus longe lateq; gelu duratur: nec id rationi bus solū, & ipsa Pomp. autoritate, qui ita lib. 1. sine tradit cōfirmatum, sed cognitū etiā, ut dixi, experientia, Sarmatiae mercatoribus, quos sæpe super hac re sciscitatus sum, nō aliud referentibus, ut uere scripsisse Herodo. existimē: sunt enī minus salæ Septentrionis undæ propter debilem radiorum Solis in ipsis reflexionem: ut sit consequens cōgelari eas posse, in tanto præserū frigore, quo id cœlū brumæ diebus sentit. Quāquam Gel. 8. cap. lib. 17. Taurinixus autoritate, Cimmerium mare, earumq; partium omne qd' Scythiciū dicitur, gelu stringi, & cōsistere negat, mare omne in-

Gellius.

HISPANIAE ET SEPTENTRIONIS INSVLAE.

His oris. Hactenus de ora in septentriones exposita, nunc more suo ad Gaditanum fretum reuersus, insulas potiores, ut passim descriptæ oræ obiacēt, enumerat. ^b Gades. Præclara insula lōgitudinis .12. mil. passuum. Lata triū mil. ut ex Polybio Plin. in fine quarti tradit. ^c Veluti flumine. Minus enim pedibus. 700. à continente abest proximo spatio, Plin. Ceterū Gadir dicta, quod Gadira Punica lingua septem uel septum significat. Hermol. nō Gadira, sed Gadiruta legit apud Plin. Gadir igitur quasi τρεῖς δαίμων, hoc est terræ ceruix uocatur, quod in longū expansa est, aut reuera, quod aggeribus contra maris affluxum emineat. Plin. lib. 4. duarum uidetur memuisse exiguū interuallo distantium, quarum maior Erythra dicta sit, ob Tyrios, quorū origo ad Erythreum mare relata est, tū & Cotinusa ab Olcea stri copia, qui Græcis κότινος dicitur, à Pœnis autem, ut dixi, Gadiruta: Romani etiam Tarteron uocarunt, quæ Geryoni, cuius armenta Hercules abduxerit, sedes credita: quāquam hic Mela & in Periegesi Dionysius omnino aliam ab hac Erythiam fecerunt, quam Geryon tenuerit. ^d Aegyptij Herculis. Ita scribit tanquam idem Tyrius Hercules fuerit qui Aegyptius: quod non esse, lib. de natura Deorū. 1. & lib. 2. de Alexandri gestis Arrianus docet. Nam Aegyptius ē Nilo natus Phrygiæ literas conscripsisse traditur: Iouis autem & Alteræ sororis Latonæ filium Tyrium fuisse, uetustissimum, & à Tyrijs cultum, antequam Cadmus ē Phœnicia profectus Thebas occupauerit. Cui uero alij illi Gades nauigātes templū statuissent? Quapropter, inquit Hercules ad Gades nūq; uenit. Arrianus, Herculem illum, qui apud Tartessos in Hispania colitur, à quo columnæ nomen sumpserunt, Tyrium arbitror: eo quod Tartessos à Tyrijs condita est. Geryonem uero, aduersus quem Hercules Argiurus ab Eurystheo missus, ut boues eius abstractas Mycenæ duceret, Hecateus historicus tradit nihil ad Iberiā pertinere, neque ad insulam ullam Erythiam in Oceano sitam missum fuisse Herculem, sed Geryonis regnum in cōtinenti fuisse circa Ambraciā, & Amphilocos, indeq; Hercule boues abegisse &c. Lege apud Arrianum reliqua. Ego nō minus cōsensu, quod & in Græcia & Hispania Geryon regnauerit, natam esse fabulam crediderim: quāquā ut rem gestam Iustinus lib. ultimo refert, & Arrianus negat Geryonem ullum in Hispania cognitum. Sed uidetur ille quondam mortalitatis fuisse consensus, ut (quemadmodum Tacitus scribit) insignia omnia & magnifica in Hercule Argiurum referrentur. Philostratus lib. de Apollonij uita. 1. scribit in illo templo duos Hercules cultos esse, Aegyptium & Thebanum, nullo prorsus simulacro, ceterum Aegypto duas aras æneas, Thebano unam

Gades.

Hercules mult.

Hercules ad Gades nūq; uenit.

tantum erecta. Iuxta quam Hydra Diomedis equi, & in uniuersum duodecim Hercules opera ex lapide sculpta conspicerentur. Templi meminit Strab. lib. 3. Luuius. 1. 1. Decad. & lib. 3. Silius, qui Geryonis lib. 1. meminerat.

Erythia.

a Erythia. De hac Dionys. ut dixi, & Herod. lib. 4. Tum ex Stesichoro & Eratosthene lib. 3. Strab. Fertilitatis meminit, & Iustin. lib. ultimo. b Septem minimū. Hoc est, nō infra septem segetes, cum interim etiā plures reddant. Est autem sensus, tantam esse insularū iuxta fertilitatem, ut septies una satio continua fruge messem praebeat: nam ex arstis primum

Cassiterides.

maturis decidit grana, quae secundā messem augent, mox ex illis alia fruges, sicq; deinceps, ut in septimā usque messem nec coli, nec seri agrū sit necesse. c Cassiterides. A plumbi stanniq; copia, quod Graecis κασσιτεριδες dicitur: meminerit Strab. Plin. ceteri d Sena. De hac, qd equidem sciam, apud nullū alium legi haecenus. Ceterū Gallico numine id intelligit, quod generaliter Galli uenerati sunt. Quodcunque id tandem fuerit, nā nisi aut Hesum, aut Theutatē intelliges, querendam alijs relinquo.

Gallicenae.
Feminae fa-
tidicae.

Gallicenas autem dictas credo, quod & Gallicae mulieres fuerint, & ceci-nerint, hoc est uaticinatae sint: Quod eius gentis, quemadmodum & Germanorum foemellae, peculiare fuit. Nā & Velledam quādam Germanorum numinis loco habitā, temporibus Diui Vespasiani uidisse se Tacitus scribit, & ante Auriniam, & plerasque alias sine adulatione uenerati sunt. Praeterea, ut in Numeriā scripsit Vo-
piscus, apud Gallos mulieres fuerunt praesage, quas ipsi Driudas dixerūt, quarū una Diocletiano imperij apicē uaticinata, Diocletiane, dixit, iocari noli, nā imperator eris cum aprū occideris. Id mox cucurrit, Apro enim praefecto praetorij sua manu intercepto, Augustus appellatus est. Nimirū tales Gallicenae fuerunt. Caesar lib. 6. bel. Gall. & lib. 14. Tacit. Mone insulae praeter ceteris meminere, quā tenuisse Driudas constat illas, seu is per lucos superstitionibus cruore captiuo adolere aras, & hominū fibris consulere deos suetas.

e Sanare. Cāu uidelicet, aut uerborū uim magica, quale uatū medicorūq; genus in Gallijs fuisse li. 30. scribit Plin. tāta eius artis superstitione etiā in insulis, ut Persis ipse dedisse uideri potuerint. Durāt hodie quoq; eius uanitatis reliquiae: nā sunt qui credāt interire uermes certis adfatos precibus, uerbisq; nec sensus planē, nec decoris capacibus: quorū uanitatē exēplis aliquot in li. quē de uermib. scripsit Hierony. Sauonarola clarissimus medicus reddidit. f Dedita. Nemini futura explicāt, nisi q ad nauiget, mō nō alia gratia, q futura capiēdi illuc uenerit. g Principū. Claud. intelligit, ut in Catechesi domi, quāq nō nisi cōiectura ductus, q uero mihi uisa est proxia. h Ignotarū. Ingressus enī cā Dictator magis, q uicisse uidebatur. At Claud. ulterius profectus Orchades iperio adiecit authore Euseb. Quāq ne ipse quidē totā insulā ceperit, dubiū an fortissimis uiris resisteret, an qd Appian. in historiarū suarū prologo autumat, quod magna parte nec utilis admodū, neq; ferax sit, ideoq; à P. R. contempta. i Inter septem. Plin. 16. capite. 4. libri. Ex aduerso, inquit, huius situs Britannia insula clara Graecis nostrisq; monumentis, inter septentrionem & occidentem iacet Germaniae, Galliae, Hispaniae multo maximis Europae partibus magno interuallo aduersa: Albion ipsi nomen fuit, cum Britanniae uocarentur uniuersae & c. De situ quoque lib. 1. Strabo, de alijs quarto libro. Meminit & Caesar Comenta. quinto, & in Agricole uita Tacitus. Pleraq; Appianus in Celico.

Britannia.

quod magna parte nec utilis admodū, neq; ferax sit, ideoq; à P. R. contempta. i Inter septem. Plin. 16. capite. 4. libri. Ex aduerso, inquit, huius situs Britannia insula clara Graecis nostrisq; monumentis, inter septentrionem & occidentem iacet Germaniae, Galliae, Hispaniae multo maximis Europae partibus magno interuallo aduersa: Albion ipsi nomen fuit, cum Britanniae uocarentur uniuersae & c. De situ quoque lib. 1. Strabo, de alijs quarto libro. Meminit & Caesar Comenta. quinto, & in Agricole uita Tacitus. Pleraq; Appianus in Celico.

et diligenter multa Solinus, ut Diodor. et Bedam mittam. Inter septentrionem autem et occasum sitam dicitur quod parte in Arctos, parte in Hispaniam et latus occidentale inclinatur, idque in respectu orae septentrionalis.

^a Angulo. Prominentium litorum, non recedentium. Vide tabulam Europae apud Ptolemaeum primam.

^b Retro. Hinc in Boream, illinc in occasum. ^c Margine. Orae exterioris et in Orchades uerse, ideo dixit ab tergore abducta. ^d Triquetra. Caesar quoque, natura, inquit, triquetra, cuius latus in unum contra Gal-

liam: huius alter angulus, qui est ad Cantium, ad orientem Solem spectat, alter ad Hispaniam uergit et occidet: qua ex parte Hybernia dimidio minor, ut aestimant, quam Britannia. et c. Reuera autem triquetram non esse constat, nec mirum si certi nihil uel Caesar, uel qui prope eum secuti sunt, tradiderunt: cum uel Plinij temporibus non ultra uicinitatem Calydoniae syluae Romani suam in ea ditione pro-

pagarint, ut ipse. 16. cap. lib. 4. scribit. Pars in Calydonia uergens, Scotiae regnum hodie sustinet, reliqua An-

gliae sunt: utrinque nationes ualidissimae, uerum paulo seniores Scoti, ut audio, sed potentissimi Angli, aurigae, maxime: et alioqui in Scotos, quanquam suo praecclaro regno, imperiosi, et fere semper uictores, Rege Scotorum non multo antequam haec scriberem, cum multis insignibus uiris magna clade caeso. Sunt qui Scottos gemino et scri-

Scoti.

bant, quorum de numero et Hermolaus est: a quibus certe nec uernaculae uocis ratio dissentit. ^e Nemo- ra. Inter quae syluae, quae Calydonia cognominatur: meminimus eius libro primo. Claudianus Calydonias pruinis pro Arctoo frigore posuit, in quarto Honorij consulatione: Ille Calydonijs posuit qui castra pruinis. Ammianus maxime est celebris Tamesis, qui Londinum praeterfluit. De gemmis autem Britannicis praeter Plinium Solinus, et in fine. 21. lib. Ammianus.

^f Populos. Scotos et Anglos suis potentes regibus. Anglorum erat, dum haec scribebam, Henricus octauus, et forma praestans, et moribus, animoque ad res praecclaras haud quaquam deside-

Henricus Anglorum Rex.

Et Germania in hanc insulam, qui habitarent, profectos lingua indicat, nam a Germanactianum non multum abest. Et Sarmatia gentem quoque quam ipsi Pictos uocant, et ex Germania Saxones illuc perrexisse suis annali-

Claudianus.

bus constat: ideo ipsa Britannia apud Claudianum in secunda ad Stiliconem Panegyri uerba faciens, sic ait: Ne bella timerem Scotica, ne Pictum tremere, ne litore toto Prospicerem dubijs uenturum Saxona uentis. Quamquam Caesar libro belli Gallici quinto, Britanniae, inquit, pars interior ab his incolitur, quos natos in insula ipsi memoria proditum dicunt: Maritima pars ab his qui praedae et belli inferendi causa ex Belgico transierant, qui omnes his nominibus ciuitatum appellantur, quibus orti ex ciuitatibus eo peruenerunt, et bello illato ibi permanserunt, atque agros colere coeperunt. et c. Nutrit hodie ingenia, ut semper nutriunt, suntque qui Graeca Latinaque iuxta percallant. Insignis olim Beda Presbytero, uiro in sacris literis, quod eius relicta opera testantur, aliquando maximo, de quo pietate optime merito. Nec erat quod capere non potuisset, Ioannis Duns Scoti ingenium, si

Beda.

tempora, quae tum suis literarum in primis ornamenta denegabant, permisissent: nunc in scholastico illo nescio curioso ne magis an utili discipulandi de rebus sacris genere, nihil eo subtilius, nihil absolutius est. In uniuersum autem est Britannia profecti sancti uiri, qui illustrium passim locorum authores, tanquam colonias quasdam reipub. Christianae deduxerunt. In horum numero Gallus est eremita, Benedictinae factionis monachus, et a Colum-

Ioannes Scotus

bano sacris initiatus, uir non perinde doctrinae nomine, ac uita sanctitate insignis olim, sed Apostolicae tamen paupertatis obseruatione pertinente uenerabilis. Proinde et piscationi deditus, ut ocium quoque horum exemplo de-

Sanctus Gallus

stinaret. Ferunt mollissimo in gremio fortunae educatum, repente parentibus derelictis, Euangelij sese pera-

et baculo instruxisse, ut noxijs illecebris subtractum animum suauis CHRISTI iugo subderet. Tanta semper abstinentia, ut ab ambitione, diuitijs, luxu, dominatu, Christiano homini perinde atque animi toxico, et religionis ueneno, cauendum esse dicere fuerit solitus, re ipsa se hoc sentire testatus, quando ne honesta quidem et religio-

Gallus diuitiarum et dominatus osor.

nis causam agentia munia, quae tantillum honoris aut dignitatis secum traherent, obire uoluerit, Porro multis annis Euangelio frequentibus in contionibus patrocinarum, cum mirifice eo labore profecisset, dubium solitudinis amore, et quietis studio, an aduersariorum, quos immanissimos semper Euangelij candor expertus est, mole-

stia, procul a dulci patria syluestria ingressum loca, et altissimo in silentio uerorum, intraque immania ferarum

- latibula spontanea paupertatis delitijs fretū, reliquum uitae transigisse, Vualafrius monachus in eius uita tradidit. Hic est Gallus, cui patrie nostrae ad diuum Gallum cognominata originem debemus, obscuris, ut fit, initijs, in illud famae decus et nomen, quo hodie celebratur, prouectus: ut ubi seculis retro ferè nouem, pauperis eremitae laceram cellulam uix indagasset, frequens hodie et mirifice exulta ciuitas, quaeque ciuitatum Imperij socia esse uirtute meruerit, promineat: syluestri iam olim, et planè horrido loci Genio, memorabili ciuium et humanitate et prudentia ita exulto, ut p
- Ciuitas apud diuum Gallum** in illud famae decus et nomen, quo hodie celebratur, prouectus: ut ubi seculis retro ferè nouem, pauperis eremitae laceram cellulam uix indagasset, frequens hodie et mirifice exulta ciuitas, quaeque ciuitatum Imperij socia esse uirtute meruerit, promineat: syluestri iam olim, et planè horrido loci Genio, memorabili ciuium et humanitate et prudentia ita exulto, ut p
- Cœnobium sancti Galli diues.** recentium rerum facie uix fidem retineat uetus historia. Durat adhuc intra oppidi pomeria, Cœnobium fratrum, siue maiorum, dominorum sancti Benedicti, cum Asyria ueteri, cumque Bibliotheca ueterum studiorum indice, alijsque pristinae sanctimoniae non obscuris mementis: nisi quantum recentium aedificiorum magnificentia uisendis mediae aetatis reliquijs obsit. Eo uix aliud hodie per Germaniam opulentiùs inueniatur: luxuriante templorum ornatu, uasis ceremoniarum redundantibus, auro argentoque clausis diuorum osibus nitent omnia. Omnium uero maxime uenerata Galli et Otmarum monimenta: illius quidem, quod rebus felicibus prima iecisse fundamenta sanctae ciuitatis occasione creditur: huius, quod coeptam non ita pridem potentiam, coemptis passim agris populisque, principumque ambitu fauore, ad opes dominatum etiam adiecerit: utroque celebri sanctitatis fama indigetato. Porro hodie cohortibus, decimis, censibus, dominatu ingenti, pagis, arcibus, oppidis, potest, et negant tamen ueteribus diuitijs praesentem rerum faciem respondere, adeo splendidiora olim extitere τὰ ἀρχαῖα μαρτυρία: Abbate aliquot retro seculis ob amplissimas illas rerum opes inter Imperij Antistites numerato: quo titulo ne hodie quidem ad opes et dominatum respiciens, indignum dixeris. **a** Inculti. Nam est Scotorum numero feri et syluestres adhuc plerique, appellantur. Et Hieronymus libro contra Iovinianum secundo, Quid, inquit, loquar de ceteris nationibus? cum ipse adulescentulus in Gallia uiderim Scotos gentem Britannicam humanis uesci carnis: et cum per syluas porcorum greges, et armentorum pecudumque reperiant, pastorum nates, et foeminarum papillas solere abscondere, et has solas ciborum delicias arbitrari. Hec ille. Cui diuus Chrysostomus in sermone Pentecostes, studia pietatis commendans, ita subscribit: Ante hoc autem quotiens in Britannia humanis uesciebantur carnis? Nunc ieiunijs reficiunt animam. Lingua omnibus sibila, ideo libro. **4** Strab. Britannos balbutientes uocat, quos ipse Romae uiderit. **b** Aliarum opum. Hodie opulentissimi, et mercimonijs uel maxime dediti, celebresque nobili panno, oblae copiam. **c** Infecti. Solinus, regionem, inquit, tenent Barbari, quibus per artifices plagarum figuras, iam inde à pueris uariae animalium effigies incorporantur, inscriptisque uisceribus, hominis incremento pigmenti nota cresunt: nec quicquam magnae patientiae loco nationes ferre ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum succi artus bibant. Et c. Hodie armorum nitela magis student. **d** Imperitandi cupidine. Eadem inter Scotos et Anglos durat. **e** Couinos. Vehiculi notum genus Couinus est, non Britannis solum, sed Belgis etiam et Germanis. Lucanus libro primo: Et docilis rector monstrati Belga couini. A couino couinarius Tacitus in soceri uita dixit, pro eo qui couinum regit. **f** Falcatis. Falcatae quadrigae in hunc modum armatae erant. Cuspides circa temonem ab iugo decem cubitos extantes, uelut cornua habebant, quibus quicquid obuium daretur, transfigerent: et in extremis iugis binae circa eminebant falces, altera aequata iugo, altera inferior in terram deuxa: illa, ut quicquid à latere obijceretur, absunderet: haec, ut prolapsos subeuntesque contingeret. Item ab axibus rotarum utrinque binae eodem modo diuersae deligantur falces. Linius est author. **7** lib. belli Macedonici. **g** Iuucna. Ita quoque Iuuenali dicitur, ut Satyræ secunda: Arma

secūda: Arma quid ultra Littora Iuvernæ promouimus, & modo captas Orchadas, ac minima contentos nocte Britannos? Caesar libro. 7. Hyberniam uocat, dimidio quā Britannia minorem, Græci ἰουέγγο Hermolao teste, quanquam & Strabo ἱεγγο dixit. Claud. in. 4. Honorij Aug. consulatū: Maduerūt Saxōne fuso Orchades, incaluit Pictorum sanguine Thule, Scotorum cumulos fleuit glacialis Iernæ. Ita Hermolaus legit, nam aliās co-
dices frequenter habent Hybernæ: ut in secūda Stiliconis Panegyri quoq; Hyberniam uocat, nisi uitiatus codex

diutius pasta^d dissiliant. Cultores eius^b inconditi sunt, & omnium uirtutum ignari, magis quā aliaē gentes, aliquatenus tamen gnari, c^c pietatis admodū expertes. Triginta sunt^d Orchades angustis inter se diductæ spaciis, Septem^c Hemodes contra Germaniam proiectæ in illo sinu, quem Codanum diximus. Ex iis^f Codanonia, quam adhuc Theutoni tenent, ut magnitudine aliās, ita fecunditate antestatur. Quæ Sarmatis aduersa sunt, ob alternos accessus re-

est: Totam cum Scotus Hybernā mouit. & c. Hodie Hybernia retinet nomen. ^a Dissiliant. Solinus. Aliās, inquit, ita pabulosa, ut pecora, nisi interdum æstate à pastibus arceantur, ad periculum agat satietas. ^b

Inconditi. Strab. ait in Hybernia aliquando Antropophagos & ingentes manducones fuisse. Solinus certe inhumanos & uictu asperos uocauit.

^c Pictatis. Ideo Solinus. Fas, inquit, & nefas eodem loco ducunt. Quod non fieret, si pij essent. Longe

hodie alij mores: & ut Vualafrius scribit, ubi olim peccatum abundauit, iam superabundat gratia: nam Christiani sunt, clari Patricio sanctissimo uiro, à quo Christiani facti. Durat sui noninis antrum, quod ingresses fabulantur ad manes uenire, nec ridere ultra cum redierint, magna uanitate. Antistitem habent hodie Mauricium Hybernicum, sacrarum literarum doctissimum, & de me etiam, quum Paduæ Aristotelicam Philosophiam profiteretur, quam humanissime meritum. ^d Orchades. Notissimæ ex Ptolemæo, Strabone, Plinio, inter eas Domina est maxima: parent hodie regi Scotorum. Fama est, apud Orchades arborem esse maritimam, quæ supra amnium ripam enata, fructum ferat non nihil anatibus similem, eumq; cum maturuerit decidere: qui si in undas cadat, mox animatum enare ex undis, & esse uolucrem: putrescit uero quum in terram decidit. Meminit & Sylluius Aeneas in Scotiæ descriptione. Dubium autem an ita fiat, quanquam nemo id temere explodit, qui potentis naturæ uim, & maiestatem animo amplectitur. Multa alibi paris miraculi à Græcis Latinisq; tradita sunt. Id in dubium est, esse in sinu Codano uolucres aquatiles, quæ ad maritimas arbusculas conuolare solent, & inibi coire multa Venere, nec ouum parere, sed statim postquam concubitus est mixtum sperma in undas egerere: id aquis cogentibus, mira quadam ui in corpusculum efformatur & fingitur: fitq; ut ubi sinus & litorum sunt recessus paulo quietiores, ibi enare & plumescere uideantur, inq; suum genus cum forma, tum ingenio abire. Fabularis, dicit aliquis, Vadiane. Nunquam ipse credidissim, nisi uerenda me maximorum testium fides adegisset: in quorū numero potissimi sunt Eberhardus Ferberus Dantiscus eques auratus, & Georgius de Basen uir imaginibus clarus: ille summus tum Dantiscorum magistratus, hic Palatinus Marienburgensis in Prussia: uterq; ad mare natus, atq; ut sic dicam, septentrionalis oceani alumni. Hi anno ab hinc tertio, quum inuictissimus Poloniæ rex Sigismundus cum fratre Vladislao Vngariæ rege, ad Maximilianum Cæsarem officij gratia Viennam uenisset, me, Ioanne Dantisco Vate Laurigero curante, non semel elegantissimis conuiuijs pro singulari sua humanitate suscipientes, illa serio retulerunt, suntq; magnis indicijs fidem suā testati. Nec uero est quicquam quod magis nollem, quā uiris tanta dignitate, prudentia, & doctrina præditis fidem non adhibere. Porro sicut multa fieri nō posse iudicantur, ut libro septimo Plinius ait, antequam sint facta: ita quoq; multa paulo tenuius expertis impossibilia uidentur, quæ in natura uel maxime insignia sunt. ^e Hemodes. Plinius quoq; septem numerat. Sunt iuxta alio loco Hæbudes insulæ, quorum Mela non meminit: nisi quis pro eo quod est, septem Hemodes, quinque Hæbudes substituere uelit: quod equidem non fecero, etiam si Hermolaus indicet: nam plerunq; quæ nota insigniaq; sunt, nescio an scribendi celeritate, an industria potius siue breuitatis studio Mela præterijt. ^f Codanonia. Crediderim eam esse quam Scandiam uocat Ptolemæus. Plinius Scandiam, hodie Selandia dicitur, unde Longobardorum origo ducitur, teste Paulo diacono. Omnium autem est celeberrima, ut merito à sinu Codanonia dicta uideatur. Est & alia contra Liuiam expansa Gothia, Plinio, ut est coniectura, Eningia dicta, non minor opinione. In hoc litore glebi copia est, quod electrum Græci, Latini succinum uocant. Id eleganter in epistola ad Hieroniam arborei metalli lacrymam Apollinaris uocauit: & Ambrosius capite quinto tertij Hexæmeron, uirgulti lacrymam esse tradit, quæ in tantam materiæ soliditatem indurescat. Cuius rei argumentū est, quod foliorum fragmenta, ac non raro fornica musca uel intus cerni contigit, liquore musteo obuolutas. A

Patricius.

Antrum Patri-
cij.

Mauricius Hy-
bernicus.

Orchades.

Mira arbor.

Volucres Co-
dani nūre.

Codanonia.

Succinum.

- Gleſſo autem & Gleſſaria inſula multe in eo ſunt. Hodie in Prutenorum litore legitur, haud uno quidem in loco, nec ſimili ubique materie præſtantia. Reperitur & abſente mari, ſed rarius, ſuccini leuitatem undis in reſlu-
 xu uendicantibus. Ita enim uolubile eſt, uel Plinio teſtante, ut pendere uideatur, atq; conſidere in uado. Potiſſi-
 ma eius & uberrima piſcatio eſt uerius quàm captura, æſtuo tempore, pelago ui uentorū inſurgente, maxime
 uero Aquilone tumultuante, impetu ſuo pendulum à fundo liquorem procellis agitantibus. Legere in uniuer-
 ſum, niſi ad hanc operam conductis,
 non licet. Conducti, ubi mare intumu-
 it, ad litus decurrentes ſeſe nudant,
 alioque tenuis ingreſſi ut quæq; pro-
 cellarum altiſſima fuerit, ita attentif-
 ſime inſpectant, in prociñctu ueluti
 cum ſera pugnaturi ſtātes, mox pro-
 prius illi uadoſa obruenti, biſurcatum
 ad baculum tenſum rete magno niſu
 ſuffigunt, algamq; fundo excitatam
 hauriunt. Inde uerſi illico, & in ſini-
 ſtrum humerum reiecta præda, con-
 tinuo impetu procellæ impulſu rapi-
 ente, cum reticulo à dorſo pendente
 litoris oræ, mirando ſanè ſpectaculo redduntur. Mox iterum iterumq; pari modo ingreſſi, ceſſantibus demum
 uentis, aut tenebris laborem auocantibus, ex maris purgamenti & algæ congerie, ſuccinum, quod caſus ingeſ-
 ſerit excerpunt, precio ſubinde opere non admodum reſpondente, ut inde augeri æſtimationē ueriſimile ſit. La-
 ſteum. æo hodie ſuccino ingenti precio taxato, prima authoritas ineſt: Fuluo minus premium, & leuior æſtimatio.
 Fuluum. Calliſtratus Chryſolectrum dixit ab auri colore Plinio. Poſtremi generis tetrum eſt. Sed ex candido gratiſſimū
 Atrum. odoris precipuum eſt, quod uelut rimis tranſlucentibus uarietur, non raro quæ muſteo adheſerunt incluſa
 offerens aſpectui. Plinij ætate maximo in honore fuluum fuit, hodie candidum præfertur, auro etiam à quibuſdā
 repenſum, præcipue ad medicandum uirtutis: magno interim argumento, præcia rerum plerumque pro mortali-
 German. um libidine uariari. Sunt uero adhuc apud Prutenos Germanici litoris ueſtigia. Germani uocant locum, ad quē
 plurimum ſuccini extrahitur. Porro unde Gleſſum aquæ uehant, & in quæ litora ſtillantibus arboribus deci-
 dat, cum ſuccum arboris eſſe conſtet, incertum eſt, occultante ſeſe hac quoq; parte naturæ munificentia. Certū
 eſſe & in India naſci Electrum Plinius tradit. a Quis. Quibus ſenſus eſt, Sarmaticas inſulas faciem mo-
 Oonæ. do continentis habere, modo inſularum, prout mare fluxu reſluxuq; ſuo uariauerit. b Oonas. A uictus
 ratione genti datum olim nomen, Græcis Ὠοπὸν dicitur. C. Cæſar libro belli Gallici quarto intra Rheni oſtia,
 & alueos fuiſſe ſcribit è barbaris nationibus, qui piſcibus ouisq; auium uiuere ſint exiſtimati: ſimili ratione Hip-
 popodes dicti, qd' equinis ſint pedibus. c Satmalos. Quibus ſimiles in India eſſe libro decimoquinto ſcri-
 bit Strabo. Enotocæti uocantur, quod auribus proſtrato quoq; cum dormiunt utantur. Græcis ὠτὸπ αὐρικῶν
 dicitur, ut ὠτὰ ipſæ aures, ὠτὸς ſomnus: aures enim ad talos uſq; dependentes habent, adeo fortes ut arbore
 Bilappen. uellant, & neruum frangant. Crediderim horum tractum memoria ſaltem, ſi non præſentia rerum uernaculo Bī
 lappenland uocatum, congelato mari, ut uocant, proximum. Plinius capite decimotertio libri quarti: Feruntur
 & Oonæ, in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuunt: aliæ in quibus equinis pedibus homines naſcantur, Hip-
 popodas appellati: Fanefiorum aliæ, in quibus nuda alioqui corpora prægrandes ipſorum aures tota integant.
 Ita placuit Græcis fabulandi licentiam in remotiſſima quæq; detorquere: longinquitas enim, ut libro undecimo
 Strabo ſcribit, non facile redargui poteſt. Ceterum per Oonas Plin. non tam homines, ut Mela, quàm inſulas in-
 Thule. telligit. d Thule. à Thule rege, cuius aduſq; Oceanum aliquando regnum pertigerit, ſi Suidæ credimus,
 nomen adepta. De hac obſcura eſt hiſtoria propter eius in ultima loca remotionem, ut Strabo ait: qui Pytheam
 Maſſilienſem multa de ea ſigmenta poſteris reliquiſſe exiſtimat. Plinius decimoſexto capite quarti, Vltima, in-
 quit, omnium, quæ memorantur, Thule, in qua ſoliſtitio nullas eſſe noctes indicauimus Cancrī ſignum Sole tranſe-
 unte, nullosq; contra per brumam dies. In eandem ſententiam & Solinus, niſi quod explicatiuſ certiusq; dixit,
 brumali ſoliſtitio diem illic eſſe nullum. Quod ſi ita ſit, neceſſe eſt eius inſulæ latitudinē ad ſexagintaſeptem gra-
 dus plus minus extendi: eius enim declinationis horizon Solem primum toto ambitu conſpicuum non occulit.
 At Ptol. ut recentior authoritate, ſic certior latitudinem Thules. 63. graduum eſſe lib. Coſmographiæ ſecunda
 tradit: quod ſi eſt, nunquā in Thule dies eſt, quo Sol non occidat: quanquam circa ſoliſtitium aliquot diebus tene-

bre propè nullæ sunt ob uiciniam Solis ad horizōtē: sicut nobis Sole nondū orto, aut statim postquam occiderit, diurna serenitas manet, etiam non uiso Sole. Et Viennæ ubi declinatio 48. graduum est Sole in Cancro et iuxta sito, serenitas noctibus toto Solis ambitu crassior, quædam aurora latere septentrionis adparet, donec matutinum elucescat. Est in Liouonia oppidum Nogardia percelebre, eiusdem propè cū Thule latitudinis: ibi Sole Cancrū transiente adeo tenebræ dilucidæ sunt, ut tesserarum iactus in alucolo ludentibus facile cernantur: ita

Nogardia.

bus. In ea quod Sol^a lōge occasurus exurgit, breues utiq; noctes sunt, sed per hyemem sicut alibi^b obscuræ, æstate lucidæ, qd^c per id tēpus iā se altius euehens quanq̃ ipse nō cernatur, uicino tamē splendore proxima illustrat: per^c solstitiū uero nullæ, quod tū iam manifestior non fulgorem modo, sed sui quoq; partem maximā ostentat. ^d Talga in Caspio mari sine cultu fertilis, omni fruge ac fructibus abundans: sed uicini populi, quæ gignūtur, attingere nefas, & pro sacrilegio habent, diis parata existimantes, diisq; seruanda. Aliquot & illis oris, quas desertas diximus, æque desertæ adiacent, quas sine propriis nominibus Scythicas uocāt. Ab iis^e in Eoum recursus inflecti-

referunt dignissimi fide mercatores, qui illuc pellium gratia Scythicarū, quas exportant, æstiuo maximo tempore pergunt. Cæterum nec Plin. nec Pomp. adeo à Ptol. sententia alienus est: nā fieri posset, ut reflexione radioꝝ Solis facta ibi altior cerneretur, medio aëre crassitie uariato: de qua re in 1dæ historia lib. 1. diximus. Ceterior semper in hac re posterorū est fides, multo uero explicatius Pōp. circa solstitium tenues umbras, in ipso uero nullas: quod Sol bona parte sui sese supra horisontis limitē extollat, quod omnino proximis terris trans Thulem, quas habitari constat, euenit. In ea aut insula, quæ longe supra

Arcticū circulum in amplissimo Oceano sita est, Islandia hodie dicta, et terris congelati maris proxima, quas Engronclant uocant, menses sunt plures sine noctibus: Quod ex sphaera uel pueris demonstras, si ad tantū spatium polum nostrum eleuaueris, quanta horum declinatio est, mox punctum tropici, hoc est initium primi gradus Cancrī ad horizōtē circumuolueris: uidere enim est, si id feceris, quanto intervallo Sol circumactus illorū horizōtem non attingat, quoq; gradu signi cœperit emergere, et quo gradu rursum se condat. Libet adscribere Dionysij de Thule locum, ut Pōponianæ sententiæ collatus intelligatur. Versus Dionysij Rusi interprete hi sunt: Longa dehinc celeris si quis rate marmora currat, Noctē sub illustri rota Solis fomite flagrat Continuc, clarumq; diem nox æmula ducit. Nam sola obliqui torquetur cardine mūdi, Decretosq; super radios uicinior axi

Menses plures sine noctibus.

Dionysius.

Ocīduo inclinat, donec iuga rursus anhelæ Deuexo accipiat cœlo Notus etc. ^a Longe occasurus. Longo enim ambitu extat, et cum ad horizōtem peruentum est, transuerso cū cursu stringit iusto spatio antequā mergatur. Ideo Dionys. dixit, uicinior axi ocīduo inclinat: id est in occasum longe prospiciens radios Solis longo ambitu sustinet, donec mersum exiguo intervallo, ab ortu meridiem uersus tendentem rursus aspiciat. Sol enī illis ortus in meridiem abire secūdum latus uidetur, propter magnitudinē declinationis. ^b Obscuræ. Breuissima luce interceptæ, contraria ratione. Nam Aeneas Syluius idoneus uero author scribit se cum brumæ tempore in Scotia ageret, animaduertisse diem ipsis nō multum ultra tres horas plena luce durare. ^c Solstitium. Verum solstitium inter ultimum Geminorum et Cancrī primum gradum est, in ipso maxime declinantis ab æquatore eclipticæ puncto: at quia multi gradus circa primum gradum Cancrī, propè in ipsum solstitialem parallelū incidunt, multi dies à die ueri solstitij non multū in quantitate absunt: tunc enī Sol per plurimos gradus minimum latitudinis uariat, sicut à decimo gradu Geminorum ad uigesimum Cancrī, imò à Geminis ipsis in Leonem. Ideoq; et Lucanus libro sexto Leonis caput solstitiale dixit: At medios ignes cœli, rabidiq; Leonis solstitiale caput nemorosis submouet utris. Quanquā ad nonam sphaeram respiciendo, stellæ capitis Leonis etiam Lucani temporibus in bona parte graduum Cancrī fuerunt. ^d Talga. Ptolemæo Talca dicitur. Plinius in Caspio maxime uulgatā insulā Tazatā esse scribit. 17. capite sexti libri. Variat igitur nomen, ut in uulge alijs, libriorū maxime, ut mihi persuadeo, negligētia: quorum ignorantia persepe fit, ut dum in exscribendis authoribus tota uerba corrumpere non possunt, litteras saltem stultitiæ testes uiticent, quibus euo eunte eam dignitatem codicum parit ex uetustate reuerentia, ut emendare errata amplius nemo queat. Ita Sarmatiæ fluius Visstula, Istula, et Iustillus, et Isula diuersis dictus. ^e In Eoum. s. Pelagus. Nam primo libro in Asiæ descriptione, orientalem Oceanū Eoum uocari dicebat, Plin. Pomponij tantum non uerbis usus. 17. cap. libri sexti sic: A Caspio mari Scythicoq; Oceano in Eoum cursus inflectitur ad Orientem conuersa litorum fronte inhabitabi. Scythicum pro-

Solstitium.

Locus Lucani.

Talga.

lis eius prima pars à Scythico promontorio ob niues: proxima inculta seuitia gentium, Androphagi Scythæ in-

montorium.

ident humanis corporibus uescētes. Ideoq; iuxta uastā solitudines, ferarumq; multitudo haud dissimilem hominum immanitatem obsidēs. Iterum deinde Scythae, iterumq; deserta cum beluis usq; ad iugum incumbens mari, quod uocant Thabin. Hæc Plin. At recentiorū tabularum fide, ipsaq; terræ incognitæ apud Ptol. formula, ora quæ post Scythicum promontorium est, in septentrionem magis quàm ortum longo procursu spectare uidetur, licet nonnihil in ortum reclinet, & est multo alia procurrentis Asiæ forma, gentesq; ultra Seres compertæ maxime, quæ prouincias habitant potētes,

inter quas Tagum, Tholoniam, Chai ram, & Cathay uocant, magna ultra Thabin habitata terræ portione adiecta. a Androphagi. Qui uirorum carne uescantur: rectius Anthropophagi, quod humana carne uescantur, ut Plin. ait. b Sage.

Sage. De Sagis antea, nā generatim id nomen Scythiis cōuenit, quanquam Græci Sacas dicere malūt, ut Hermol. ait.

c Seres. De his ex Virg. Plin.

Strab. Solino, omnia nota sunt. Marcellini uerba adscribere placuit perueniusta ex libro eius. 23. Agunt, inquit, ipsi quictius Seres armorum semper & præliorum expertes, utiq; hominibus sedatis & placidis est ocium uoluptabile: nulli finitimorū molesti, cæli apud eos iucunda salubrisq; temperies, aëris facies munda, leuiumq; uentorum commodissimus status, & abunde syluæ subluce, à quibus arborum fetus aquarum asperginibus crebris uelut quædam uellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam pectunt, nentesq; subtegmina conficiunt, sericum: ad usum antehac nobilium, nunc etiā infimorum sine ulla discretionē proficiens: ipsi præter alios frugalissimi pacatoris uitæ cultores, uitant reliquorum mortaliū cætus. Cumq; ad cōmenda fila, uel quædam alia transeunt flumen aduenæ, nulla sermonum uice propositarū rerū precia solis oculis æstimantur, & ita sunt abstinentes apud tradētes genita, nihil ipsi comperant aduentitium. Hæc Ammianus. Cæterum ut pluratiuo Seres dicitur, ita singulari Ser. Apollinaris: Assyrius gemmas, Ser uellera, thura Sabæus. Hermolaus.

Otissima. Patefacta enim est non modo Alexandri Magni armis regumq;, qui ei succedere, circumuectis etiam in Hyrcanum mare & Caspium Seleuco & Antiocho, præfectoq; clasīs eorum Patrocle, uerum & alijs authoribus Græcis, qui cum regibus Indicis morati sunt, sicut Megasthenes, & Dionysius à Philadelpho missus, ut Plin. 17. cap. sexti libri tradit. Prosequitur omnia diligentissime Strabo lib. 15. Dignum est scitu, quod Megasthenes tradidit, nec ab Indis unquam emissam expeditionem, nec in Indiam quēquā aliunde cum exercitu penetrasse.

se, præter Herculem, Liberū, & Alexandrum. Multa in rebus Alexandri Diod. Arrian. Q. Curt. tum & Philostratus nonnulla, nec indiligenter pleraq; Solin. quanquā in illo scriptore propē oīa hæctenus edita mutila corruptaq; sunt. Emendata & in suū redacta ordinem, à Ioanne Camerte Picetino doctissimo uiro, nec minus de bonis literis quàm sacris merito, qui propediem multi laboris sceturā super Solino studiosis, ut nobis retulit, imperiet. Utinā id passim oēs nō tā pro gloria sua, si quid aptius exierit, quàm studiosorū utilitate præstaret. Indiæ spatiū ex Stra. & Plin. intra Indū ab occasu, à septentrione Tauri iugis, ab ortu Eoo pelago, à meridie suo, hoc est Indico clauditur: spatiosissima ipsa, & nō gentium tantū, atq; oppidorū propē innumerorū, sed oīm rerū prouentu, ere tātum & plūbo excepto, felix: flumina cum pluriā, tū maxima, quorū irriguo procursu fit, ut in udo solo proximatis Solis uis nihil nō magna quātitate gignat. Maxime autem si reliquas terras cogitis, orienti supposita uidetur. Ideo in Herc. Oetæo Seneca: Indusq; Phæbo subditus, Cancro Libys. e Sexaginta dies. Plin. complures, inquit, totam ipsius longitudinem. xl. dierum noctiumq; uelifico nauium cursu determinauere.

Fieri

tur, inq; oram terræ spectantis orientē pertinet. Hæc à Scythico promontorio apposita primum omnis ob niues inuia est, deinde ob immanitatem habitantium inculta. Scythæ sunt^a Androphagi, & ^b Sagæ distincti regione, quia feris scatet, inhabitabili. Vasta deinde iterū loca beluæ infestant, usq; ad montē mari imminētē nomine Thabin: longe ab eo Taurus attollit^c. Seres intersunt genus plenū iustitiæ ex cōmercio, qd̄ rebus in solitudine relictis absens pagit.

INDIA.

Otissima India nō Eoo tantum apposita pelago, sed & ei quod ad meridiē spectās Indicum diximus, & hinc Tauri iugis, ab occidente inde finita, tantū spaciū litoris occupat, quantum per sexaginta dies noctesq; uelificatibus cursus est. Ita

INDIA.

Ioannes Camers.

Indiæ termini.

Fleri autē potuit, ut transpositis characteribus illic. xl. pro. lx. legatur. **a** Neuter. De hoc, ubi ad Taprobanem peruentum fuerit, referemus. **b** Umbra. Certe non aliter quā in alijs oris, cum idē in Arabia interiori, Aethiopia, Libyaq; reliqua, quae intra tropicos est contingat: nisi per alias oras eas intelligas, quae extra parallelū primi gradus Cancrī in nostrū latus uergunt. Admonet uero hic locus, ut de umbrarū diuersitate dicam paucissimis, nam alibi haec discenda sunt. Cū umbram dico, tria intelligo, radiū illuminantem, corpus quod

Umbra.

multū à nostris abducta regiōibus, ut in aliqua parte eius ^aneuter septentrio appareat, aliterq; quā in alijs oris, ^bumbra rerū ad meridiē iaceat: ceterū fertis & uario genere hoīm, aliorumq; animalū scatet.

umbram efficit, & tractū in quē umbra deijcitur: de umbra enī à corpore radij transitum intercipientem proiecta hic mētio fit. Ad Solē igitur mūdi oculū, & lucis fontem cum respiciamus, inuenimus duplicem umbræ rationem.

Quaedam enim orientalis, quam corpora reddunt oriente eo, aut occidente, aut cum his horizontis lateribus uicinus est. Haec communes omnibus sunt, quibus oritur occiditq; Sed illa diuersitas est, quod qui extra tropicos habitant, eas semper obliquo tractu siue transuerso, à parallelo orientis aut occidentis Solis habent. Exceptis æquinoctij diebus, quibus ex una dioptræ linea ortus occasusq; cernuntur: magno argumento in medio itentis terræ, & punctum ad ingentes illos collatae orbes referente. Qui autem intra tropicos sunt siti, eo die quo per Zenith eorum Sol transit, umbram matutinam habent recte in occasum Solis eiusdem parallelo projectam, sicut pomeridiana, recta in ortum ad punctum horizontis, super quo Sol oriebatur, extenditur. Umbra autem in meridiano, à quibus Gnomonis & Analemmatorum ratio à Mathematicis desumpta est, commode obseruata, & uel in meridiem, uel in septentrionem his corporibus, quae eas reddunt, uersae, multiplici sunt differentia: non scorsum quidem, sed magis horum respectu corporum, quae Sol dum per signa graditur, uario radiorum illapsu intuetur. De his dedisse canones inuenti, cuius gratia commentamur, haud quaquam ab instituto nostro fuerit alienum. Primum igitur omnium quorumcunque Zenith extra tropicum Cancrī in septentrionem uergit, illi non nisi unam habent meridiani Solis umbram, & eam uersam in septentrionem. Voco autem Zenith capitis, ut est notum, & Linconiensis in sphaera cōpendio refert, extremitatem lineae rectae, directae à centro terrae per caput hominis usque ad firmamentum. Umbra autem illa respectu orientalis aut occidentalis, semper est breuior, sicut in meridie breuior, ut dicitur, & ueritas habet, umbræ esse assolent. Ouidius libro Metamorphoseos. 14. Et maris & caeli medio cum plurimus orbe Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras. Idem libro tertio: Peccerat exiguas iam Sol altissimas umbras. Plinius libro. 18. In decussando agro ad uentorum obseruationem, initium meridiei ab umbra breuissima stantis hominis accipiendum. Ipsa tamen ad sui uariationem collata nusquam breuior est, quā quum Sol in puncto est maxime ab æquatore elongationis: à quo quanto magis in Austrum uersus abierit, tanto meridiana illa nostra & septentrionalis umbra fit protractior, idq; in certo gnomone, & corpore ad perpendicularum erecto: quod in huiusmodi umbrarum obseruatione fieri debet. Simili modo unam umbram in meridiem uersam hi habent, qui extra tropicum sunt Capricorni: breuissimam quidē cum in ipso Capricorno Sol est, longiorem autē cum magis magisq; usque in Cancrū abierit. Rursus omnes hi qui Zenith sub tropicorū punctis habent, unum habent umbræ genus: uerū in cōtraria latera proiectae, pari modo cū his qui utriusq; extra suos tropicos siti sunt. Quod si incidentiam radij perpendicularē inter umbræ species numeramus, ut certe in lib. de ordinibus caelestibus Cleomedes numerat, umbram appellans perpendicularē, hoc est perpendicularū, tunc semel in anno utriusq; cum in tropicis Sol circunuioluitur, id umbrae genus habent: sed potius nulla est umbra, ut in Syene fit, de qua Lucani notus est locus. Nec in Syene tantum, sed in toto eius paralleli ambitu, ubi ubi tellus extiterit, etiam si homines non habitent: corpus enim rectum quodcunque illic sit, semel in anno cum in meridiem Sol abierit, nullam umbram reddit, aut, si mauis, umbram per perpendicularē, hoc est normalem, siue quod idem est, perpendicularē. Nam ut Lucanus libro nono ait: Hic quoque nil obstat Phœbo quum cardine summo Stat librata dies, trūcum uix protegit arbor, Tam breuis in mediū radijs compellitur umbra. In quem locum quoniam prouocante memoria incidimus, monendus fides lector est de uersibus statim sequentibus: Deprensus est hunc esse locum &c. Quibus circa terrae tractum uix tropico Cancrī subiectum ex Ptolemaeo, Strabone, ceteris, Aequatorem inducit, tanquam Hamonis Abasis sub æquatore, & nō potius sub tropico sit. Certum autem est, frequentissimæ Africae partem citra parallelum esse Cancrī: quod ignorasse uatem tantum, uix credideris, utcunque in loco alieno æquatoris eleganter & docte meminit. Miror uero Sulpitium, & Omnibonum uiros doctissimos annuere Lucano potuisse, tanquam apta referenti, cum Hamonis Abasim citra Cancrum esse notius sit, quā ut referri debeat. Non absimilis huic locus est apud Lucret. lib. 1. Loc. 14. libro sexto, qui latera terrae maxime in contrarios cardines diuersa daturus sic ait: Nam quid Britannis coelum cretij.

Umbra multata differentia.

Primus de umbris canon.

Secundus canon.

Locus Lucani.

- differe uidetur. Id quod in Aegypto est: qua mundi claudicat axis. Quid uero quod in Ponto est, differre à Gadibus, atque usque ad nigra uirum percoctio secla colore: Vbi, nisi fallor, Aegyptum putat in altero trans equatorem latere sitam, qua mundi claudicat, hoc est in latus meridici uergat axis. Nimirum falso, cum tota sit Aegyptus citra æquinoctiale in nostro hemisphærio sita, Ptolemæo, reliquisq. Nec sunt Antæci nobis Aegyptij, multo autem minus Antipodes, quod doctissimus tamen, et plurimæ lectionis interpres inibi tradit: quod si qui Aegypti uocabulo interiorem Aethiopiam intelligere malunt, uideant illi quanto abusu id committant, cum plerique omnes Aethiopiam ab Aegypto separarint. Ad umbras reuertamur. Quorum Zenith intra tropicos est, his bis in anno, cum in meridiano Sol est, nullæ fiunt umbræ: semel quidem ex accessu Solis è tropico Capricorni ad Cancrī parallelum euntis, et rursus cum hinc in Capricornum egreditur. Hoc enim modo fit, ut quodlibet punctum meridiani dati Sol suo ambitu bis attingat. Rursus uero omnes illi duplicem umbram habent, alteram in Austrum proiectam cum ipsis septentrionalis Sol est: alteram in Aquilonem expansam cum Solem ab Austrino latere habent: hæ umbræ longiores breuiioresq. sunt, prout aut prope Zenith fuerit Phæbus, aut ab eo ipso remotior. Præterea umbra meridiana illis longissima est, qui proxime tropicum Capricorni adhabitant, breuissima septentrionalis, sicut septentrionalis his maxime expansa, qui proxime ad Cancrī tropicum adhabitant, et breuissima Austrina umbra. Qui autem sub æquatore sunt, eas habent certo tempore alternatim pares: umbra enim proiecta à corpore recto sub æquatore, dum Sol Cancrū tenet, par est umbræ proiectæ, quam habet quum in Capricorno est. Nisi longiorem Australem ea causa putamus, quod Sol dum in Capricorno uersatur, terræ est propior, et contrapositum augi sue locum tenet: alioqui in æqua parallelorum solstitialium distantia par ratio fuerit. Gratia autem exempli duplicis umbræ, statuo sub æquatore corpus rectum. Id à tempore uerni æquinoctij, quum in æstiuis signis Sol est, omni meridie umbram in Austrum proijcit, tanto longiorem, quanto magis Sol Cancro adproximat, in ipso autem Cancro longissimam habet. Vice uero uersa ab Autumnali æquinoctio per omnia brumæ nostræ signa, Sole ad meridianum ascenso, umbras in septentriones uertit, quas Lucanus tertio libro dextras intellexit, ut eas quæ in Austrum abeunt sinistras, quando inquit: Ignotumq. Arabes, et uos uenistis in orbem, Umbras mirati nemorum non ire sinistras. Bona enim Arabiæ Felicis pars trans tropicum Cancrī in rubrum imminet pelagus: unde qui in Macedoniam Pompeij auspicia contra Cæsarem sunt secuti, in latus nostrum egressi, admiratione capti sunt, causam in promptu non habentes, quod æstiuo tempore illie quoque ut in Arabia sinistras, id est in Austrum proiectas umbras non haberent. Dubium uero est, quod Solinus ait, umbras quæ nobis dextræ sunt, illis esse sinistras: nam et ipsi umbram habent dextram nostræ conformem, id est in septentrionem uergentem, cum Sol in latere ipsis Austrino est. Sinistram uero, quam ipsi habent, nos, qui septentrionis latus, inhabitamus, à meridie habere nullo modo possumus. Quomodo igitur, ut ille putat, eadem umbræ sint? Mirum autem quod Lucani expositores sicco pede cum locum præterierunt. Plinius sexto libro scribit, legatos qui è Taprobana ad Romanos uenerint, maxime miratos fuisse, quod umbras in nostrum cælum cadere animaduertissent, non in suum, Solemque à leua oriri, et in dextro occidere, potius quam è diuerso. Quem lubricum Plinij locum non cuius grammatico intelligere promptum est. Adde ad illa, quod qui intra tropicos propius æquatorem habitant, etiam in ortum prospicientes, modo à dextris oriri Solem uident, modo à sinistris. Præterea citra tropicos sub septentrionibus habitantibus Solem deteriorem fieri æstate orientem, quam his qui quouis intra tropicos loco habitant. Dextrum ipsum Lucanus ab ortu mensus est. Sicut Ouidius libro secundo Metæ. Ne uel dexterior tortum declinet ad Anguem, Ne uel sinisterior præsum rota ducat ad Aram. Nam oriens, unde initium motus Solis est et astrorum, dextrorsus septentrionem habet, sinistrorsum meridiem, ut Raphaël scribit Volaterranus. Nam Vitruuius capite sexto, libri de Architectura noni, Sydera Borealia, quæ citra tropicum sunt Cancrī, orientis dextra uocat, ut illa quæ ultra Capricorni parallelum in meridianas partes à natura distributa sunt, orientis sinistra esse ait. Macrobius quoque libro Satur. primo, ubi de Zodiaci signis sic ait: Et ut ab Ariete incipiam, magna illi concordia est: nam et is per sex menses hybernales sinistro incumbit lateri, ab æquinoctio uerno super dextrum latus, sicut et Sol ab eodē tempore dextrum hemisphærium, reliquo tempore ambit sinistrum: Hæc Macrobius, quibus innuit, meridiana signa in sinistrum, septentrionalia in dextrum uergere à uetustis fuisse creditum. Quod locus Ouid. dignissimus notatu indicat lib. Metæ. 2. Signaq. sex foribus dextris, totidēq. sinistris. Quo in loco aduertendū, fores cœli obseruatione Astronomica bifariam describi posse, secundū duplicē Solis motū: eo enim quo cū firmamento ab ortu in occasum abit, fores in lateribus orientis et occasus designat: quas Ianus, quæ ueteres Solē temporū authorē intellexerūt, apud Ouid. li. fast. 1. intelligit, quando ait: Præsideo foribus cœli cū mitibus horis, Et redit officio Iuppiter ipse meo. Alio motu, quæ uelut suū singuli errones, propriū habet, per signa Zodiaci mēas, iā Austrinū, interī Aglonis latus oberrat: et eius in Fores anni. æquinoctijs fores statuit, quas uersu paulo ante citato Naso intelligit: et uocari fores anni possūt, quæ nobis reuera

In Ariete sunt. Neq; non à Martio ueteres annum orsi, id obseruasse uidentur, quanquā Georg. 1. lib. Maro, Cāt didus, inquit, auratis aperit cum cornibus annum, Taurus. &c. Seruius tamen nostram sententiam confirmans, aliud esse ait annum aperire, aliud annum incipere. In Tauro enim longiori iam factō die, & calore augeſcente cceptum esse annum intelligimus, qui in Ariete tamen coeperit, nam in Piscibus cum Ouidius finit Meta. lib. 10. Tertius equoreis inclusum Piscibus annum Finierat Titan. &c. Quod autem nobis Boreale latus tenentibus

Alit^a formicas nō minores maximis canibus, quas more Gryphorum aurum penitus egestum, cū summa pernicie attingentium custodire commemorāt. Immanes & serpentes aliqui, ut Elephantēs morſu atque ambitu corporis afficiant. Tam pinguis alibi, & tam feracis soli, ut in eo mella frondibus defluant, lanas syluæ ferant: arundinū fissa internodia, ueluti nauitas binos & quædam ternos etiā uehant. Cultorum habitus mōresque dissimiles: lino alii uestiuntur, aut lanis, quas diximus, alii ferarum auiumq; pellibus, pars nudi agunt, pars tantum obscena uelati, alii humiles paruīq; alii ita proceri & corpore ingentes, ut elephantis etiam & ibi maximis, sicut nos equis, facile atque habiliter utantur. Quidam nullum animal occidere, nulla carne uesci optimum existimant: quosdā tantū pisces

Aries efficit, hoc idem Austrino latere Libra prestat, pari per omnia ratione: nam in Ariete autumnū habent illi, & in Libra uernū tempus. Sunt igitur sinistri signorum ambitus fores in Libra, dextri in Ariete. Aliæ uero Solis portæ sunt in ipsis solstitiorum initijs sitæ: quas ambitus Solis ceu metas quasdā esse lib. de somnio Scip. primo Macrobius testatur. Aliæ igitur sunt coeli fores, quas horas tenere dicitur Homerus lib. Iliados. 7. scribit. Aliæ fores anni, aliæ Solis portæ. Porro alias dextri & sinistri obseruatio maxime uariet, qd̄ inter recentiores perquā diligenter adnotauit Cælius Rhodiginus lib. 1. cap. 9. meminit & in placitis philosophorū Plutar.

^a Formicæ. In eandē sententiā Formicæ Indi- Strabo, & lib. 3. Herod. Plin. cap. 31. cæ. undecimi, tantas esse eas scribit, quan-

tus Aegyptius lupus est: hos aut̄ constat alijs esse minores, ut lib. 8. idē tradit. Non igitur ad Indicos, sed ad nostrates referamus. Indici enim maximi sunt, ut lib. 16. Diodorus de canibus à Sophyte Alexandro donatis, & 17. Indici canes lib. Strabo testatur. Quanquā Plinius. 8. lib. & Solinus (ut id obiter annotem) de canibus Albanis referūt Alexandro donatis, alios forte authores secuti. Albanorū aut̄ seuissimos canes esse, ante ex Valerio Flacco docuimus. Philostratus contra plurimum sententiā in India Gryphes locat auri effossore, lib. 3. b Serpentes. Plinius. 8. lib. ex Megasthene, tradit Indiæ serpentes in tantā magnitudinē adollescere, ut solidos hauriāt ceruos taurosq;. Idem uerbis, ut solet, mutatis Iulius Solinus Plinij simia retulit. c Lanæ. Ideo. 10. cap. 12. libri Plinius ait, suas arbores uestire Indos, quibus uerbis lanigeras esse cōstat. d Arundinum. Plinius. 2. cap. septimi de insignibus in India, Arundines tantæ, inquit, proceritatis, ut singula internodia alueo nauigabili ternos interdū homines ferant. Sūt enim, ut Strabo scribit, erectiores tricentū passūū longitudine, humiles quinque genū, tanta crassitudine, ut quibusdā diametros sit ternū cubitorū, quibusdā dupla. De harundinibus Indicis libro. 3. Herodotus. Saccarū edunt quod Zucarū uulgus nominat, magni in medicinis usus. Id non est aliud quā mel in arundinibus collectū gummi modo cādidiū, dentibus fragile, authore Plinio cap. 8. lib. 12. Ideo de Indis libro. 3. Lucanus: Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos. e Cultorū. De Indorū moribus multa Strabo, pleraq; omnia Solinus, nec indiligenter hodie Cælius Rhodiginus ex Strabone, cap. 31. libri. 10. multa. f Lino. Lucanus lib. 3. Et qui tingentes croceo medicamine crinem, Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis. g Humiles. De humilibus Strabo ex Megasthene, sed fabulosa existimat. De proceris cap. 2. lib. 7. Plinius qui multos in India quina cubita longitudine excedere constare ait. h Nulla carne. Ex Herodo. ita & Græci, qui Pythagoram secuti sunt, nam Bracmanum philosophandi genus, ut indicat Strabo, nō adeo à Pythagoricis placitis alienū est. Adnotauit Porphyrius Platonius, sapientes Indorū nominatos fuisse Gymnosophistas: qui quidem si generis successione in studio religionis & sapientiæ procederent, Bracmanes dicti sint: qui uero idem electione tantum profiterentur, Samaneos dictos ait: quorū uitam Bardesanes Babylonius descripsit. Hi tantum futuræ uitæ tribuerunt, ut ualidi, & quieto in corpore bene habentes, uitam tamen presentem inuiti tulerint, ac non raro nulla urgente causa ultro sibi mortem consciuerint. Alias in India sunt rei pecuariæ dediti, qui cruda carne uescuntur, Herodoto. i Pisces. ut hodie quoq; sunt & nostris, qui à carnibus abstinent, rem magnam uidelicet præstare se putantes: quasi ille maiori uictoriæ corolla indignus sit, qui carnibus

Solis portæ.

Formicæ Indi-

maximi.

Arundines Indice.

Saccarū unde.

Bracmanes.

Samanei.

- uescens nec genium defraudans suum, illa sum pudicitiae & castitatis candorem seruat. Equidem, nisi fallor, praecleariora illi trophaea statuenda puto, qui pugna acriori uictor cuaserit. Melae uerba uidetur in sua transulisse Solinus. a Parentesq; Herod. 1. lib. Quoties, inquit, ciuium aliquis aliquando egrotat, uirum quidem suum maxime familiares interimunt, quod dicant illum morbo tabescentem carnes ipsis corrupturum: & licet se neget egrotare, nihilominus isti non ignoscentes necant eum epulanturq;. Idemq; mulieres solent. b Senectus. Quin nec senectuti parci Herod. tradit. At Solinus, Sunt, inquit, qui cum incubuere morbi, procul a ceteris in secreta abeunt, nihil anxie mortem expectantes. Curtius lib. 7. Quis autem segnis aetas, aut incommoda uoletudo est, expectatam mortem pro decore uitae habent. Idem: Vnum agreste & horridum genus est, quod sapientes non tant: apud hos occupare fati die pulchrum, & uiuos se cremari iubet. Hinc illud Lucani lib. 3. Quicq; suas struxere pyras, uiuicq; calentes Ascendere rogos. &c. Habent autem suos, ut dixi, sapientes Indi, quorum potissimi Bracmanes, quos Apollonius in terra esse, & non esse in terra dixit, sicut Philostratus scribit lib. 3. ob perpetuam, ut puto, rerum coelestium contemplationem. Hi mundum dixere creatum corruptibilemq;, & sphaericum, quem uniuersum conditor & administrator omnium Deus peruadat. Nostram autem uitam nil esse aliud, quam uiuidum quendam hominis conceptum, mortem uero natiuitatem ad ueram illam Germanae. & felicem uitam, his qui recte philosophati sunt, authore Strabone. Germanae alij, ut plurimum syluas habitant, Gymnosophistae. syluestribus fructibus uescentes, uiniqu; & Veneris expertes. Gymnosophistas. 7. lib. Plinius ait ab ortu ad occasum perstare solere, contuentes Solem immobilibus oculis, & ob feruentes harenas toto die alternis pedibus innysa. sistere. c Nysa. Plinius: Nysam urbem pleriq; Indiae adscribunt, montemq; Merum Libero patri sacrum, unde origo fabulae Iouis femine editum. &c. Rectius Ioui sacrum montem Pomponius dixit, unde locus fabulae datus sit. Arrianus lib. 5. Inter Cophenem & Indum amnes sitam esse retulisse ueteres ait: a Dionysio uero conditam, quo tempore ad Indos profectus est, prope omnes tradunt. d Meros. Curtius. 6. lib. Nysa, inquit, sita est sub radicibus montis, quem Meron accolae appellant: inde Graeci mentendi traxere licentiam, Iouis femine Liberum patrem esse celatum. Graece enim μῆρος semur dicitur: fecit igitur uocis ambiguitas diuersa significantis, ut commode Graeci fabulati sint. Arrianus iuxta Nysam magnam copiam esse tradit hederarum, quae nusquam alibi apud Indos nascatur: montem ipsum ea & Lauro uestitum, lucos amoenissimos habere, & omni ferarum genere abundare: in quem cum equitatus peditusq; parte uisendi gratia Alexander conscenderit. In hoc uero, nisi fallor, a Mela Curtioq; dissentit, quod Liberum ait ita uocari montem uoluisse memoriae gratia, quod in Iouis femore succreuerit. e Genitum. Ergo Thebanus non fuit? Arrianus certe dubitat an ad Indos unquam Liber Thebanus uenerit: nam fieri potuit ut ad Indos profectus crederetur, quod in India, ut lib. 4. Diodorus ex multorum sententia scribit, Liber fuit indigena, qui terra sponte uitam ferente ex uia uinum elicere docuit. Ita & Argiuo Herculi, ut diximus, ea attributa sunt, quae plurimum erant. Lege a principio libri. 15. Strabonem: Herodotus. 2. lib. (tanta dissensio est, nisi ad diuersos referas) scribit Graecos tradere Dionysium editum statim in Iouis femore insutum, portatumq; in Nysam illam, quae supra Aegyptum in Aethiopia est. In quam sententiam & Diodorus. 4. lib. de Dionysij ortu refert, nec plane femori insutum, sed Mercurio datum, ut in Nysam deferretur, a Nymphis omni studio curaq; educandum. Labitur autem Tortellius, quod illam Indicam Nysaeam, hanc Aethiopicam, sive, ut ipse putat, Arabicam Nysam nominari tanquam ad differentiam credidit. Fabulam refert: a Metamor. Ouid. & loco iam citato Diodorus. f Materia. Argumentum fabulae idoneum. g Error. Si ita re ipsa contigisse crediderunt. h Palibotri. Plin. 19. cap. 6. lib. multa de Indiae gentibus locutus. Sed omnium Prasij. inquit, in India prope, non modo in hoc tractu potentiam claritatemq; antecedunt Prasij, amplissima urbe ditissimaq;

issimaq; Palibotratunde quidam ipsam gentem Palibotros uocant, immo uero tractum uniuersum à Gange. Re Palibotri.
gi eorum, peditem sexcenta millia, equitum triginta millia, Elephantorum nouem millia per omnes dies stipendi
antur: unde coniectatio est ingentium opum. Hec Plinius. In illa sententia Mela quicquid inter Gangem & In-
dum est, apud maritima Palibotris tribuit. a Iolida. Iolin promontorium, quod intra Gangem & Tamò Iolis.
interfit, solus mihi Pomponius reddit: nam alibi, quod sciam, non legi, sicut ne de Tamo quidè, nec de Cudo: quā-

à Gange ad^a Iolida^b Nysii, ubi^c magis quàm ubi ha-
bitetur, exastuat, d^d atræ gentes, & quodammodo
Aethiopes. Ab Iolide ad Cudum recta sunt litora,

quàm notum est ex ipsis uerbis suis,
ita à meridie Eoam Asiae partem Ta-
mo terminari, sicut ad Thabin finiur
eadem, flexu litorum in septentrionē
uerso. Sed quæ insignia sunt in extimo
litore, sinus est Magnus cognomina- Sinus magnus.

tus, inter Chersonesum, quam auream cognominant, & eam terram quæ longo tractu in meridiem procurrit:
post quem Gangeticus est, ab anne quem recipit dictus, inter quem & Indi ostia amplissimus litorum & innu- Gangeticus.
meris populis urbibusq; habitatus tractus. b Nysii. à Nysæis alij, manifesto argumento, nam hos propius
Indum à Nysa dictos, Curtius, Arrianus, & Diodorus referunt: illos Pomponius extra Gangem statuit, ut inde
ad Cudum usq; alterum litus, & id quidem rectum in Tamò immineat. c Magis quàm ubi habitetur. Ma-
ior aestus est quàm usq; alibi ubi habitatur: quod non tam ex eo prouenit, quod sub Cancro sunt, quàm quod aut
planicie siti nuda, aut aquarum penuria torrida, aliæ huiusmodi ratione, unde fiat quod insolētiore illic aestus
sint: aliàs Sole Cancrum tenente non est dubium omnem Indiae tractum parallelo uicinum tropico grauissimo
calore infestari diebus multis, nisi priuata cause temperent: multo enim seuior aestus est Tropicos tenentibus,
quàm esse sub equatore aliquo modo possit, quod primo libro late docuimus. Constat autem totam litoris Indi-
ci oram ultra Cancrum exporrigi, cum aurea Chersonesus etiam æquinoctiali subfit, & extime oræ pars trans
eum adusq; Capricorni parallelum pertingat, ut recentis experientie tabulæ monstrant. d Atræ gētes. Indi atræ.
Minus tamen quàm Aethiopes. Plinius lib. 6. A Gange, inquit, uersa ad meridiem plaga, tinguntur Sole populi,
iam quidem infesti, nondum tamen Aethiopum modo exusti, quantum ad Indum accedunt, tantum colore præse-
runt Sydus. & c. Ferunt & Aegyptios Thebaicæ nigrescere nonnihil, uerum tertio in loco esse, ut primū Aethio-
pes sint, reliqui Indi, postremi Aegyptij. Ideo lib. 4. Manilius sic: Aethiopes maculant orbem, terrasq; figurant, Manilius.
Perfusas hominum gentes minus India tostas Progenerat, mediumq; facit moderata tenorem. Iam propior tel-
lusq; natans Aegyptia Nilo Lenius irriguis infuscat corpora campis. Quod ad nigredinem attinet, Alexan- Cur nigri Ae-
der libro problematum primo querit, qua de causa Sol hominem nigrum reddat, linteum candidius faciat, cerā thio-
emolliat, lutum induret? & respondet prædictorum causam esse materiæ patientis aptitudinem. Materiæ nanq; -
nostri corporis, inquit, excepta pituita, quoties nimium recalescunt, per cutem nigrant. Albertus Germanus, ma- Albertus.
gnus in omni philosophia uir, in eo libro quem de locorum natura scripsit, Austrinos homines & Aethiopes ma-
xime nigros esse, cum ob locorum, quæ incolunt, æstum ex Sole, tum etiam propter sui corporis caliditatem. Nā
primum horum semen generationis calidum est, & matrix mulierum admodum calida & sicca: unde fit, ut deco-
ctione fortissima conceptum sperma digeratur, fiatq; crescentis sætus sanguis adustus: cumq; humidum subtile ca-
lore loci educatur, & grossum terrestre aduratur, manet ipsum, & nigredinis est causa. Fiunt itaq; terrene com-
plexionis membra ualida, & ossa albißima, ut in dentibus eorum uidere est: caro autem sanguine perfusa fisco,
& oculi ex calore frequentibus uenulis sanguinei, qua de re & Aethiopum ipsis nomen est. Præterea corpora
leuissima, & animi uis in ipsis, qui magnam sustinent æstus intemperiem, imbecillis & hebes est, propter euapo-
rationem & defectum spiritus animalis. Quamquam qui sub equatorem uergunt, propter temperiem maxime
animo ualeant: nam agilem habent spirituum subtilitatem, ut qui nimis frigidis locis degunt, non minus fiunt he-
betes, atq; illi qui nimis calidis. Siccitas etiam & caliditas causa est, quare Aethiopū Indorumq; pili pauci sint,
& crispi, ut est notum. Strabo decimoquinto libro fuisse indicat, qui aquis causam nigredinis tribuerint, quod pe- Strabo.
regrina quoque pecora eam potentia colorem uariant. Theodectes clarus scriptor ad Solem retulit, quem ma- Theodectes.
le Onesicritus reprehendit, etiam si annuit Strabo: nam propinquior esse Sol dicitur, cum in zenith magis incli-
nat, hoc modo & Indis & Aethiopibus adproximat. Falsum uero est Solem ab omnibus equaliter distare, cum
in Capricorno propinquior sit terræ, quàm quando in Cancro est, ex communi Astronomorum sententia, Theo-
dectes senarij hi sunt: Quibus propinquam Phæbus admouens rotam, Atra fauilla corpora infestit uirū, Calori-
busq; adurens præpotentibus, Retorridas crispauit illorum comas. Strabo tradit in India pensiles esse ipsis co-
mas ob aëris humiditatem, nec ob adustionem, sed ex genitura magis nigros esse. In quam sententiam Arrianus
quoq; lib. 3. perpulchra scripsit. Ego in Alberti sententiam pedibus eo. Cur uero Sol nigriorem inducat, & non

- ignis, apud Aristotelem, lege sectione ultima problematum: & adde Solem uideri radio simul & calore parte agere, idq; continua duratione in multos menses. Ignem autem non pariter, porro Solis uehementissimus influ-
Cur Australes xus est, ignis nullus. **a** Timidiq;. Nam cum porosa eorum sint corpora, & multa spirituum resolutio, ob
timidi. aërem calidū, & magnam Solis uim, corda frigidiora habent, ideoq; timidi sunt, Alberto. Ideo Aristoteles, sūt,
 inquit, fortes qui calida sunt natura: timidi uero qui exangues refrigeratiq; sunt: fit igitur, ut qui loca inhabitāt
 calida, refrigerentur: qui frigida, con-
 calecant. &c. Ea causa qui Europā
 inhabitant, & in Asia Scythiam, si
 alijs conseras, omnium bellicosissimi
 sunt. **b** Hemodo. Tauri parte,
 indigenæ enim per partes uocant Pa-
 ropamisum, & Hemodum, & Imāū,
 & alios, sed Caucasum Macedones,
 ex Strabone lib. 15. **c** Simul.
 Postquam. **d** Maximus. Decē
 & nouem amnes in eum corruant,
 quorum plurimi nauigabiles. **e**
 Decem millia. Plinius. 18. cap. sexti,
 octo millia passuum amplum esse scri-
 bit, ubi minimum patet: ubi immodi-
 cum stadiorū centum, altitudine nus-
 quam minore passibus. 20. De hoc &
 Indo omnia ex Plinio, Strabone, Dio-
 nysio, Curtio, Arriano, Solino, cæteris
 propè notiora sunt quàm ut referri
Hypasis. debeant. Id nota uero, Hypanim in In-
 dia Eustathio, & plerisq; alijs dictū,
 Arriano & Philostrato Hypasim di-
 ctum: ut non re solum ab illo Scythi-
 co, sed nomine quoq; differat. In qua
 sententia & Hermolaus est, apud Plin-
 ium sexti libri. 17. cap. Hypasim, non
 Hypanim legens. Cum Hypanim tamen uetusta Martiani exemplaria retineant, nec refragetur Plinij locus eos
 reprehendentis, qui Hypanim in Asia parte statuerint, cum per Asia partem Scythiam Asiaticam intelligat, ipso
 etiam Hermolao testante. Hoc obiter & in transcursu adnotandum duxi, Plinium. 12. capite quarti libri, & de
 simo cap. libri trigessimiprimi scripsisse in Boristhenem Hypanim Bioreum corruuari diligentiorum authorita-
 te: mox eodem in quarto tanquam sui oblitus, nisi fallor, Hypanim ait manifesto alueo in Bugem, naturali in Co-
Paropamisus. retū influere. **f** Paropamisus. A quo & Paropamisus Satrapia, & Paropamisadae accolæ dicti. Tauri ille
 pars est, iuxta quem brumæ tempore adeo altæ niues premunt terram gelu, & perpetuo penè rigore constri-
 ctæ, ut ne hominum quidem feræ uel ullius uestigiū extet: obscuri cæli uerius umbra, quàm lux nocti similis pre-
 mit terram, uix ut qui prope sunt, conspici possint. Ibi Alexandri exercitus maxime aliquando ob gelu periclitā-
Indi magnitu- tus est, ut. 7. libro Curtius tradit, ex quo illa deprompsimus. In Paropamisus fabulosus ille specus monstratus, in
do. quo ligatus Prometheus fuerit, cuius primo libro meminimus, ex Philostrato: eius sententiæ accedunt libro se-
 ptimo Curtius, & quinto libro Arrianus. De amnis quos Indus recipit. 20. cap. 6. Plin. **g** Exæquat.
 Quadam aquarum modestia nusquam latior, inquit Plinius. 50. stadijs, aut altior quindecim passibus, ampliissi-
 mam insulam efficiens, quæ Prasiane uocatur, & aliam minorem, quæ Patale, Deltae Aegyptiæ persimilem Cur-
 tio. **h** Duobus ostijs. Strabo quoq; duorum meminit, sed plurimum Ptolemæus. Tradit libro ultimo Arria-
 nus Indicos amnes omnia illa animalia gignere quæ Nilus, Hippopotamo excepto, præterea & rigare la-
 toq; in campos dispalescere, quibus in cognito orbe nusquam maiores existant. **i** Chryse. Plinius non
 ad Tamum, nec Gangem, sed extra ostia Indi Chryse & Argyre, inquit, insula fertiles metallis, ut credo: nam
 quod alioqui tradidere aureum argenteumq; ijs solum esse, haud facile crediderim. **k** Vocabulo. & γυρ-
Taprobane. & enim argentum, & γυρ & aurū significat. **l** Taprobane. Plinius lib. 6. Taprobancem, inquit, alterū orbē

terrariū esse diu existimatiū est, Antichthonum appellatione. Ut liqueret insulā esse, Alexandri Magni ætas resq̃ præstitere. &c. Meminere huius insulæ passim alij, sed nemo Plin. diligentius: cum quo tamen mihi hoc in loco amplius agendum est, ut certe non gloriæ aut æmulationis, sed ueritatis studio ostendam lapsos ueteres, ipsumq̃ Plinium citra delectum tradidisse, quæ pro ueris indubijsq̃ haberi uoluerit, quorum est deprehensa falsitas. Nam. 22. cap. sexti libri, ubi multa de hac insula mentio, inter alia refert, legatos ex Taprobane cum ad nos uenissent, miratos esse Septentriones & Vergilias, ueluti in nouo cœlo: Lunam uero apud ipsos non nisi ab octaua die ad quintamdecimam supra terram aspici. Paulo uero supra ait ex ueterum traditione septentrionē non cerni. Quæ uerba, præterquā quod nimis sunt iciuna, in re explanatiū tradenda, dubium faciunt, quoniam loco Taprobanem esse Plinius crediderit, nam uerū nunquam erit nō cerni septentrionem, nisi in multo spatio ultra æquinoctialem sita sit: cum habentibus declinationem Austrinam. 24. & amplius graduum, Vrsæ maioris stellæ cerni possint. Porro extremum caudæ maioris Vrsæ à polo distans. 38. graduum interuallo, his primum ad horizontem uoluitur, qui triginta octo graduum latitudinem meridianam habet. Præterea ultimum caudæ minoris Vrsæ, ut principes tradunt Astronomi, à uero puncto polari. 4. graduū interuallo abest, & cerni potest ab oib. his qui latitudinē meridianā habent. 3. graduum, cum ipsis adhuc supra horizontē sit. Dubitas? Quis nescit omnem stellam, inter quā, dum altissime mergitur, & Zenith prospicientis fuerint gradus nonaginta, hoc est quadrantis interuallū, eam in horizonte primū esse prospicientis: Zenith enī ad horizontem undiquaq̃ spatium est 90. graduū. Eā uero quæ pluribus gradibus abfuerit, perpetuæ esse occultationis, sicut illa semper apparet, aut apparere potest, quæ citra. 90. gradus in cōspicuo cœlo est. Quod si minor Vrsa tota cernitur uel ab his qui certo spatio trans æquatorē sunt siti, quis dubitat de maiori, cuius stellæ multo amplius à polo elongantur: in uniuersum autem ita contingit, ut stellæ maioris declinationis quā sit eleuatio æquinoctialis perpetuo appareat, si declinatio septentrionalis fuerit: si uero meridionalis est, semper lateat, referendo hoc ad eos, qui citra æquinoctialem in Arcton uersus habitant. In Austrum enim uergentibus modo contrario eueniret, suis semper ipsis apparentibus, nostris interim occultis. Quod si Plinij uerba paulo diligentius legerimus, deprehendimus citra æquatorem Taprobanem statuisse, quemadmodum Ptolemæus, de quo mox dicam: nam à Colaico promontorio Indiæ quadridui tantum nauigatione abesse ipsius Claudij temporibus legatos retulisse ait. Addo, quod Solis insulam dicit medio in cursu obuiam fieri nauigantibus. Constat etiam ex tabularū fide nullā esse celebrem adeo insulam in Austrino Oceano, quæ quadridui nauigatione peti posset, ea excepta, quam Taprobanem uocat Ptolemæus. Addo, quod Seras quoque ab ipsis aspici scribit: quod quidem intelligi poterat de his, qui ad se mercium gratia uenissent. sed addidit, notos etiam commercio, quod Solinus explicatius referens, Cernunt, inquit, latus Sericum de montium suorum iugis. & Hermolaus hanc sententiam probat, uideri scilicet Serum ex Taprobane tractum. Postremo ab Onesicrito prius, mox ab Amij Plocamij liberto cognitam indicat, qualis esset. Cum uero hic è sinu Arabico, ille ab Indi ostijs soluit, uerisimile est, utrunque in eam appulisse insulam, quam Taprobanem Ptolemæus uocat. Sed quid opus de insulæ situ querere? In continente Indiæ ea quæ intra Gangem est, Vrsas nō uideri in anno, nisi semel diebus quindecim aserit. 75. capite secundi lib. & 19. sexti. Modestius Mela alicubi in India neutrum septentrionem cerni dixit: quam sententiam, pro recenti locorū experientia nō adeo reiecerim. Quod ad Plinium attinet, constat hanc orā omnem, cuius ipse meminit, citra æquinoctialem terminari, ubi maxime prominet. Et sub æquatore, cuius horizon per polos transit, omnes stellæ oriuntur & occidunt, apparentq̃ circunquaque prospicienti: quid obsit quo minus Vrsæ citra æquinoctialem cernantur? Quanquam minus cerni septentrionem concedam, quando in eo signo Sol est, in quo Vrsa cum eo occidit per noctem latens: ita ut quando ex eo signo Sol abiit, post occasum apparere incipit, semperq̃ deinceps apparet, donec circuitu factō idē signum Sol annuus intraturus est. Fit itaq̃, ut pauco tēpore non uideatur septentrio in India, alioqui multis mensibus toto anno supra horizontem conspicius. De Vergilijs, quod ait, non cerni eas, multo insignius erratum est: nam si damus ut tantum ultra Capricorni tropicum ab æquinoctiali abscedat Taprobane, quantum nostræ habitationis parallelus septentrionem uersus ab eodem abest, adhuc conspiciæ supra horizontem Vergiliæ sunt. At ne Plinio quidem persuaseris, tantum ab India Taprobanem amoueri. Dicam explicatius illa, gradus declinationis Vergiliarum, quæ in Tauro longitudinem habent, sunt plus minus. 23. graduū. Est ergo consequens ex canone demonstrato, quem retuli, primum eos qui declinationem habent Australem, uel distantiam Zenith ab æquatore gradibus. 67. in horizonte suo Vergilias habere. Videre ergo possunt quicumque intra illam declinationem habitant. Sed nulla hodie uel maxime in Austrum procurentis Africæ tanta deprehensa est declinatio. Quid illud, quod ait, Lunam quidem apud ipsos non nisi ab octaua ad quintamdecimam supra terram aspici? Id legatorum non erratum dixerim, sed mendacium: illud enim placuit credulis, ut hi ferè solent qui ex ignotis uulgo locis redeuntes, sui admirationem fabulis astruunt. Mirum uero, cur id tantus author nullo planè iudicio

Canon.

Taprobane
ubi?

Locus Plinij.

Alius Plinij lo-
cus.

Locus Plinij.

ueri habito, tradere posteris ceu indubium foret, uoluerit: cum constet nullum esse in tota trium terræ partium continente locum, nullam in omni mari insulam, quæ Lunam crescentem decrecentemq; non uideat, eo modo quo nos, si modo ipsis oritur & occidit. Porro quis non intelligit minime dictum proprie, ab octaua in .15. tanq̃ Luna semper eodē in loco lucis, tenebrarūq; uices peragat, cū adeo id uariet, ut toto anno solari nullus idem sit plenilunij interlunijue gradus, quod ita est notum, ut referre pigeat. Quod si sub polis habitatio foret, contingeret quidē alterutris per sex signa Lunam non uideri, seclusa latitudine: nā equator ita habitantibus horizon esset, uerum non à decimaquinta in reli-

cho dicitur: sed quia habitatur, nec quisquam circū eam esse traditur, propè uerum est. Contra inde illa

quos dies, sed cōtinuis diebus. 14. hoc est medio anno lunari, sicut iisdem dimidio anni solaris ipso Sole carerent, rursum uero eo tempore cōtinuis quatuordecim diebus planē lucentem intuerentur, sicut dimidio solaris anni solarem haberent cōtinuum. Quod si quæ terræ sunt adeo ab sectore in polum alterutrum abeuntes, ut signi gradus aliquot, aut ipsum signum, signæ Zodiaci supra horizonem habeant, certum est Lunam his quandoque nō uideri: uerum non eo modo quo Plinius tradit, sed cōtinuis diebus noctibus uerimmo uero mensibus, prout minus hæ magis uel abfuerint. Falsissimum uero est omnium, quod asseruisse Onesicritum scribit lib. secundo Plin. bis in locis septentrionem non cerni, quibus in locis in die umbræ non sint. Nam hoc modo sub tropico Cancrisitis non cerneretur Vrsa. Quoniam autem in id caput incidimus, corrigendus est error, non Plinij culpa, sed librariorum, ut credo ignorantia admissus. Rursus, inquit, in Meroë insula, quæ est caput gentis Aethiopū, quinque nullibus stadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis in anno absumi umbras, Sole duodecimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinentem &c. ubi non quartamdecimam, sed tredecimam legendum: is enim gradus .18. gradui Tauri correspondet, & in parallelum æque à polo & equatore distantem, cum contraposto gradu incidit. Quanquam non dubito, & in decimoquarto alijsq; uicinis gradibus idem fieri multis Meroë habitantibus, propter insulæ magnitudinem, & non adeo præcipitem uariationem declinationis etiam in Leone: uerum huic non decimus octauus, sed decimus septimus gradus Tauri respondet. Desyderat autē ratio, ut quoties eiusdē incidentiæ Solis in certo parallelo bis nullam umbram in meridiano efficiens, mentionem facimus, toties gradus signorum æquidistantia contrapostos nominemus. Quandoquidem illa causa est, cur bis umbra in certo parallelo nō sit. In eodem capite, Maleum, inquit, motem æstate in Austrū, hyeme ad septentrionem umbras iacere &c. Minime id mirum, cum omne corpus intra tropicos duplex habeat umbrarum genus, ut ante docuimus. Verum quod libro sexto ait, Moneides & Suari, quorū mons Maleus, in quo umbræ ad septentrionem cadunt hyeme, æstate in Austrum per senos menses: id prorsus nego, nisi doceat Plinius Maleum sub æquinoctiali circulo iacere. Id enim his solis quæ sub equatore sunt, corporibus accidit. At Moneides & Suarorum inter gentes, quæ Gange & Indo clauduntur, meminit, toto illo litore longe ab equatore absente. Quod Ptol. docet princeps Cosmographus, cuiq; in situ locorum tractus Austrini, quod Alexandria scripsisse creditur, magna fides adhibenda est: nec est ut de latitudinis siue declinationis certitudine quis ambigat: nihil est ad deprehendendum facile magis. Utinam adeo de longitudine constaret. Porro quā scite, quāq; exacte dictum sit Taprobanem iacere inter ortum & occasum, eruditis iudicandum relinquo, etiam si hoc modo referre Solinus uoluit. Quis autem Indiæ locus, quis totius Asiæ est, qui inter ortum & occasum nō iaceat? Multo doctius aptiusq; .10. capite libri sexti, Aethiopiam ab oriente hyberno ad occidentem hybernum sitam esse præterea Italiam inter horam primam & sextam brumalem icedere dixit, hoc est inter meridianam lineam, & hybernum Solis exortum. Illud autem cum ad solam Taprobanem non attineat, omnibus illic inter ortum, &

Locus Plinij.

Maleus mons.

Locus Plinij.

Locus Vergilij

Strabonis obscura tralatio

occasum sitis, ieiunū mihi (saluo tantū uiri honore) cōsumq; uidetur. Retulisset & de Arcturo, quē in Carmania nec omnibus cerni noctibus, nec totis unquam, credidisse ueteres Plinius tradit: præterea quod ad eiusdem tractus amnem Hithanem ex India profectis primum Vrsæ apparere incipiant, nisi ipsa semet satis falsitas reuelaret. Ad Taprobanem reuertamur, quam Ptolemæus docet ita subiectam equatori, ut in Austrum gradibus ferè tribus, in septentrionem tota reliqua mole uergat. In ea uideri Vrsæ possunt, uerum humiliori elcuatione, & qui ipsis orientur, & occidant: nam quod Maro dixit Georg. 1. Arctos Oceani metuentes æquore tingi, ad eos referendum est, quorum declinatio est non minor. 18. graduum: sub horum enim horizonem primum non merguntur: alioqui falsa esset Virgiliana assertio. Quanquam non dubito plerosque ex his qui uerborum ornatui omnia tribuentes, præter historiam fabulam uel nihil tenet reliqui, ita accipere, ut in uniuersum nullis Vrsæ mergi uideantur. Deinachus clarus author Vrsas in nulla Indiæ parie occultari scripsit, ut Strabo libro secundo tradit, ubi permulta de Taprobane, uerum adeo perplexe tralata, ut nisi attentissime legas, capere hærentem sententiam non possis: manifesto argumento, nunquam bene transferri quod ad amissum nō undiquaq; intelligitur.

Ideoq;

Idcoque Ianus de monte Regio queritur alicubi in Strabonis translatis codicibus esse ad Mathematica praefer-
tim attinentia, quae corrupte legantur, nec Graecis admodum respondeant. *a Solis.* Plinius insulam Solis *Insula Solis.*
hoc tractu describit, quae & cubile Nympharum rubens dicatur, in qua nullum non animal absunatur incertis
causis: sed & Solis ostia iuxta nominari potuere, ob aestum intolerabilem, & aquarum longo tractu penuriam:
ideo periclitatum Alexandri illis locis exercitum Diodorus decimo septimo libro scribit. Notum uero est in lo-

ostia sunt, quae uocant^a Solis, adeo inhabitabilia, ut
ingressos uis circūfusi aeris exanimet confestim, &
inter ipsa ostia rara tenet regio ob aestus intolerabi-
les alicubi cultoribus egens. Inde ad principia^b rubri
maris petrinet inuia atque deserta humus, & cineri
magis, quam pulueri similis: ideoque per eam ra-
ra & non grandia flumina emanant, quorum^c Tu-
beronem, & Arusacem notissima accepimus. Ru-
brum mare Graeci, siue quia eius^d coloris est, siue quia
ibi Erythras regnavit, *ἑρυθρὰ θάλασσα* appellat, pro-
cellosum, asperum, mare profundum, & magno-
rum animalium magis, quam cetera capax: primo
recedentis oras^e aequaliter impellit, & ut non intret
interius, aliquantum patens sinus erat. Sed quas ri-
pas inflexerat, bis irrumpit, duosque iterum sinus ape-
rit. Persicus uocatur^f dictis regionibus propior, Ara-
bicus ulterior.

atque inde Arabia, desinitque in sinu Arabico. In eadem sententia sunt Pomponius & Plinius. Curtius libro nono
tradit rubrum mare non à colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythra potius appellari. Multa de
eo Strabo decimo quinto libro. *c* Tuberonem. Plinius, nisi fallor, Tuberonem nominat libro sexto nauiga-
bilem: inibi & Nabrum uocans alium, Ptolemæus Arabem, dubium an illum quem Arusacem Pomponius nomi-
nat. *d* Coloris. Audiui uiram dignissimū fide, qui ad litora usque sinus Arabici à Hierosolymis peregrina-
tus, rubras quidem undas uideri aiebat uerum non esse: nam claram eam admodum, & fontali similem aquae dis-
cebat, si hausta in uas quodpiam funderetur: tribuit igitur ruboris causam arenae nonnihil rufae: lateque à litore
in altum uadosum esse id mare asserbat, unde esset, ut aquarum perspicacia fundi haud alte distantis colorem
aspectantibus redderet. Ceterum id quod extra sinum est, altissimum esse propè omnes quos legerim affirmant.

e Magnorum animalium. Idem Curtius, Arrianus, Diodorus referunt. Rufus in Periegesi ex Dionysio:
Feruēt Erythrei marmora ponti Tota feris: hæc, ut rigidi iuga maxima montes Nubibus attollunt, latus omne
& terga tumescunt, instar in his rupis spinæ tenor arduus adstat, Molibus in celsis scrupus quoque creber in-
horret. At ne quis rapidi subiectus gurgitis unda, Hæc in terga salis lembum contorqueat unquam, Aut se non-
strigenis, hostem licet, inferat aestus Fluctibus, immodice late patet oris hiatus. Quippe feris antro pandun-
tur guttura uasto, Protinus hæc ipsas absorbent fauce carinas, Inuoluntque simul mox monstra uorantia nau-
tas. Hæc Dionysij lectio propè in omnibus exemplaribus non tam corrupta est, quam obscura, ac multo clarius
à Palemone uersa: multis enim in locis à Dionysio tradita Rufus præterijt: rursus de suis passim inseruit, quæ

apud Dionysium non leguntur: quod ante alios nuper prodidit collatione facta Petrus me-
us Mosellanus homo græce & latine iuxta doctissimus. *f* Ae-

qualiter impellit. Aequali flexu. Nam si duos il-
los sinus non fecisset irruen-

do, seorsum patens fuisset. *g* Dictis regio-
nibus. Carmaniae, & Indi-

co litori.

cis maritimis aestum supra modū au-
geri, ob uehementissimam radiorum
Solis perpendicularium, aut rectorū
repercussionem. *b* Rubri ma-
ris. Plinius quoque sexto libro, Post
Carmanos etus initium facit: magno
horum errore, qui sinum tantum Ara-
bicum rubri maris nomine censent: cū
Oceanus, qui & Persicū, & Arabicū
fundit, totamque Eudæmonem abluit,
eo nomine censeatur. Verba Plinij hæc
sunt: Irrumpit deinde (post Carmani-
am) & in hac parte geminum mare
in terras, quod rubrum nostri dixe-
re, Graeci Erythreū à rege Erythra:
aut ut alij, Solis percussu talē red-
di colorem existimantes, alij ab hæc
na terraque: alij à tali aquae ipsius na-
tura. Herodotus libro quarto sinum
Persicum rubrum mare uocans, alte-
ra, inquit, ora à Persis incipiens por-
rigitur ad Rubrū mare, quod & Per-
sicū uocatur: dein gradatim Assyria,

Rubrum mare
quod.

Cur rubrum
mare.

Dionysius.

Petrus Mosel-
lanus.

SINVS PERSICVS.

Sinus persicus.
Arabicus.

Rande ostium. Quod tamen latitudinem habet non maiorem quinque millium passuum, nomen sinui datum ab adhabitantibus Persis, quemadmodum ab Arabibus alter Arabicus dictus: utroque interim rubri maris retinente nomen. Certe tabulas, et situm discere. b Cervice. Collo, nam Persicus sinus prope capitis effigiem habet, et introitus cervicis proceritate.

SINVS PERSICVS.

Persicus qua mare accipit, utriusque rectis lateribus " grande ostium, quasi " ceruice complectitur, deinde terris in omnem partem uaste & æqua portione cedentibus magno litorum orbe pelagus incingens, reddit formam capitis humani. Arabici & os arctius & latitudo minor est, " maior aliquanto recessus, & multo magis longa latera, init penitus, introrsusque dum Aegyptum penè, & motem Arabiæ Casium attingit, quodam " fastigio minus ac minus latus, & quo magis penetrat angustior. " Ab iis quæ diximus, ad sinum Persicum, nisi ubi " Chelonophagi morantur, deserta sunt. In ipso " Carmanii nauigantiū dextera positi sine ueste ac fruge, sine pecore accessibus, piscium cute se uelant, " carne uescuntur, præter capita toto corpe hirsuti. Interiora " Gedrosii, dehinc " Persæ habitant. " Cethis p Carmanios, supra Andanis & Corios effluunt. " In parte, quæ pelagi ostio aduersa est, Babyloniorum fines " Chaldaeorumque sunt,

Chelonophagi.

Carmania.

Hirti homines.

Gedrosia.

Persæ.

Chaldaei.

tem. c Maior recessus. Ideo inter intimū eius sinū & ægyptiū mare Isthmus interest nō amplior. 125. mil. passuum intervallo tā paruo dirimitur: ibi tanta naturæ diuersitas, ut Plin. 11. capite quinti libri scribit, De Casio primo lib. diximus.

d Fastigio. Trans ostiū statim quātam potest amplitudinē occupat, mox sese fastigiat, estque angustissimus ubi intimus. e Ab ijs. Oram hactenus præscripsit, iam repetit accolæ suo, quemadmodum sepe monui, more. f Chelonophagi. Qui ostreis uescuntur, siue testudine, quæ græce χελώνη dicitur. Hæ, ut libro nono Plinius tradit, adeo in Indico mari magnæ sunt, ut singularū superficies habitabiles casas integant. Strab. 16. lib. adeo magnas alio in loco reperiri scribit, ut Chelonophagi in eis nauigēt.

g Carmanij. Ex Oceano in Persicum nauigantibus à dextra Carmani sunt. Carmania ad ostium sinus magis frequens ea parte qua Parthis imminet, deserta est, Ptol. cæteris ferè. De ea perpulchra lib. 15. Strab. h Carne. Ideo Ichthyophagi dicti: quāq; lib. 8. Arrian. supra Carmaniā in Gedrosos Ichthyophagorum tractum esse ait: meminit & lib. 4. Philostratus. Curtius. 8. lib. tradit, iuxta ad Indicam oram gentes esse, quibus ungues prominent nunq; recisi, comæ hirsutæ & intonsæ sint, tuguria conchis & ceteris purgantibus instructa, qui ferarum pellibus teeti, piscibus Sole duratis, & magnarū quoque beluarū, quas fluctus eijcit, carne uescuntur. Stra. certe seuis eos moribus immanes esse testatur, & Crinit. adnotauit ultimo cap. 6. Omnes Ichthyophagos Alexandrū uetuisse uesci piscibus scribit li. 6. Plin. Testis uera

Gel. 4. cap. 9. li. corporibus hirtis in extrema quoque India homines inueniri. Hieronymus lib. contra Iovinianū. 2. Ichthyophagos ait gentem aliubi errantem in litore maris rubri, qui super petras Solis calore feruentes, pisces assent, & hoc solo alimento uictitent. i Gedrosij. Quorum regio Gedrosia, supra quam Drangiana est, & Arachosia, supraque eas in Taurū uergentes Aria & Paropamisus, omnes Satrapie dictæ, hoc est præfecturæ, quas quidā Indicæ attribuerunt, authore Plin. cap. 20. lib. 6.

k Persæ. Potentissimi olim, & frequentissimi Asiæ domini: quorum aliquando metropolis Susa, hi semper ad rubrū mare habitauerunt, unde & sinus Persicus dictus: supra omnem uero urbium elegantiam Persopolis effulsit, à Macedonibus consensu Alexandri direpta: meminere Curtius & Arrianus: arcem eius descripsit diligentissime lib. 17. Diodorus. l Cethis. Est & oppidum cognomine, cuius Plin. meminit. De Andane uero & Corio etiam Ptol.

m In parte. Intimū sinū, quæ opposito tractu sinus faucibus respondet, uide tab. Ptol. quintam Asiæ. n Chaldaeorum. Infra confluentem Euphratis & Tigris, leua fluminis Chaldaei, dextra Nomades Scenitæ habitant, Plinio. Strab. 17. lib. Constituta est, inquit, habitatio quædam Babylonie philosophis indigenis, plurimum circa philosophiam uersantibus, qui Chaldaei appellantur. Horum magna in sacris literis memoria est. Constat autem nusquam diligentius scurimusque Mathematica studia exculta fuisse, quàm apud Chaldaeos. Ammianus uigesimo tertio lib. Hic prope, inquit, Chaldaeorū est regio alitrix philosophiæ ueteris, ut memorant ipsi, apud quos ueridica uaticinandi fides illuxit.

Tigris. Oritur in regione Armeniae maioris fonte conspicuo in planitie, loco nomen Elongosine est, Plinius Tigris: cuius caput. 27. sexti libri. lege. Strabo. 16. libro. scribit Tigrim & Euphratem flumina secunda esse post Indica ad Australes partes defluentia. Nostri e Paradiso eos fluere autumant, ut & Nilum: quod nisi allegoricos intelligas, aut terram etiamnum habitatam Paradisum esse dicas, non uideo, quomodo id sit uerum. Allegoria mihi uidetur ante alios reddidisse Ioannes Picus in ea oratione, quam de hominis dignitate scripsit, uir supra

& duo clari amnes, ^a Tigris Perfidi propior, alterior ^b Euphrates. Tigris ut natus est, ita descendens usque ad litora permeat. Euphrates immani ore aperto non exit tantum unde oritur, sed & uaste quoque decidit: nec secatur continuo agros, sed late diffusus in stagna, diuque sedentibus aquis, & sine alueo patulis piger: post ubi marginem rupit, uere fluuius est, acceptisque ripis celer & fremens per Armenios & Capadocas occidentem petit, ^d ni Taurus obstat, in nostra maria uenturus. Inde ad meridiem auertitur, & primum ^c Syros, tum Arabas ingressus, non perdurat in pelagus, uerum ingens modo & nauigabilis, inde tenuis riuus despectus emoritur, & nusquam manifesto exitu effluit, ut alii amnes, sed deficit.

omnem ingenij captum eruditus, & magnus i religione nostra futurus author, nisi aliud diuina providentia iussisset. Diuus Ambrosius allegoriam sequitur, non negans interim Paradisum esse, quemadmodum Hieronymus & Gregorius, itemque Augustinus: quod monet tamen historiam literae omnibus modis allegoriae preferendam esse, id quod profecto Mosaisca scripturae authoritati debetur. ^b Euphrates. penultima producta contra uulgi usum haec dictio proferenda: extat distichum elegans in uersificationem, qui semel edito carmine penultimam corripuerat: Venit ad Euphraten, undis perterritus haesit, Ut cito transiret, corripuit fluuium. Meminit annis. Plinius. 24. cap. 5. libri Ptole-

maeus montem maioris Armeniae, ex quo oritur, Periardem nominat, qui & Araxem in Caspium effluentem edit. De hoc anne non indigna lectu libro belli Persici primo Procopius tradit: eius aquas quemadmodum Nili secundas esse asserunt. Lucanus. 3. lib. Phariae, inquit, uice fungitur undae. Ideo multis canalibus passim in uicinos agros rigandi gratia abducitur, lege. 16. lib. Strabonem. Ammianus lib. 23. Euphrates, inquit, cunctis excellens, qui tripartitus nauigabilis per omnes est riuos, insulasque circumfluens, & arua cultorum industria diligentius rigans, Veneri & gignendis arbutis habiles efficit. ^c Non exit tantum. Statim enim ab ortu in palustria quaedam diffunditur, stagnique magis quam fluuij faciem habet, ideo dixit: Non secatur alueo, certo scilicet, sed late diffusus. &c. ^d Ni Taurus. Vide Ptolemei tabulam Asiae tertia. Tauro arcetur, quo minus breuissimo cursu in Euxinum defluat. ^e Syros. Ad Comagenem & orientalem Syriae oram, donec Arabes Scenitas atque colas attingat. Vide. 4. Asiae tabulam. ^f Non perdurat in pelagus. Plinius confluere eos & in Persicam elabi tradit, in qua sententia & Ptolemeus est. Philostratus primo libro, de utroque anne locutus, Flumina, inquit, ubi eam quam diximus continentis partem ambicunt, in idem mare decurrunt. Sunt qui dicant in paludem quandam partem maximam Euphratis dilabi, ita ut ad mare non perueniat, sed in terra cursus sui finem recipiat. Quidam audacius de eo loquentes, asserunt ipsum cum diutius sub terra fluxerit, rursus in Aegypto apparere, & Nilo compleri. Haec Philostratus. Pomponio Lucanus uidetur suffragari libro tertio: Quos non diuersis fontibus edit Persis, & incertum est tellus si misceat amnes Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros Fertilis Euphrates Phariae uice fungitur undae, At Tigrim subito tellus absorbet hiatu, Occultosque regit cursus, rursusque renatum Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis. Nam quod ait, tellus si misceat amnes, indubie credit non misceri eos: praeterea Tigrim absorptum iterum enasci, nec abnegare undas suas sinui Persico, tanquam id Euphrates non faciat, sed in agros sparsus proxima irriget, atque ita euanescat: qui uerus est Poetae sensus. Fontes igitur non diuersos, ad originem potius quam ostia referemus. An non falsum est quod Persis edat? cum in Armenia maiori uterque oriatur. Nescio an lapsus sit Lucanus, ut in illo quoque labitur, quod Oritarum & Carmanorum caelum in Austrinum latus trans aequatorem flecti credidit, cum ait in eo ipso loco: Carmanosque duces, quorum iam flexus in Austrum Aether, non totam, mergi tamen aspiciat Arcton, Lucet & exigua uelox ibi non est Bootes. Id ita non esse supra docuimus. Magis crediderim Poetae ueterum quorundam opinionem secutum, qui supra Persidem oriri hos amnes putarint. Nam & Curtius quinto libro de Alexandro, Quartis, inquit, caeteris peruenit ad Tigrim fluuium. Phasim Tigrim incolae uocant: oritur in montibus Vxiorum & per 50. stadia syluestribus rupibus praecipit inter saxa deuoluitur: accipiunt deinde cum campi, quo clementiore glauco pra-

Euphrates secundus.

An in Tigrin Euphrates influat?

Lucani locus.

Locus Lucani.

- terijt, nam nauium patiens est. 600. stadia sunt, molliorisq; soli, per quod leui tractu aquarum Persico mari se insinuat. Hæc Curtius: qui eo ipso loco Vxorum regionem Susis finitimam esse ait. Constat autem Susa ipsa in Perside esse. Canis palinodiam Vadiane, qui primo libro Boëtium reprehendisti, tanquam diuersa à Luciano sentientem: Liberum sit candidis lectoribus sequi quod malint, præsertim quod sunt, qui tradunt unum in Paradiso fontem esse omnium horum auctorem annium, quos Moses nominat, e quo resoluunt Tigrim & Euphratem Boëtius intellexerit. Fateor quidem ingenue me ante menses tris in illa fuisse sententia, iam in alia esse. Fecit id attentata magis lectio. Quod ad confluentem attinet, Plinio utiq; & Ptolemæo accedo: tantam enim aquarum vim, quæ amplissimo ponte in media Babylone uix potuit trajici, ut Curtius indicat, euanesce magis quam corriuare in Tigrim uerisimile non est: cum etiam Herodotus libro primo magnum & alium & celerem Euphratem ex Armenijs in rubrum mare decurrere dicat: in qua sententia & Diodorus est libro tertio. Strabo libro unde cimo, Tigris, inquit, & Euphrates, qui Mesopotamiam circumdant, & apud Babylonios inuicem coherent, deinde in mare Persicum emittunt. Dion quoq; nobilis scriptor, tradit Traianum Cæsarem pontem fecisse iuxta Babylonem ea parte qua Euphrates in paludes emissus Tigridi misceatur: ut propè indubium sit etiam in paludes emissum non euanesce, sed corriuare in Tigrim. Per rubrum uero mare sinum Persicum, qui eius pars est, intelligunt, ut Plinius quoq; qui Persas semper habitasse ait ad rubrum mare: id Græci ἐρυθρὰν θάλασσαν uocant, id est rubrum mare, Pomponio, cæteris. De Mesopotamia inter amne primo libro dictum est. Rufus ex Dionysio: Medio qua tellus funditur agro, Hos amnes inter, nomen tenet, ut situs illam Flumine præcinctam genans, per aperta locauit. Ita legendum, non sinus, ut aliqui codices habent. Solinus credidit Euphratem ad Nili naturam inundare, secundaq; facere proxima arua, non alia causa magis, quam quod Gnomonici tradant, similibus parallelis id accidere, quos pares in terrarum positione æqualitas normalis faciat lineæ: ex quo appareat ista duo flumina ad modulum eiusdem perpendiculari constituta, licet è diuersis manent plagis, easdem incrementi causas habere. Indicent Cosmographiæ studiosi an ita sit, uel esse possit: habent quidem auctore Ptolemæo; certos parallelos, quibus subsunt, uerum iuxta ostia, inq; ipsis ostijs, ad quæ illa sue inundationis causa nulla extat: ad fontes enim recurrendum est, non ad ostia, si quis amnis aut Nili, aut Euphratis incrementa querit, aut certe ad loca defluxui nascentium undarum uicina. Meminimus causarum inundationis libro primo ubi de Nilo.
- Alterum latus.** Sinus Persici, quod trans confluentem est amnium in occasum. **b** Arabia. ἐρυθρὰν θάλασσαν hoc est felix cognominata. Et Eudæmones inde Arabes dicti. Capitolinus in Macrino: Pugnauit tamē & cōtra Parthos, & contra Armenios, contra Arabas, quos Eudæmonas uocant, non minus fortiter quam feliciter. Aduertendum tamen, esse quoq; in Mesopotamia Arabiam. Ideo Curtius quinto libro: Arabia odorum fertilitate nobilis regio campestris est, inter Tigrim & Euphratem idæens, tam ubere & pingui solo, ut à pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroq; amne manat, toto fere solo per uenas aquarum redundante. & c. Ideo libro quinto Plinius Euphratem ait, trans Taurum egressum, à læua Arabiam Merorum dictam, dextra uero Comagenen disternere. De deserta, quæ Scenitarum est, haud multis in locis fertili, deq; Petra libro primo dictum est. Felix tribus lateribus mari clausa à septentrione montanis attollitur: quanquam Pomponius ultra Arabicum sinum durare eam indicat, de quo infra paulo. Hæc thure, cinnamo, myrrha, & balsamo abundat, immo sola thus gignit. De ea Plinius uicesimo octauo capite sexti libri. Solinus diligenter multa: ditissimi sylvarum sunt Sabæi fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis ceræq; prouentu. Ipsi mætrati degunt, aut inonso crine barba abraditur, præterquam quod in superiore labro est, Plinid. Strabo decimosexto libro imbelles esse dicit, cauponasq; & mercatores magis quam milites. Ideo Catullus: Siue in Hyrcanos Arabasq; molles. & Virgilius: molles sua thura Sabæi. Conscript de moribus pleraq; capite trigesimo quinto libri decimi Cælius Rhodiginus. **c** Sabæi. Oppidum eorum Saba Ptolemæo thurifera frequenter cognominata. Strabo Mariabam uocat eorum metropolim. **d** Macæ. Meminit eorundem Ptolemæus & Plinius, cōtrapositi Carmanis eo in tractu & Nardū & myrrham ferente, Straboni. Est & Aethiopiæ regio Saba, e qua Regina illa fuit, quæ Salomonis fama excitata in Palestinam uenit. Et e Sabæi uenisse ad
- Tres reges** CHRISTVM recens natum reges, quidam è nostris contendunt: dubij etiam utra e Saba illa ne Arabia, an
- Magi.** hæc Aethiopiæ. Multi tribus è regnis coisse duce stella confirmant, adduntq; nomina, quorum tamē Euangelica

historia nusquam meminit: sanè non reges, sed Magos uocans: nec è Saba, sed ab Oriente uenisse tradens, teste Mattheo, & eius interprete diuo Chrysostomo: qui è Perside uenisse non dubitat, & ante natum puerum ipsis apparuisse stellam ait: præterea non reges, sed Magos fuisse ait, hoc est philosophos, qui suorum ciuium magistri fidei esse potuerint, de nominibus eorum nulla prorsus mentione facta. Quicquid tandem contexat legenda: Author legendarum (ut uocant) author, cui certe nec indecorum, nec damnosum uisum est, in diuorum historia pie passim fabulandum.

exasperat, aliquot sunt in medio insula sitæ: b Ogyris quod in ea Erythræ regis monumentum est, magis clara, quàm cæteræ.

SINVS ARABICVS.

Alterum sinū undiq; Arabes incingunt ab ea parte quæ introeuntibus dextra est, urbes sunt Carræ, & Arabia, & Gadamus: in altera ab intimo angulo prima, Beronice inter Heroopoliticum & Scrobilū:

quem de uulgo incognitis inscripsit, cap. 25. Magos qui ad CHRISTVM uenerint, non reges, sed Astrologos fuisse: Augustini nixus autoritate, qui in hunc modum in libro de natura Dæmonum tradiderit. Præterea nec Euangelium, nec Ecclesiam pro regibus habuisse scribit, addita simul ratione minime aliena. Locum autè Psalmi. 71. Reges Tharseis & insula. &c. historico sensu ad Salomonem regem, mystico ad CHRISTVM refert: nec dubitat regum nomine non Magos tantum, sed etiam gentium principes in CHRISTI olim fidē consensuros intelligere. Porro ut non magnæ frugis fuerit inuestigare Arabes ne an Syri, Aethiopes an Perse fuerit: ita suffecerit credo, à pio Christiano commendabilem horū, & omnibus regnis dignam pietatem, in Euāgelij ueritate agnosci. a In medio. Duorum sinuum è regione Eudæmonis. b Ogyris. Plinius lib. 6. Insula, inquit, in alto obiacet Ogyris clara Erythro rege ibi sepulto. Solinus hunc Persei & Andromedæ filium fuisse scribit. Rufus ex Dionysio: Ogyris inde salo promit caput, aspera rupes Carmanidis, qua se pelagi procul inuehit undis, Regis Erythrei tellus hic nota sepulchro Tenditur, & nudis iuga tantum cautibus horret. Meminit insula perpulchre lib. nono Curtius à principio.

SINVS ARABICVS.

Alterum sinum Arabicum. Fuerunt tamen qui Aegyptum rubro mari ab ortu terminarunt, ut libro ultimo Strabo scribit. Horum sententiā Aegyptij partem oræ occiduae tenent, sed rectius Arabibus tribueris. Ptolemæus contractis nominibus Arabes Aegyptios toto litore adusque Aethiopes, qui sub Aegypto sunt, uocat, mox Arabes Addeos cognominatos, Troglodytæ, quos Anteos & Gnebadcos Plinius uocat. Addo quod eodem authore, rex Iuba tradidit accolæ Nili à Syene non Aethiopum populos, sed Arabum esse usq; ad Meroem. Hic est ille Arabicus sinus, cuius frequentissimis quondam in Indiam & Troglodytice navigationibus adeo Aegypto uectigal auctum est, ut Aulete Cleopatræ parenti, quemadmodū ultimo libro Strabo scribit, annua talenta duodecies millena & quinquagena obuenerint, longe postea populo Romano prouinciam administrante, adactis omnibus, quando omnium mercium unum receptaculum Alexandria fuit. Durabant hodieq; pristinæ opum reliquæ. Cæterum Hispanica nuper inuitis Venetis, navigatione in Indiam à Portugalliæ regibus instaurata, splendorem simul & nomē ueteris famæ amiserunt. d Carræ. Plinius iuxta Sabæos Carreos esse scribit ad Badanatha oppidum: puero à Carris illis dictos, quorum & Stephanus meminit in Arabia. Rufus ex Dionysio: Cathramis est tellus Carræ uicinia. Carra enim dici uel singulari testis est Hermolaus. Sūt qui Carnæ legere apud Dionysium malunt: nam de Carna lib. 15. si modo alia est, meminit Strabo. Aliæ sunt in Mesopotamia Carræ, Crassifato celebres, & Caracallæ imperatoris etiam nece. Hic enim, ut Rufus Consularis scribit, intra Euphratē apud ciuitatem Edeßam prope morte obiit. Spartianus inter Carras & Edeßam perijisse ait, cum leuandæ uesticæ gratia ex equo descendisset. A Carris illis Carreni dicti, qui Lunum deum contra uxorū insultus, & muliebres insidias coluerunt, ut Spartianus adnotauit, Lege de Arabia Plin. Gandami mihi solus Pomponius est author, ut aliorū plerorumq;. e In altera. Parte, quæ sinistra est introeuntibus. f Beronice. A Philadelpho Ptolemæi matre nominata, sicut Arsinoë ab eodem in sinu Charandra sororis nomine cōdita, Plinio. Cognomines his

Author legendarum.

Galeottus Narmensis.

Ogyris insula.

Aegypti quondam uectigal.

Carræ. Dionysius.

Carreni.

Beronice.

- in Cyrenaica urbes sunt, quarum primo libro meminimus. De Heroopolitico sinu ex Plinio & Strabone esse. ^a Iesse. notum. dictus ab urbe, quam Graeci ἱερώπολιν uocant, id est heroum ciuitatem: in sacris literis Iesse dicitur. De Scrobilo non memini legisse me, sicut nec de Moroneno & Colace: si qui erunt qui inuerint nos, & illa loca aliorum auxerint testimonio, gratias habebimus: nihil ego prorsus, dum haec scribebam, comperi. Verū non est, ut inuersam Mele lectionem quis putet, nam ut loca innumera sunt, ita est interminus nominum usus. Plinius & Strabo. Aelaniticum Heroopolitico proximum faciūt, ab Aelana oppido dictum, quem nescio an Scrobili uocabulo intellexit Pomponius. ^a
- Philoteris.** Philoteris. dicitur & Philotera Plinio, & Straboni, celebris admodum in hoc litore ciuitas. Ptolemaida condidit Philadelphus, qui primus Troglodyticen excussit ad uenatus Elephantorum, idco & Epiterias à Graecis cognouit. ^b Arsinoe. Duae sunt huius nominis in hoc litore, sicut triplex Berenice: de prima iam dictū est, secūda panchrysos cognominata, tertia item Epidires, quod super ceruice fauces rubri maris urgente sita sit, uide Ptol. tab. Africa. 4. nomina his ab Aegyptijs reginis data sunt, tum & Philoteris & Epiterias à uenationis studio sortita uocabula. ^c
- Hebenus.** Hebenus. Solinus, Vt piper, inquit, sola India, ita hebenus sola mittit. Maronem secutus, qui lib. Georg. 2. sola India, inquit, nigrum fert hebenum. At Herodotus & hic Mela locuples testimoniū præbent, & in Aethiopia eam arborem prouenire. Ex ea Persarum regibus pro tributo tertio quoque anno centenas phalangas ex materie eius pensitarunt cum auro & ebore, ut. 4. cap. lib. 12. Plinius tradit. Ideo Lucanus Marcoticam cognominat, hoc est Aegyptiam, quod ex Aethiopia in Aegyptum transportata primū illic cognita sit: Hebenus Marcotica uastos Non operit postes. &c. Multa enim huiusmodi non à patrijs, sed mercatibus, aut locis, ubi primum cognita fuerunt, nominantur: sicut Dioscorides Casiae genus Mosyleticum nominat, quod ad Mosylon Arabici sinus in Aethiopia promontoriū frequenter aduectum, inde in alias terras transportatum sit. Plinius uero. 10. cap. 6. lib. 1. in meridiana Africae parte syluas hebeni maxime uirere ait. ^d Odoresq. Aromata. ^e Manu facta.
- Dioryges.** Diu. Dioryges fuisse dicuntur manu facta. Id uocabulum apud Strabonem frequens est. Vsus est eo diuus Hieronymus in Ecclesiastico: Ego quasi fluius dioryx, & sicut aqueductus exiui de Paradiso. Eiusmodi in Mesopotamia propter Euphratem: in Aegypto propter fertilis Nili undas abducendas, tum etiam quod commodior esset in pleraque loca nauibus transitus, plurimae fuere. De illis alucis è Nilo & in Nilum ductis passim libro ultimo.
- Sesostres.** Strabo. Fodiendi authorem Sesostrem fuisse existimant: qui ex proximo rubri maris sinu alueum ducere in Nilū excogitauit, quod post eum & Darius conatus est, mox uero Ptolemæus, qui fossam eduxit latitudine pedū centum altitudine. 30. Ceterū ne perduceret, metus effecit inundationis, cū rubrū mare tribus cubitis altius cōper tum esset, quā Aegypti terra foret. Meminit Plinius. 29. cap. 6. Diod. 1. lib. & libro Meteororū secundo Aristot. Inibiq. nonnulla in eandem sententiā Albertus. Strabo Sesostrem aliosq. deceptos ait, fossa posterorū cura.
- Tacitus.** & industria in rubrū usq. mare ducta. Simili nauigandi opportunitate, & ad Oceanū quæsit. Ideo Tacitus libro. 13. L. inquit, Vetus Neronis principatu ex Arari in Mosellam fossam ducere ingentem aggressus est, ut copia ex Italia primum per mare, dein Rhodano, & Arari subuecta, per eam fossam mox fluuiio Mosella in Rhenum, exin Oceanum sublati itinerum difficultatibus decurrerent. Diuus Ambrosius tertij Hexaëmeron secūdo capite illam Sesostris & Darij historiam libans, uim cœlestis statuti inhibere existimat, quo minus per plana Aegypti quæ humiliori situ iacent, mare rubrum Aegypto pelago misceatur. Hucusq. enim uenies, ille dixit, nec transgredieris: sed in teipso contercentur fluctus tui, uelut apud Iob. 38. capite legitur. Mela Diorygem illam memorabile esse putauit, quod è Nilo abducta proxima sinus litora longo flexu stringeret, nec tamē pars eius esset.
- Candei.** f Candei. Plinius quoq. Introrsus, inquit, Candei, quos Ophiophagos uocant, serpentibus uesci assueti, neq. alia regio fertilior earū. Sunt qui Panchai legunt, sed illi ad Panchaiam potius referendi, quæ in Eudæmone est, de qua. 2. Georg. Virgilius: Totaq. thuriferis Panchai pinguis harenis. ^g Pigmei. Ante paludes siti, e quibus Nilus oritur, ut quidā tradidere, Plinio. Philostratus in India statuit, ut & Plinius cap. 2. lib. 7. Eorum meminimus in epistola quadā ad Rudolphū Agricolā Rethū: quam quoniā ipse edidit, & uisa est plerisq. digna
- Epistola Vadi-**
ani ad Agrico-
lam.

lectu, ad calcē operis adprimendā curauimus. *a* Ibidas. Cicero lib. de nat. Deorū primo, Ipsi, inquit, qui ibes: irridentur Aegyptij nullā beluā, nisi ob aliquā utilitatē, quam ex ea caperent, consecrauerunt: uelut Ibes maximam uim serpentū conficiunt, quum sint aues excelsae, cruribus rigidis, corneo proceroque rostro, auertunt pestem ab Aegypto, quum uolucres angues ex uastitate Libyae uento Aphrico inuectas interficiūt, atq; cōsumūt. Meminit & Plinius. 28. cap. 10. Solin. Herod. lib. 2. & lib. ultimo Strabo.

Sunt multa uolucrū, multa serpentū genera. De serpentibus memorādi maxime, quos paruos admodū, & ueneni praesentis certo anni tempore ex limo cōcretarū paludiū emergere, in magno examine uolantes, Aegyptū tendere, atq; in ipso introitu finiū ab auiibus, quas *a* Ibidas appellant, aduerso agmine excipi, pugnaq; cōfici traditū est. De uolucris praecipue referenda *b* Phoenix semp unica: nō enim coitu cōcipit partūue generat, sed ubi *c* quingentorum annorū auro perpetua durauit, sup exaggeratā uariis odoribus struē sibi ipsa incubat, soluiturq;: deinde putrescentiū membrorū tabe cōcrefcens, ipsa se cōcipit, atq; ex se rursus renascit: cū adoleuit, ossa pristini corporis iclusa myrrha Aegyptū exportat, atq; in urbē, quā Solis appellant, fragratibus Nardo bustis fferēs memorādo funere cōsecrat. Ipsum p̄mōtorū quo id mare claudit, *d* a Cerauniis saltibus inuiū est.

AETHIOPIA.

Ethiopes ultra sedent, *f* Meroēni habēt terrā, quam Nilus *g* primo ambitu amplexus in sulā facit: pars quia uitae spaciū dimidio ferē quā nos longius agūt *h* Macrobij, pars qā ex Aegypto aduenere, dicti Automolae, pulchri forma, æqui corporis, parumq;

Ceraunia Pomponio dicta, ut in Europa Asiaq; eius nominis extant: inter hæc uero & ultimo sinus promontorio flexus desertus. Ideo Plinius uigesimonono capite sexti, Hinc, inquit, in ora Aethiopiae sinus incognitus, quod admiremur, cum ulteriora mercatores scrutentur. &c.

AETHIOPIA.

Ethiopes. Haftenus oram Arabicā Mela reddidit, reliqua quæ sequuntur Aethiopibus tribuit: quorū regio Aetheria prius & Atlantia dicta, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia, ita Plinius scribit. 30. cap. 6. lib. arma eo Romana intraffe testatus, Pub. Petronio Aegyptijs praefecto duce, Augusti temporibus. *f* Meroēni. Qui Meroen tenent, de qua in Aegypti descriptione lib. 1. dictum est. *g* Primo ambitu. Strab. certe à principio. 17. lib. aliam intra Nili alueos insulā supra Meroēn esse ait, quā Sebrita, qui à Psameticho descuerāt inhabitant: eosq; Sebritas, hoc est aduenas uocatos, cū prius in Aegypto Asmach, hoc est satellites, uel regis Laterones dicerentur, ut lib. 2. Herod. tradit. Dubiū igitur an primo amplexu Meroēn cingat, qd tamē ferē creditur. *h* Macrobij. Macrobij. Lōgeui, aut priuato loci munere, ut i Scythia Armphei & Hiperborei: aut ppter ea q, in æquatoris tractū uerūt, iuxta quē teperatā admodū habitationē esse lib. 1. ex Alberto & Anicenna ostēdimus. *i* Automolae.

b Phoenix. Aethiopes atq; Indi discolors maxime & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabiae Phœnicem, haud scio an fabulose unum in toto orbe, nec uisum magnopere, inquit cap. 2. decimi libri Pli. quem legito. Scribit multa lib. 2. Herod. Philostratus lib. 3. Ouid. lib. 15. Solinus diligenter. Extat Carmen de Phœnice, quod Laetantio tribuit. Conuenit & in symboli expositione diuus Hieronymus, & libro Hexameron quinto. 23. capite. Ambrosius.

c Quingentorum. Plinius annis sexcentis sexaginta uiuere eū scribit, senescentem autem Casia thurisq; surculis construere nidū, replere odoribus, & super emori: ex ossibus deinde & medullis nasci primo ceu uermiculum, inde fieri pullū, principioq; iusta sineri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in Solis urbem, & in ara ibi deponere. Ita Mānilius senator, nobilis doctrinis Doctore nullo tradidit. In ea ipsa sententia & Pomponius est. Tacitus lib. 5. author est, Tyberij tempore in Aegypto uisum Phœnicem, nec dubitat quin id Aegyptijs sepe accidat, sed pleraq; tamen de eo incerta autq; fabulosius ait. *d* A Ceraunijs saltibus. Supra Arabici sinus fauces ingentia montana prominent,

Phœnix.

Phœnicis etas

Macrobij. Hos illos adsignificare uidetur, quos Strabo, sed alio in loco: hoc uocabulo Græci perflugas uocant, Hermolao. Plus auri. Solinus quoque, Macrobij, inquit, iustitiam colunt, & amant æquitatem, plurimum ualent robore, præcipua decent pulchritudine, ornantur ære, auro uincula faciunt noxiorum. Nos uero qui CHRISTVM confitemur, diuerso, ac nescio an probabili instituto, quod rarior est auri apud nos copia, & in eius amorem tacitus inclinatur mortaliū cōsensus, non uincula fontium, ut probe & sapienter illi, sed nescio quid rari muneris celestibus Dijs oblaturi, auro simulaera obducimus, sanctorum ossa huius laminis uestientes: quasi uero in cœlū translati, amare demū incipiant, quæ tantopere, dum in humanis agerent, sunt aspernati. Porro omnia propè o-

uenerationes, ueluti optimarum alimni uirtutum: in illis mos est, cui potissimum pareant, specie ac uiribus legere: apud hos⁴ plus auri, quàm Persis est:

**Contra nimium
templorum or
natum.**

Lex pulchra.

Persius.

**Odiosa Hipo-
cysis.**

**Delphicus
demon.
Hammon.
Diana.**

Lactantius.

mnium ceremoniarum uasa argentea, aut si opibus corradendis feliciter proficimus, aurea esse iubemus: ut sit quod homines saltem mirentur, si Deos ad illa, ut solent, cœcitare constet. Ita uiuat uidelicet sacris in locis opus nos desideria prodere, in quibus à uirtute & sancto mentis recessu spectari innocentis oportebat. Tanta stultitia moribus nostris fauemus, ut præcepti uiolatores, & mandati transgressores eo maxime in loco uideri uelimus, in quo præcepti rationem, uel conscientia exprobat. Vetus lex est: Ad diuos adeunto caste, pietatem adhibento, opes amoueto: qui secus facit, Deus ipse uindex erit. Cuius libro secundo de legibus M. Cicero meminit. Et miratur Persius esse potuisse qui auri usum in sacra admiserint: Dicite Pontifices, in sacro quid facit aurum? Nempe hoc quod Veneri donatæ à uirgine puppæ. Quod si Euangelij conatus in horum animis, qui diuitiarum sibi palpantur illecebris, locum non habebat, Gentilium saltem præceptis commoneri debebant, ut à sacris luxu arcerent, & CHRISTI seruatoris doctrinam, non nouam, duram uel, aut inaudita seueritate stabilitam: sed decentem, ueram, & quam uetustas partim prodiderit, obseruandam, imitandamq; intelligere. Ut interim non dicam, quàm pestilentis illud dissimulationis, quàm damnatæ uersutiae existat, quod CHRISTI, quod Apostolorum, quod ueterum Christianorum, hoc est sanctorum patrum, paupertatem & abstinentiam, in templis, in concionibus, in ordinarijs etiam preculis, nocte dieq; adeo decantamus, prædicamus, præconijs extollimus: nihil interim à rapacissimis lupis, à portentosis Tyrannis, in scenore censuq; exigendo, in plebis exsugenda innocentia, diuersis nobis, ac à ueteri sanctorum māsuetudine dicitur & dicitur, quod aiunt, distantibus. Nisi uero maxime Christianum esse hodie ducimus aliud dicere, aliud facere, uirtutem admirari, uitium amplecti, terrasq; cœlo, & cœlum terris immiscere: ut cum de cœlo loquimur, de cœlo quidem esse uideamur: dum terrestribus immergimur, uere interim terrestres simus: hoc uno mortaliū simplicitatē satis super cludentes, si altissimam auaritiā per simoniæ titulo, si insolētissimas animi perturbationes uili laceroq; aut obscuro habitu egregie mentiamur: propè omnibus hodie religionis studijs, à solida pietate, tantum non ad forissecus illitos fucos, & nugacia quædam uirtutis tectoria conuersis, ut mirari amplius nemo debeat, si sint passim, qui tales coram hominibus uideri uelint, quales in Dei cōspectu operum ratione prohibēte esse nequeant. An uero, inquis, paruo pietatis studio fieri putas, quod auro omnium metallorum æstimatissimo, bonorum reliquias cingi claudiq; curamus? Nescio: hoc scio, nullū hodie talē aut ære, aut auro, aut argēto, aut gemis, seu uisendis extimarum gentium monstris templorum luxum esse posse inter Christianos, quem uetus & delira gentilitas suis moribus nō uicerit. Quis Delphici demonis diuitias nescit? in cuius delubro inter anathemata ab omnibus orbis regnis delata, quædam non inaurata tantum, sed solido etiam ex auro fabrefacta cernebantur, tradente Herodoto. Talibus opibus Hammonicus Iupiter ualebat, si Diodoro credimus: nec imparibus Ephesiæ Dianæ templum illustre erat. Aurelius autem Imperator, ut Vopiscus tradit, quindecim millia librarum auri ex præda unum in templum Romæ contulit. At melior nobis, inquis, longeq; diuersus auri in sacris usus est. Porro & aduersis in rebus belli pacisq; tempore, si ita necessitas expostulet, quod inde depromamus, quod in multorum usum conuertamus, præsto est. Itane? Fatere interim te anxie agere, quod iussus non es: uideq; in illo auri studio, ne animus delitescat Christiano nomine indignus. Porro si quod iussus es feceris, curiosam hanc magis, quàm utilem de aurandi diligentiam susq; deq; tuleris. Illud caue, ne dum rebus aduersis templorum aurum, cœu in Saturni æde reconditum, adeo seruas, insigni testimonio frigere te in Euangelij professione, & contra CHRISTI doctrinam de crastino sollicitum esse, prætere & thesaurizare Deus uideat, conuincatq;: Sed acerrimum ueterum superstitionum oppugnatorem Lactantius audiamus, qui libri aduersus gentes secundi capite septimo, rem uanissimam & maxime omnium ridiculam Ethnicis opprobriat. Tanta, inquit, homines imaginum cupiditas tenet, ut iam uiliora ducantur illa quæ uera sunt: auro scilicet gemmis, & ebore delectantur: horum pulchritudo ac nitor perstringit oculos: nec ullam religionem putant, ubi illa non fulserint. Itaque sub obtentu Deorum auaritia & cupiditas colitur: credunt enī Deos

Deos amare quicquid ipsi concupiscunt, quicquid est propter quod furta & latrocinia, & homicidia quotidie se-
 ciunt, propter quod bella per totum orbem populos urbesque subvertunt. Consecrant ergo Dijs manubias rapi-
 nasque suas: quos certe necesse est imbecilles esse, ac summæ uirtutis expertes, si subiecti sint cupiditatibus. Cur
 enim cœlestes eos putemus, si desiderent aliquid de terra? uel beatos, si aliqua re indigant? uel incorruptos, si
 voluptati habent ea, in quibus appetendis cupiditas hominum non immerito damnatur? Veniunt igitur ad Deos
 non tam religionis gratia, quæ nulla potest esse in rebus male partis, & corruptibilibus, quam ut aurum oculis
 hauriant, nitorem leuigati marmoris, aut eboris aspiciant, ut insignes lapillis, uel coloribus uestes, uel distin-
 cta gemmis fulgentibus pocula insatiabili contemplatione contrectent: & quanto fuerint ornatiora templa,
 & pulchriora simulacra, tanto plus maiestatis habere credatur: adeo religio aliorum nihil aliud est, quam quod
 cupiditas humana miratur. Hec Lactantius: quibus quid oro aptius, quid uberius, ueriusque in nostrorum seculo-
 rum mores dici, scribere possit? Ita proficimus, eo dementiae studia plerorumque abeunt, ut quod olim grauissimi
 auctores pro nostræ religionis dignitate, & commendatione in perditos gentium mores, & uesanam superstiti-
 onum curiositatem dicta, scriptaque sunt, hodie magna ignominia morum nostrorum, in nullam magis, quam Chri-
 stianam religionem retorqueri possit. Quod si reuiuifcat Lactantius, & nostra templa (propè theatra dixissem)
 ingrediat, uideatque nihil sculptorum, & pictorum licentie non parere, omnibus oculos & aures mortalium
 demulcendi magis, quam Deorum gratia instructis comparatisque: præterea in operum mole, in reliquijs resplen-
 dentibus, in adytis magno luxu adparatis gloriola quesita, ut de lucello interim & uiscatis aucupijs nihil dicam:
 quid putas dicturum, qui temendam opinionem adeo inter Ethnicorum superstitiosa infectatus est? Equidem ti-
 merem ne istud obiter Lucretij depromeret: o stultas hominum mentes, o pectora cæca, Quilibet in tenebris *Lucretius.*
 uite, quātisque periculis Degimus hoc æui? Sed & Hieronymus ad Nepotianum de clericorum uita scribens: Mul-
 ti, inquit, edificant parietes, & columnas ecclesie substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis
 altare distinguitur, & ministrorum CHRISTI nulla electio est. Neque uero mihi aliquis opponat, diues in
 Iudæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta. Tunc
 hæc probabantur à domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum redemptio erat pecca-
 torum: quanquam hæc omnia præcesserint in figura, scripta sunt autem propter nos, in quos fines seculorum deue-
 nerunt. Nunc uero cum paupertatem domus sue pauper dominus dedicarit, cogitemus crucem eius, & diuitias
 lutum putabimus. Hec Hieronymus. Equidem sepe mecum multumque cogitavi, inuidiam alicuius doctrine, an in
 ista magis causa aliqua, moueri illos existimare debeamus, qui magna contentione possum, quæ loquens pictura
 est, & mansuetissima bonarum literarum studia, à templis, à sacris: immo ab urbibus, & hominum societate,
 cōtra ueterum Theologorum sententiā, arcenda esse decreuerunt: & picturam interim, quam mutam possum
 esse Plutarchus tradidit, tanta licetia lasciuiemtem, tanta luxuriantem libertate, sub ipsos templorum fornice, Pictorum dete-
 & intima penetralia Deorum admittant. Quorum libidine fit, ut militari habitu cernere cogaris, quæ euange-
 lij pax uestierat: ut atrox, seu, inhumana eius facies appareat, qui mitis, facilis, humilis ad pauperum etiam pe-
 des respexerit: porro torquibus onustas puellas in ipsis cernas ædiculis, quæ regnum mundi, & omnem eius or-
 natum cōtempserunt. Ita permittimus, ut pro rudium & imperitissimorum hominum arbitrio nostri mores in ea lo-
 ca transferantur, in quibus omnia à luxu & ab ornatu aliena esse decebat: in quibus nec Polycleti, nec Parrha-
 sij, neque sanè aut Apellis, aut Phidie opera, sed ueteris tantum sanctitatis uestigia, & seuera Christiane doctri-
 ne exempla in crucibus, rotis, gladijs, carceribus, præsentis æmulationis studio spectari debebant. Cur non iube-
 tis præclari uiri, ut CHRISTVM illi nullo auro (auratus enim nunquam incesit) pingant? affectus non suos, *Christus pingē-*
 sed CHRISTI prodant? simplici colorum fide reddant, ut nudis pedibus inceserit, simplicissimo uestitu cœli-
 niuriam propulsarit: effigiem faciem illam æterna doctrina grauem, capillum hominis neglectum, barbam hor-
 ridam, corpus fuscum: appingant discipulos, ut coniectis in eum oculis, ut attentis animis, arrectisque auribus spi-
 ritale illud animæ renascentis alimentum exceperint: ut didicerint diuitias mundi leues, fastum odiosum, ambi-
 tum inanem, cultum umbratilem: ipsumque, ut omnia complectar, mundum negligendum, de crastino non habendam
 curam: denique ex fide ita uiuendum, ut nec corporis negotio, nec uitæ huius amore deprehendi sese, qui profi-
 tentur sinant: quin per fidem in Dei & proximi amore, quacunque aduersitate stabiles, & inuicti tantisper, diu
 uita durat, accelerent? Pingant illi Paulum à Iudeorum persecutionibus alacrem, ut strenuum euangelij mini-
 sterium citra metus, citra fauoris curam obierit: pingant pallefcētem à naufragijs, liuidum à uibicibus flagellorum, *Paulus pingē-*
 squalidum à tot carceribus, spirantem à tot concionibus, nigricantem à tot peregrinationibus: postremo maci-
 lentum non alia re magis, quam euangelij labore: ut hoc modo ad paria studia contuentes moucant, inflammēt,
 rapiant. In auro enim & torquibus, in recentissimarum uestium effluxu, nihil mihi adeo aut à Pergea Diana,
 & Gnidi Venere diuersum prodideris, Veterum illa fuisse in Idolis excolendis ornamenta, taxata Lactantio,

Templum animi reprehensa omnium uetustati. Extruc igitur templum animi, ut iactis fidei fundamentis, rationalis uictime ar-
 ui exornandū. immaculatam constituas. Nec semper ad ueteres opum figuras respice, spiritalis est lex CHRISTI, carnem

et opes negligit: hæc in corde sita hominis, nisi fide ornari nequit, aurum contemnit, abstinentia nititur, luxum
 odit, iustitia, patientia, castitate, et innocentia aurigatur. Hoc cædo, ut admoveam templis, et farre litabo, ue-
 lut ait Persius. Iam si sunt qui auri ornamenta doctrina, et uirtutum ornamentis anteponunt, tantoq; æstimate

omnium uitiorum materiam, cogitēt
 obsecro alicubi terrarum gentem es-
 se, quæ ex auro fontium uincula fabri-
 cet: ut scelerum magis retinaculum,
 quàm uirtutis, et sanctæ uitæ orna-
 mentum esse aurum tandem uerisimi-
 le fiat. Auro, inquis, illi abutūtur, uirs-
 tute nemo abuti potest: aurum igitur,
 quod abuti coquis possit, leuioris æsti-
 ma. Quamquam et scelerum autho-
 res, et supplicij destinatōs fontes ali-
 cubi auro ambiri tencriq; si eius tan-
 ta copia est, quid prohibeat?
 Quod minus est. Res enim plerunq;
 raritas commendat et æstimat: quan-
 quam aurum, cum pōdere, nitore, et
 constantia, tum uis salubris naturæ in-
 ter metalla præstantissimum est.

b Est locus. A legatis à Cambyse missis deprehensus, ad quē uisendum Seuerus Imperator cum Alexandri-
 uenisset, rei fama per motus contendit, auctore Spartiano. Cæterum nihil à Pomponij sententia diuersa scribit
 Hieronymus. Herodotus libro tertio. Meminit Solinus. Diuus Hieronymus in epistola præliminari ueteris instrumenti ad
 Paulinum de Apollonio, ad Alexandriam, inquit, perrexit, et Aethiopiam, ut Gymnosophistas, et famosissimam
 Solis mensam uideret in sabulo. Quo in loco Aethiopiæ Gymnosophistas tribuit, cæteris ferè in India sitos. Nisi
 Indiæ nomine Aethiopiam ambire uelimus, quod secundo Georg. Virgilij Seruius iubet: cæterum quo auctore

Solis mensa. incertum mihi est. c ἡλίου τράπεζα. hoc est Solis mensam. Nam Græcis ἡλίου Sol, τράπεζα mensa di-
 citur. Caelius, multæ uir lectionis, et quem nominatim citare, uel recentissimum nō pigeat, lib. decimosexto di-
 citur. Caelius, multæ uir lectionis, et quem nominatim citare, uel recentissimum nō pigeat, lib. decimosexto di-

Adagium. tiquarum lectionum scribit, Solis mensam adagio dici diuitum, opulentorumq; hominum domos, omnium rerum
 copia ubertim affluētes, expositasq; inopum necessitatibus, et alimentis. d Lacus. Solinus: Est ibidem la-
 cus, quo persusa corpora uelut oliuo niteſcunt, ex hoc potus saluberrimus est. Scripsit Theophrastus, ut libro
 xi. adnotauit Plin. in Aethiopia fontem esse Licon nomine, cuius aquæ olei uice sint: sicut in India stagnum Si-
 lan Strabo memorat leuissimis ponderibus peruium. In fontium sanè miraculis locupletissima natura, referente
 pleraque dignissima scitu Plinio cap. 106. libri secundi. Ipse cum in Sarmatia proximis annis agerem, audiui fon-
 tem esse in Carpathi conualle quadam, haud multorum dierum itinere à Cracouia, cuius aquis maceratum fer-

Fontes miri in Carpatho. rum mox semel iterumq; fufum, et ea ipsa restinctum aqua, in æs, quod hodie Cyprium cognominant, uerissima
 mutetur. Iuxta itē aliū esse mortiferæ aquæ, nec longe ab his tertium, cuius undæ ut in marginē profluxerint, sta-
 tim lapidescunt. Neque est ut de his dubitemus. e Penitus accipiat. Quæ undæ tenuitatem indicat, et dul-
 cedinem: quanto enim spissior est salsiorq; latex, tanto magis immissa sustinet, ut 106. capite secundi libri scri-
 bit Plinius. Albertus secundi Meteororum, tractatu tertio, illo probat, quod ouum recens immisſum aquæ dul-

Andreas Per- ci mergitur, quod in salsa supernatat. Quod ita esse uidi, cum experiretur Andreas Perlachius Styrius, e Colla-
 mitiana schola profectus, Astronomus insignium doctrinarum eximie peritus. Asphaltites ergo, quod aquæ est
 Lycaones. spissæ et bituminosæ, quæq; iniecta pondera, nulla fabula, sustinere creditur. f Lycaones. Lupus est cer-
 uice incubatus Lycaon, et tot modis uariis, ut nullum colorem ei dicant abesse, Solino. Plinius in Indis Lycaones
 esse libro octauo scribit, nisi exemplarium uitium est. Certū est Plinianam lectionem inibi à Solino, ut sæpe alijs,
 conturbatam esse. Tharandum enim inter Aethiopiæ animalia retulit, quem Plinius Scythiæ esse manifeste pro-

didit, non alia causa Lycaonis historiæ connexum, quàm quod colorem mutat g Sphingas. Fuscus huic be-
 stia pilus est, et gemine in pectore mamma, ut Plinius, et Solinus tradūt. et Diodorus libro quarto meminit.
 panades b Tragopanadas. Aquila maiores, cornua in temporibus curuata habentes, ferruginei coloris, tantum

Trago- stia pilus est, et gemine in pectore mamma, ut Plinius, et Solinus tradūt. et Diodorus libro quarto meminit.
 panades b Tragopanadas. Aquila maiores, cornua in temporibus curuata habentes, ferruginei coloris, tantum

capite phœniceo. Hos & Pegafos fabulosos existimat Plinius capite. 49. libri decimi, sicut & in Scythia fabulosos Gryphes. ^a Oras. Quæ supra memoratam Aethiopiam in meridiem & ortum inclinant. ^b Ripæ. Ob præcipitem asperitatem, qualis in amnium ripis frequenter est, cum litora ut plurimum plana sint. ^c Dubium aliquandiu. Quemadmodum de Oceano septentrionali paulo ante retulit. At deprehensum esse ait circumcirca mare esse, cum Hannonis, tum Eudoxi ambitu. Hodie instaurata per portugalliæ reges navigatione totus circuitus eius innotuit.

^a oras ad Eurum sequentibus nihil memorabile occurrit, uasta omnia, uastis præcisâ montibus, ^b ripæ potius sunt quàm litora. Inde ingens & sine cultoribus tractus: ^c dubium aliquandiu fuit, essetne ultra pelagus, caperetne terra circuitum, an exhausta fructu sine fine Africa se extenderet: uerum si ^d Hanno Carthaginensis exploratum missus à suis, cū per Oceani ostia exisset, magnâ partē eius circūuectus, nō se mari, sed cōmeatu defecisse memoratum retulerat, & Eudoxus quidam auorum nostrorum temporibus cum Lityrum regē Alexandriæ profugeret, Arabico sinu egressus per hoc pelagus, ut Nepos affirmat, Gades usq; puectus est, ideo eius oræ nota sunt aliqua. Sunt autē trans ea quæ modo deserta diximus, ^e multi populi, & quibus pro eloquio nutus est: alii sine sono linguæ, alii sine linguis, alii labris etiâ coherētib; nisi quod sub naribus etiâ fistula est, per quā bibere auent: sed cum incescit libido uescendi, grana singula frugum passim nascentium absorbere dicuntur. Sunt quibus ante aduētum Eudoxi adeo ^f ignotus ignis fuit, adeoq; usus mirum in modū placuit,

Nec est dubiū Oceano terras claudī pari undarum ui in Austrino latere, cum in oībus, quæ ad uberem aquarum prouentum faciunt, Austrinus polus, seu Zona illa extrema, cum nostra frigida septentrionali cōueniat, ut supra ostendimus. ^d Hanno. Plin. Hannonis nauis capite. 69. libri secundi, Hanno, gatio. inquit, Carthaginis potētia florente circūuectus à Gadibus ad sinem Arabiæ navigationem eam prodidit scripto. De Eudoxo idem inibi pari sententia, meminit & Strabo pluribus secundo lib. ^e Muti populi. Meminit horum à capitis trigesimi principio libri sexti Plinius, & in Aethiopiæ descriptione Solinus: par mōstrorum uarietas in Indiæ locis, de quibus Plinius secundo capite libri septimi. Augustinus octauo cap. 16. de Ciuitate Dei, existimat monstrosas gentes, aut nullas esse: aut si sint, homines non esse, aut ex Adam ortos, si homines sint. Deus enim creator omnium, qui ubi, & quando creari quid oporteat, uel oportuerit, ipse nouit, sciens uniuersitatis pulchritudinem, quariū

partium uel similitudine, uel diuersitate contextat. Lege Augustinum, qui melius doctusq; quàm Plinius, cuius Plinius. hæc uerba sunt: Animalium hominumq; effigies monstrosas circa extremitates eius gigni minime mirum artificio ad formanda corpora, effigiesq; celandas mobilitate ignea & c. tanquam igni cœloq; hominis generatio potius, quàm homini debeatur. ^f Ignotus ignis. Plinius, Quibusdam, inquit, ante Ptolemæum Lityrum regem Aegypti ignotus fuit usus ignium. Sed conuenit, quod sub Lityro floruit Eudoxus. De ignis usu quàm com- Ignis magnus modus, frugifer, quàm nostræ maxime naturæ, quæ à crudis rigidisq; abhorret, conueniat, omnes norunt: quam- usus. quàm & magna nocumenta insunt, & propē incuitata pericula: nihil enim est omnium quod ignis impetum facile subterfugiat. Præterea ex calore seu morbi & celeres, quos inuasisse mortales poëtæ fabulantur, quando Promethei furto ignis usus innotuit. Mundum uero igne periturum præter uetustatē, contra Senecam, fidei nostræ confirmat ueritas. Scribit Rhodiginus octauo libro, hominem quoniam cœlestē ac immortale animal sit, igne solum uti, qui nobis in immortalitatis argumentum datus sit, quia ignis è cœlo est, cuius natura quoniam mobilis est, & sursum nititur, uitæ continet rationem. Idcoque in sacris semper eius tantus usus in omni religi- Ignis in sacris. one existit, cum cæteris, tum uel Romanis Vestali delubro cum pudica uirginitate aliquando custodientibus. Triplex ignis. Docte autem nimirum non minus, quàm eleganter M. Cic. lib. de natura deorum. 2. triplicem ignem ex Cleantis sentētia facit. Nostrū scilicet, quē usus uitæ requirit, cōfectorē, & cōsumptorē, & quocūq; inuadit, cuncta disturbantē, ac dissipantē. Præterea corporeū aliū, qui uitalis est, & salutaris, ac oīa in animatibus cōseruat, alit, augēt, sustinet, sensuq; afficit. Tertiū Solis esse ait, quod quia oīa florent, & in suo quæq; genere pubescunt, adsimilē facit huic, qui in corporibus est. Addit & stellarū naturā flammā, ideoq; futurū autumat, ut quoniā humido uapo Mundus igne re astra, ut pabulo foueātur, absumptis magis magisq; humoribus, & augete siccitate, mūdus olim igne periturus.

turus sit. Quod quam futurum credimus, hac tamen Cicer. siue malumus Cleantis ratione, quæ re falsa nititur, non probatur: ut recte de ea ipsa dubitauerit Panetius. Cæterum & cælestem ignem, & corporeum, si à temperamento modoq; decidat, adurere, quanquam diuersa ratione constat. ^a Sinu abdere. &c. Satyrus quidam, quum primitus ignem uidisset, eumq; complecti uellet & exosculari, Prometheus, heus, inquit, nisi caues Hircæ, profecto dolcebit tibi mentum: urit enim si quis attingat: non ualet ad istum usum, sed lucem & calorem minis

strat: tum artium omnium instrumentum est, si quis uti norit. Refert fabellam Plutarchus in libello, qui de utilitate ex inimicis capienda inscribitur.

^b Super eos. In occasum uersus. Est autem opus, ut pro hac Pomponij lectione, Africa oram interiorē non eo modo ut hodie secundum oram deprehensa est, sed pro ueterum tabularū fide magna parte meridianæ plagæ carentiū, animo prosequamur. Nā ne Ptolemæo quidem tota nota fuit, & illi qui circumnauigasse olim feruntur, monstra magis quam terræ situm commemorantes, cætera inabsoluta reliquere, quod hodie imperiti nautæ

Femine hirsutæ.

quoque solent. ^c Fœminas. De iisdem Plinius trigessimoprimo capite sexti, Gorgones appellat, et ipsas insulas Gorgonas, quarum ut alio loco, infra meminit Mela. Pelles his abstractas Hanno cum rediisset incolumis, Carthagine in Iunonis tēplo suspendit, quæ adusq; eius urbis ruinam durauerunt. Quod autem sine marium concubitu gignant, fabulosum esse indubium est: nisi Zephyro, in quē inclinant, fœcundas esse eas quis putet, eo modo quo in Hispania Asturum equæ: concinnæ enim illis & hæ nugas sunt. ^d *Θεῶν ὄχημα*. Deorum uehiculum, quod in eo Deorum esse sedes uideatur, ita nominat libro sexto Plinius. Quoties de hoc monte lego, toties mihi Paradisi situs incidit, adeo incertus nostris, ut quo loco sit, aut planè quid sit, ipse nesciam. Et est mirum Bedæ traditionem tantum ualuisse, ut tota prope posteritatis cohors in eius uerba iuraret. Scripturus fueram hoc in loco quicquam, sed penituit cōsiliij, cum quod cursim illud & improvida festinatione futurum intelligebam, tum etiam quod offendere eos nolui (immane enim seuiunt) quorum obstinatio, qua Iudæos etiam antecellunt, nullum amplius querendæ ueritatis scrutinium admittitur. Nam sunt qui erroribus suis quos *ὁ τὶ τελέω* seque obseruare solēt, immori malunt, quàm pati, ut alij scire uideantur quod ipsos præterierit. Aliorum istud esto, ne quis nobis illud obijciat, Sutor nō ultra crepidas. Nō enim

Aegypanū silētium.

ignoro quanti uiri in ea desudarint harena, à quibus dissentire fortasse piaculum fuerit. ^e Aegypanum. Meminit eorundem Plinius, uerum propius Atlantem primo capite quinti libri, immo in ipso Atlante. Cuius incolarum, inquit, neminem interdū cerni, silere omnia haud alio quàm solitudinum horrore, subire tacitam religionem animos propius accedentium, præterq; horrorem elati super nubila, atque in uicinia Lunaris circuli, eundemq; noctibus micare crebris ignibus, Aegypanum Satyrorumq; lasciuia impleri, tibiaram ac fistula cantu, tympanorumq; ac cymbalorum sonitu strepere, celebrati authores tradidere. Spacium quoq; immensum & incertum iuxta esse ait. Addit Plinius plerosque Græcorum Latinorumq; Hammonis Carthaginensis illa loca explorare iussi, commentarios secutos, fabulosa quædam tradidisse, quorum nec memoria ulla, nec uestigium ali-quod extet. Quin & Strabo libro ultimo fabulosa multa de interioris oræ tractu ueteres retulisse commemo-

Satyræ.

rat. ^f Satyrorumq;. Satyrorum nihil esse hominis præter effigiem scribit: at homines esse recepta hodie historia testatur, quæ diuo Antonio Satyrum obuiam factum, quæsitumq; quis esset, permodeste respondisse tradit. Græci *σάτυρ* uirile membrum uocarunt, à quo ipsis existimant esse nomen, quoniam lasciuia, & in libidinem propensi esse crederentur. Sunt iuxta eos & Blemie, quorum Pomponius libro primo meminit, eos truncos cre-

dunt uasci.

ut amplecti etiam flammæ, & ardentia ^a sinu abdere, donec noceret, maxime libuerit. ^b Super eos grandis litoris flexus grādē infulam includit, in qua tantum ^c fœminas esse narrant toto corpore hirsutas, & sine coitu marium sua sponte fœcundas: adeo asperis efferisq; moribus, ut quædam contineri ne reluxentur, uix uinculis possint. Hoc Hanno retulit, & quia detracta occisis coria pertulerat, fides habita est. Ultra hunc sinum mons altus, ut Græci uocant, ^d *Θεῶν ὄχημα* perpetuis ignibus flagrat: ultra montem uiret collis longo tractu, longis litoribus obductus, unde uisuntur patentes magis campi quàm ut prospici possint. ^e Panum, ^f Satyrorumq; hinc opinio causæ fidem cœpit, quod cum in his nihil culti sit, nullæ habitantium sedes, nulla uestigia, solitudo in diem uasta, & silentium uastius: nocte crebri ignes micant, & ueluti castra late iacentia ostenduntur: crepant cymbala & tympana, audiunturq; tibiæ sonan-

dunt nasci, parte qua caput est, os tantum & oculos habere in pectore, ut scribit Solinus. *a* Aethiopes. Hesperij Aethi Strabo quoque libro primo, in Homeri defensionem, duplices Aethiops facit: alteros ad orientem Africa sitos, opes. quos primi cognouerunt, qui ex Arabia soluerunt: alteros autem in occidentem partem expositos, qui in notitiam uenire primum horum, qui à Gadibus egressi occidentem litus perlustrauerunt. Nam medij illi in Austrum uersi, sicut & regio eorum prorsus ignoti fuerunt, ait Strabo. Pauci enim ambierunt, & si qui circumuecti sunt, ut di-

tes maius humanis. Tunc rursus *a* Aethiopes, nec iam *b* dices, ut hi quos diximus, nec ita corporibus similes, sed minores incultiq; sunt, & nomine Hesperio. In horum finibus *c* fons est, quē Nili esse aliquibus credibile est, Nuchul ab incolis dicitur, & uideri potest non alio nomine appellari, sed à barbaro ore *d* corruptius: alit & flumen, & minora quidem, eiusdem tamē generis animalia gignens, aliis omnibus in Oceanum uergentibus, solus in mediam regionem ad orientem abit, & quò nam exeat incertum est. Inde colligitur Nilum hoc fonte conceptum, actumq; aliquandiu per inuia, & ideo ignotum, iterum se ubi ad *e* Eoa processerit ostendere: ceterum spacio, quo absconditur, effici, ut hic aliò cedere, & ille aliunde uideatur exurgere. *b* Catoblepas nō grandis fera, uerum grande, & pergrande caput ægre sustinens, atq; ob id in terram plurimum ore conuersa, apud hos gignitur, ob uim singularem magis etiam referenda, quod cum impetu morsuq; nihil unquam sæuiat, oculos eius uidisse mortiferum. Contra eosdem sunt insulæ *a* Gorgones, domus (ut aiunt) aliquando Gorgonum. Ipsæ terræ promontorio, cui *k* *ἠεσπερίεσσας* nomen est, finiuntur.

hic originem facit, quod crebro euanescit, & mox aliubi rursus enascitur. *h* Catoblepas. Fera modica alioqui, ceterisq; membris iners, caput tantum prægrauè ægre ferēs, ideo deiectum semper in terram, aliàs inter necino humani generis malo, omnibus qui oculos eius uidere cōfessim expirantibus. Plinius uigesimo primo capite octauo libri. *i* Gorgones. Sunt qui Dorcades legant, ut Perottus legit, uerum Gorgones Pl. antiquam Gorgonum domum bidui nauigatione distantes à cōtinente: meminit loci eiusdem quarto Meta. Ouidius, ex quo notior quoque fabula est, quàm ut referri debeat, tres fuerunt, Stenia, Euriale, & Medusa, Phorci filie. Ideo Lucanus libro nono: Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus Accipit Oceanum demisso Sole calentem, Squalebant late Phorcinidos arua Medusæ &c. *k* *ἠεσπερίεσσας*. Hesperij cornu. Plinius trigesimo primo capite sexti, Promontorium, inquit, quod uocamus Hesperionceras, inde primum circumagente se terrarum in occasum ac mare Atlanticum. Inter hoc & Theonochema mōtem quadridui nauigationem interesse alibi refert. Quanquam in locorum situ per hunc tractum non planè inter Plin. Ptol. & Melam conuenit: nam pleraq; prope Atlantem illi statuunt, quæ longe ab eo Melas iunxit. Ceterum Hesperionceras Plin. Solino, ut emendatiōres codices habent, Hesperuceras dicitur, ut & Pomponio, mutato tantum casu. Addit Solinus confines Mauritanie Aethiops locustas legere, inq; uitæ præsidium seruare duratas salugine. Cui subscribens diuus Hieronymus libro contra Iouinianum secundo capite. 6. Orientales tradit, & Libyæ populos, quia per desertum, & calidam eremi uastitatem locustarum nubes reperiunt, locustis uesci solere. Hoc uerum, inquit, esse Ioannes etiam Baptista probat. Hucusque Hieronymus contra eos, qui locustas animalia Ioannem comedisse negant. Notas comedat.

ximus, nulla illi terrarum habita obseruatione, nihil certi unquam tradiderunt. *b* Dices. Eorum enim regio magna ex parte male habitatur: habet autē camelopardales, elephantēs, leones, et calamos Indici magnitudine similes, ut ex Iphicrate tradit libro ultimo Strabo. Hesperios autem dictos, uel ab Hespero Atlantis fratre, uel quod in occasum uergant.

c Fons est. De hoc primo libro, ubi de Nili ortu mentio erat, dictum est. Plin. iam Niger, iam Nigris dicitur, nisi, qd non puto, diuersi sunt. Soli. falsò Tigrin nominauit, ut ostendit Hermolaus. *d* Corruptius.

Latinis enī Nigris uocatur: aliqui co dices, quos uiderim, sic habet: sed barbaro ore corruptius, aliter purius Nēgris: ut sensus sit, Barbare Nuchul dici, cū purius alijs Nigris dicatur: sed alia mihi lectio potior est. Indicat enī Nuchul Barbaris adeo asperere dici, ut ex noīe propè alio alijs existari possit fōs, cū reuera nō nisi barbara, hoc est durior prolatio uocabuli discriminē facere uideatur. *e* Eoa. Vbi, inquit, per deserta fluens orientale oceanum attigit. *f* Hic. Fons Nuchul. *g* Ille. Nilus. Incertā enī

Solini in uaria.

Catoblepas.

Gorgones.

Hesperuceras.

Locustarum

esius.

Ioannes locustas comedat.

tandum uero obiter, locustas dici Plinio, quos deprauate uulgus nostrum Cancros uocat, longe à Cancris garrulis, & quas squillas uocant, alios. Cácer enim cauda caret, Gámarus & Squilla senectá non exuunt, nec crustas mutant. At uero locustæ ueris principio senectutem anguium more exuunt, reuocatione tergorum, ait Plinius. 10. cap. libri noni, & libro quarto de natura animalium Aristoteles testatur: apud quem Theodorus Gaza locustam trāstulit, qui Aristoteli κάραρος dicitur, sicut alibi uolucris illa ἀνγίς, quam Parthis quoque in cibo gratam libro. 11. Plinius scripsit.

ATLANTICI MARIS ORA, ET INSVLAE.

ATLANTICI MARIS
ORA, ET INSVLAE.

Hesperidas. Hæ, ut Laetantius apud Statium tradit, Hesperii fratris Atlantis fuerunt filiae, ad quas Hercules uenit, &

dracone, qui hortum custodiebat interempto, aurea abstulit poma, ut retulit Ouid lib. Meta. quarto. Historiam perquam diligenter reddidit Solinus. De iisdem lib. 4. Silius: Quid domus Hesperidum, aut luci iuere dearum Fuluos aurifera seruantes arbore ramis?

Atlas. b Mons est. Atlantem intelligit, de quo nihil non retulit primo capite quinti libri Plinius, Silius primo libro multis uersibus, Strabo lib. ultimo, & in mundi memorabilibus Solinus. Virgilius Aeneidos quarto:

Iamque uolans apicem, & latera ardua cernit Atlantis auri, coelum qui uertice fulcit Atlantis, cinctu assiduus cui nubibus atris Piniferum caput, & uento pulsatur & imbri, Nix humeros infusa tegit, tum flumina mento Precipitant senis, & glacie riget horrida barba. Fuit hic Mauritanie rex Astronomie studiosissimus, qui, Plinio teste, syderum rationem primus inuenisse creditus est: & quia Herculem ad Hesperidas tendentem motus syderum docuit, uterque coelum sustinuisse humeris fertur, quod altissimo in monte coelum essent contemplati. A. Perseo, quem hospitio prohibuit, quod Iouis proles esset, in montem Gorgonis capite uiso uersus est, ut tradit Seruius. Lege Ouidium libro Meta. quarto, Allegoriam super Atlante haud indignam scitu, ex Ioanne Grammatico Coelius adnotauit libro antiquarum lectionum nono capite. 16. Diximus ante duplicem Atlantem in Africa esse, Heroes

Fortunate insule.

doto, Ptolemeo, ceteris fere: priorem Mauritanie, & illum cuius hic Pomponius meminit. c Fortunatae insule. De harum nominibus, inquit Solinus, expectari magnum mirum reor: sed infra famam uocabuli res est. Meminit earum Plinius trigesimo secundo capite sexti. Sex numero sunt etiam Ptolemeo, quarum qualitas non penitus ad nuncupationem sui nominis congruit, ait Solinus, unica tantum nonnihil fertili, sed calore tamen retro infecta, ut Iuba rex idoneus author tradidit. Fertilissimas Mela putat, ne quis nomen temere insulis datum existimaret.

Ingenium.

d Ingenio. Natura, ut Gellius sexto capite libri tertij de palma, Quoniam ingenium, inquit, eius modi ligni est, ut urgentibus, prementibusque non cedat. Ouid. lib. decimo quinto: At quibus ingenium est immanis, ferumque, Armenie tigres, iracundi que leones. e Rifu. Plane Sardonio simili, de quo celebre est

Miri fontes.

adagium, cum coactus risus, aut miseriam, qua premimur, aut seruitutem dolorem uel dissimulat. Constat mirabilem passim fontium naturam esse, cum ex Plinij trigesimo primo libro, tum alijs uero idoneis scriptoribus: nec in corporis solum qualitatem, sed & in affectus & scelera. Sicut in Sardinia fontes esse Solinus confirmat, qui oculis medentur, & ad coarguendos fures sunt efficaces. Nam si quis sacramento raptum negat, & lumina aquis atrectat: ubi periurium non est, clarius cernit: si perfidia abnuat, detegitur facinus cecitate, & captus oculis commissum tenebris fatetur. Philostratus author est libro de Apollonij uita primo, iuxta Tyanam, quæ Cappadociae urbs est, aquam esse Ioui, ut accolae referunt, sacram: fons eius frigidus sane scateat: bullit autem non secus atque

Inde incipit frons illa, quæ in occidentem uergens, mari Atlantico abluitur. Prius eius Aethiopes tenent, media nulli: nam aut exusta sunt, aut harenis obducta, aut infesta serpentibus. Exustis insulae appositae sunt, quas^a Hesperidas tenuisse memorat: in harenis^b mons est satis de se consurgens, uerum incisis undique rupibus præceps, inuius, & quo magis surgit, exilior: qui quod altius quam cospici potest, usque in nubila erigitur, coelum, & sydera non tangere modo uertice, sed sustinere quoque dictus est. Contra^c fortunatae insulae abundant sua sponte genitis, & subinde alijs super alijs innascentibus nihil sollicitos alit, beatius quam aliae urbes excoltae: una singulari duorum fontium^d ingenio maxime insignis, alterum qui gustauere, risu soluuntur in mortem, ita affectis remedium est ex altero bibere. Ab

igne calefactus lebes: hanc puris & iuramenti fidem seruantibus uiris aspectu placidam, & gustu dulcē esse perhibent, periuiris uero, & infidis palam aduersari. Epota nanque oculos pedesq; ac manus peierantis inuadit, pustulis ac uomitis totum corpus inquinans: nec discedendi facultas est, palam his quæ commiserint confitentibus. Bene agit, qui hæc locat inter fabulosa. Quamquam audio uulgo credi in Badensibus Thermis, quæ ab Rhenum sunt, fonticulum esse feruētis aquæ, in quem si quis pullum, gallinam uel, aut aliud huiusce generis merferit, facile

Thermæ Badē
ses.

eo tractu quem feræ infestant, proximi sunt^a Himantopodes, inflexi lentis cruribus, quos serpere magis quam ingredi referunt: deinde Pharusii, aliquando tendente ad Hesperidas^b Hercule dices, nunc inculti, & nisi quod pecore aluntur, admodum inopes. Hinc iam lætiores agri, amœniq; saltus. Tero-
tæ & Berini^c ebore abundant. ^d Nigritarum Getulorumq; passim uagantium, ne litora quidem infœcunda sunt, ^e purpura & murice efficacissimis ad tingendum, & ubique quæ tinxere clarissima. Reliqua est ora Mauritaniae exterior, & in finem suis fastigiantis se Africa nouissimus angulus, iisdem opibus, sed minus diues: cæterum solo etiam ditior, & adeo fertilis etiam, ut frugum genera nō cum serantur, modo benignissime procreet, sed quædam^g profundat etiam nata. Hic^h Antæus regnasse dicitur, & signū quod fabulæ clarum prorsus ostenditur, collis modicus resupini hominis imagine iacētis illius, ut incolæ ferūt, tumulus: unde ubi aliqua pars eruta est. solent imbres spargi, & donec effossa repleantur, eueniunt. Hominum pars syluas frequentantⁱ minus quam quos modo diximus uagi. Pars in urbibus habitat, quarum ut inter paruas opulentissimæ habet^k procul à mari, Gildano, Dulbri-
trania: pro-

deplumari uolucrem: si furto subtraxerit, nihil efficere calorem, nec plumas solui, aperto furti iudicio. Inuat hoc loco, etiam si parum attinet, re-
ferre de Thermis Pannonicis, quæ ipse obseruauit, & hisce oculis uidi. Buda.
dæ, quæ metropolis Vngariæ est, thermæ sunt subtus urbis mœnia, inter occasum & septentrionem, haud ita longe à Danubij ripa, ex humili colle, fonte duplici scaturiente: quorum alter frigidissimus odore sulphureo, alter ita calidus, ut digitum immersum tenere nequeas, utriusque uberrimo
Buda.
Budenses thermæ.

Pisces calidissimi thermis res alit, nō paucos in feruentibus undis oberrantes: quorū tamen, dū con-
quuntur, sapor nullus extet. Similes uidi, ac non raro cepi in Carinthiæ thermis alumine tinctis, prope oppidum Villacum magna copia, mirabili in his rerum natura, & uere contra omnem solertiæ, & industriæ uim secretis causis triumphante.

Himantopodes
Autololes.

Noti ex Plinio Solinoq; Loricæ. Autololes inibi contraria natura est, nam mira præstant uelocitate. Silius tertio libro: Nec nō Autololes leuibus gens ignea plātis, Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus annis, Tanta fuga est, certat pennæ.

campūq; uolatu Cum rapuere, pedum frustra uestigia queras. De Pharusijs libro primo dictum. ^b Hercule. Berosus libro antiquitatum quinto, Herculem eum, qui Osiridis filius Libycus cognominatus est, Antæum in Libya iustulisse scribit: quem & ad Pharusios peruenisse uerisimile est, superato Atlante. Constat autē in illa loca, ut Plinius tradit, præter Herculem & Perseum, Hannōnem Carthaginensem primum ex Barbaris peruenisse, ac commentarios de his edidisse: ē Romanis autem Suetonium, Paulinum Claudij auspicijs, quem se consulem uidisse ait. ^c Ebore. Nam & illic elephantis sunt, cæterum Aethiopis Indicisq; comparati, nothi, hoc est spurij, ut primo libro dictum est. De Berinis & Tero-
tis ex innumera gentium ea litora habitantiū multitudinem nihil quod asferrem reperio. ^d Nigritarum. Hi iam sunt noti, sed à Nigri flumine dicti Nigritæ. De Getulis alibi retulimus. ^e Purpura. Plinius sexto capite libri trigesimiquinti, purpuras fuisse præstantissimas, Tyrias, Getulicas, & Laconicas scribit, quibus Puteolanas confert. De Maurorum moribus antedictum est, lege Procopium libro belli Persici quarto. ^f Fastigiantis. In angulum contrahentis, ut libro primo ostendimus. ^g Profundat. Edat, sponte nata. ^h Antæus. Hic Neptuni, & Terræ filius creditus, sexaginta cubitis adcreuisse fertur. Strabo ultimo libro scribit Gabinium Ro. scriptorem apud Lingem Antæi sepulturam esse tradidisse, & tibiā cubitorum. 60. quam à Sertorio nudatam fuisse ait, & rursus terræ mandatam. Quod indicat creditū esse id quod refert Pomponius non licuisse nudata eius ossa iacere propter imbres sparsos. ⁱ Minus uagi. Quam Getuli, quiq; supra eos degunt, ante recessi. ^k Gildano, Dulbri-
trania.

Elephantes no-
thi.

Nigritæ.

Purpura opti-
ma.

Antæus.

De his urbibus nescio an alibi legerim. At Pomponio danda fides, haud longe ab his oris nato. ^a Sala. Lixus. Fluvio, cuius Plinius meminit cognominis. ^b Lixio flumini Iunxo proxima. Eadem Lixa, Lixus, Lixum, itemq; Lixio atque Linxum: ipse autē annis etiam Lix Ptolemæo & Antonino nominatus, ut à quinti libri principio apud Plinium Hermolaus docuit. De Gna, quod sciam, nec Plinius, nec Strabo meminit, nec sanè Ptolemæus. De Ampelusia unde coeperat, primo libro legito. ^c Operis huius, atque Atlantici. Eleganter admodum dictum: nam quod in terræ situ alibi finem facit, hic decursum secundum tot ingentium terrarum oras stilum cohibet. Pari elegantia Horat. 1. sermonum Saty. 5. itineris sui claudēs nomenclaturā, ita ait: Brundisium longæ finis chartæq; uicq; est.

pius autē ^a Sala & ^b Lixio flumini Iunxo proxima. Vltra est coloia & fluvius Gna: & unde initium fecimus, Ampelusia in nostrum iam fretum uergens promontorium, ^c operis huius, atq; Atlantici litoris terminus.

LIBRI TERTII, ET VLTIMI POMPONII
MELAE, ATQVE VADIANI
COMMENTARIORVM
FINIS.

IOACHIMVS

IOACHIMVS VADIANVS HELVETIVS
CANDIDO LECTORI.

Habes tandem candidissime lector, quisquis es (omnem enim bonum candidumq; compellare libet) in tres emendatissimos Pomponij libros, utcunque absoluta, & intra paucos menses subcisiuis laboribus à me conscripta scholia, quæ boni consulas uelim. Id enim, bona numina testor, cum hunc laborem suscepissem, unice erat in uotis, ut ratione studiosæ iuuentutis habita, doctis per Germaniam uiris testatum facerem, operam nostram seuerius, si quando foret opus, efflagitatam nulla in parte studiorum utilitati pro uirili defuturam esse, modo intellegrem nō ingratos futuros eos, quorum gratia laboraremus. Quod ad me attinet, nulli gloriæ locus esto, nam nulla me urget ambitio. Quod si pro genuino illo amore, quo sibi humanæ fragilitatis sollicitudo blanditur, curandum est, ne inglorij planè, ignoti q; apud posteros simus, uixisse me alio in opere tum testabor, cum & firma magis erit lectio, & ipsa quæ sapientiæ cōdimentum est, ætas auctior fuerit: neq; id quidē Hercule alio studio, & ut prodesse multis pergam, tantum Deus optimus maximus uitam mihi longiorem esse uelit. Scio non defuturos qui modestiam nostram non agniture, uerbosa nos commentaria edidisse contendent. Liberum sit illis, uocare quo uelint nomine. Ego tenuia breuiq; prægustamenta, in tanta cœli, terrarum, gentium, oppidorum, marium, fluminum, montium uarietate, quæ scripsi ægre ab initio scholiorum titulo dignabar, quod uiderem minimum esse ex immensitate quadā intermina quod deprompsissemus, etiā si longius fuissemus, quam ipse author, quæ interpretati sumus, scripsimus. Porro quod noscēdæ terræ studium intermissum hodie à nostris magna parte intelligebam, non potui abstinere, quin passim ex nobilibus authoribus in medium adductis locis, his q; paulo diligentius expositis, quæ non uulgaria, aut omnino protrita uiderentur, studiosam iuuentutem admonerem, quanta ingenuis illis studijs neglectis, in caligine ignorantie uersaretur, quantaq; cura, studio, diligentia optimi quisque & receptissimi scriptores, eas artes, quæ hodie uel doctioribus quibusdā despectui sum, tractauerint. Quamquam pro ueritatis custodia sine discrimine recētissimos, simul & uetustissimos in his scholijs nostris citauerim, aliam rationem secutus ac illi solent, qui contra ueterum consuetudinem ita desitæ uetustati inbiant, ut neminem iuniorum suæ pagine cōcedant locum: tanquam aut illis præclusa industrie uia sit, animis nostris penuria quædam rerum emorientibus, aut hi non uel recentissima ediderint, quando quod multiplici lectione & uaria experientia comparatum esset, ediderunt. Et est aliās nusquam maior recentioribus adhibenda fides, quam in terræ noscēdæ situ, in gentium moribus, in naturæ locorum perquisitione: mutantur enim pleraque intereuntq;, quæ dum illi scriberent, maxime florere. Minime uero dubites candide lector, urbes multas à Pomponio redditas, quarum ne rudera quidē hodie extant: earum nihilominus ita nos meminimus, ut extare etiamnum & florere uideri possent, quod non absq; consilio factum est. Nam dum ipsam animo uetustatem sequimur, dum historicos, poetas, eosq; qui insignes naturæ uires scrutati sunt, legimus, euenire solet, ut nisi promptam uel eorum quæ desierint memoriam habeamus, nihil proficias. Quot claras urbes in Catalogo illo suo græci roboris in Troiam euatis Vatum pater Homerus enumerat, quarum pauca extant? Quot Maro passim? quot Thucydides? quot Liuius? ut alios præteream. Quas scire præstat, non ubi sint, sed ubi fuerint: porro & illud prudentiam iuuat scire, quo modo plurimæ ex illis interierint. Nemo uero miretur me nihil, aut parum in recentia passim euagatum esse nomina, nec tradidisse quæ hodie urbes terrarum potissima, quæ gentes, qui mores supersint. Regū illud onus est, & uictorium gentium, non nostrum: & tale quidem ut uni alicui fides dari non facile debeat, nisi multa eruditione & mathematicis in primis doctrinis præstiterit. At sunt hodie fustuaria pœna digni, qui lucri gratia quaslibet picturas, modo illæ gratiam ex coloribus monstrisq; intersertis pariant, imperitæ plebecule ostentare audent, nugæ suas celatum iri sperantes, quod exterarum gentium immanitate, ne Europa quidē tota nobis hodie pateat. Ad Pomponium redeamus, quem multis in locis emendatiorem factum cognosces, cum priuata diligentia, tum exemplaris scripti fide, cuius mihi ex Andree Stiborij Mathematici libraria supellectile copiam fecit

Georgius Collinitius Mathematicus doctissimus, Andree quidem dum in humanis esset,
discipulus: nunc illo mortuo, in nullo doctrinarum genere doctissimo
præceptore minor. Cui gratias haberi uelim,
quod eo beneficio & Mele
nitorem,
& studiosorum commodum maxime iuuat. Con
fer nostra alijs, & ita esse
fateberis.

Gorgius Collinitius.

